

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GELENEKSEL RİZE İKİZDERE EVLERİNİN PLAN TİPOLOJİSİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ecem İrem DEMİRRENK

(Y1413.050001)

Mimarlık Ana Bilim Dalı

Mimarlık Programı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Alev ERARSLAN

Eylül, 2017

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı Y1413.050001 numaralı öğrencisi **Ecem İrem DEMİRRENK**'ın "**GELENEKSEL RİZE İKİZDERE EVLERİNİN PLAN TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.05.2017 tarih ve 2017/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **Kabul** edilmiştir.

oy barlığı

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 19/09/2017

1) Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Alev Eraslan GÖÇER

.....

2) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ayşe SİREL

.....

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Pelin KARAÇAR

.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “GELENEKSEL RİZE İKİZDERE EVLERİNİN PLAN TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (/09/2017)

Ecem İrem DEMİRRENK

Anneme ve Babama,

ÖNSÖZ

Mimarlık eğitimimin bir üst basamağı olan yüksek lisans eğitimimi bitirmiş bulunmaktayım. Üzerinde çalıştığım bu araştırma tezi boyunca bilgisini ve yol göstericiliğini hiç esirgemeyen, görüş ve önerileriyle her daim yanımda olan çok sevgili tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Alev ERARSLAN'a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca yanımda olan ve eğitim ve öğretim hayatım boyunca yardımlarını desteklerini hiç esirgemeyen çok değerli ve kıymetli annem Havva Kezban DEMİRRENK, babam İsmet DEMİRRENK VE ağabeyim Selahattin DEMİRRENK' e sonsuz teşekkür ederim.

Eylül, 2017

Ecem İrem DEMİRRENK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xxiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxv
ÖZET.....	xxix
ABSTRACT	xxxı
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2 KONUYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	5
2.1 Ev ve Konut Kavramları.....	5
2.2 Geleneksel Konut	6
2.3 Kırsal Konut	7
3 RİZE VE İKİZDERE BÖLGESİ TARİHİ VE COĞRAFYASI.....	9
3.1 Rize İli Genel Yapısı	9
3.1.1 Coğrafi Konumu	9
3.2 İklim ve Bitki Örtüsü.....	10
3.2.1 Nüfus ve Ekonomi	12
3.2.2 Tarih	14
3.3 İkizdere İlçesi Genel Yapısı	15
3.3.1 İkizdere Tarihi.....	15
3.3.2 İkizdere Coğrafyası	16
3.3.3 İkizdere İklim ve Bitki Örtüsü	16
3.3.4 İkizdere Yerleşim Özellikleri.....	17
3.3.5 İkizdere Topoğrafyası	17
4 DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ'NDE GELENEKSEL KONUT MİMARİSİ	19
4.1 Bölgede Konutun Tarihi.....	19
4.2 Konutların Biçimlenmesinde Çevresel Faktörler	31
4.2.1 İklim	32
4.2.2 Topografya	33
4.2.3 Malzeme.....	35
4.3 Doğu Karadeniz Bölgesi Konutlarının Plan Özellikleri.....	35
4.3.1 Kat Organizasyonu.....	37
4.3.2 Plan Elemanları	37
4.3.2.1 Aşhane/Aşhana.....	38
4.3.2.2 Hayat	40
4.3.2.3 Baş Oda	41
4.3.2.4 Diğer Odalar.....	42

4.3.2.5	Ambar.....	42
4.3.3	Plan Tipleri.....	43
4.3.3.1	Aşhanalı (Dış Sofalı) Tip.....	46
4.3.3.2	Salonlu/Hayatlı Tip.....	46
4.3.3.3	Geçiş Hayatlı Aşhaneli Tip.....	47
4.3.3.3	Hayatlı/Aşhaneli Tip.....	48
4.3.3.4	İç Sofalı (Koridorlu) Tip.....	49
4.3.4	Doğu Karadeniz Bölgesi Konutlarının Yapım Sistemi.....	49
4.3.4.1	Ahşap Yığma Sistem.....	49
4.3.4.2	Ahşap Karkas Sistem.....	54
4.3.4.3	Ahşap Dolma Sistem.....	55
4.3.4.4	Göz Dolma Sistem.....	56
4.3.4.5	Muskalı Dolma Sistem.....	59
4.3.4.6	Çakatura.....	60
4.3.4.7	Karma Sistem.....	61
4.3.5	Yapı Elemanları.....	62
4.3.5.1	İç Duvarlar.....	62
4.3.5.1	Çatı.....	62
4.3.5.2	Döşemeler.....	66
4.3.5.3	Pencereler.....	66
4.3.5.4	Kapılar.....	67
4.3.6	Dış Eklentiler.....	67
4.3.6.1	Serander.....	67
5	SEÇİLEN KONUT ÖRNEKLERİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ.....	71
5.1	Zeki Ekşioğlu Konutu.....	71
5.1.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	71
5.1.2	Plan Özellikleri.....	71
5.1.3	Yapım Sistemi.....	74
5.1.4	Cephe Özellikleri.....	75
5.2	Hacı Rıfat Tavukçuoğlu Konutu.....	75
5.2.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	76
5.2.2	Plan Özellikleri.....	76
5.2.3	Yapım Sistemi.....	78
5.2.4	Cephe Özellikleri.....	79
5.3	Süleyman - Havva Ekşi Konutu.....	79
5.3.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	80
5.3.2	Plan Özellikleri.....	80
5.3.3	Yapım Sistemi.....	81
5.3.4	Cephe Özellikleri.....	81
5.4	Yusuf - Emine Ekşi Konutu.....	82
5.4.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	82
5.4.2	Yapım Sistemi.....	85
5.4.3	Cephe Özellikleri.....	85
5.5	Sevim - Resmiye Ekşioğlu Konutu.....	86
5.5.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	86
5.5.2	Plan Özellikleri.....	86
5.5.3	Yapım Sistemi.....	88
5.5.4	Cephe Özellikleri.....	88
5.6	Ömer Zorbozan Konutu.....	89
5.6.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri.....	89

5.6.2	Plan Özellikleri.....	89
5.6.3	Yapım Sistemi.....	90
5.6.4	Cephe Özellikleri	91
5.7	Osman Özkan Konutu	91
5.7.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri	92
5.7.2	Plan Özellikleri.....	92
5.7.3	Yapım Sistemi.....	93
5.7.4	Cephe Özellikleri	94
5.8	Mehmet Özkan Konutu	94
5.8.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri	95
5.8.2	Plan Özellikleri.....	95
5.8.3	Yapım Sistemi.....	96
5.8.4	Cephe Özellikleri	97
5.9	Ekrem - Yusuf Özkan Konutu.....	98
5.9.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri	98
5.9.2	Plan Özellikleri.....	98
5.9.3	Yapım Sistemi.....	99
5.9.4	Cephe Özellikleri	100
5.10	Halis Dervişoğlu Konutu.....	100
5.10.1	Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri	101
5.10.2	Plan Özellikleri.....	101
5.10.3	Yapım Sistemi.....	102
5.10.4	Cephe Özellikleri	103
6	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	105
	KAYNAKLAR	109
	EKLER.....	116
	ÖZGEÇMİŞ.....	119

KISALTMALAR

M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
oC	: Santigrad derece
°	: Derece
'	: Dakika
%	: Yüzde
cm.	: Santimetre
m.	: Metre
y.y.	: Yüz yıl

Doğu Karadeniz Yöresel Mimarlığında Kullanılan Yerel Yapı Terimleri

Doğu Karadeniz bölgesi yöresel mimarlığında konut tipolojisi, malzeme, yapım sistemleri, kat organizasyonu bazı yöresel isimlerle adlandırılmıştır. Bölge konut mimarisinde kullanılan geleneksel terimlerle ilgili bir sözlük oluşturulmuştur (Gür, 2005, Kahya, Güler, 2015).

A

Ağar: Ahır.

Ahıraltı: Ahırın ön kısmı.

Akar : Saçak oluğu.

Ark: Dren, yağmur suyu kanalı.

Armoz : Yapılarda kullanılan direkler arasındaki açıklık.

Aşana: 1. Konutun içi 2. Mutfak , bir köşesinde yemek pişirilen yaşama mekanı.

Aşevi: Bkz. **Aşana 2**

Aşhana: Lokanta.

Aşhane: 1. Bkz. **Aşana 2**. Lokanta 3. Yemek pişirmek için yapılan bacalı ocak

Avla (Avla): Avlu.

Avlak: Konutların damlarından akan ve birleşen sular. 2. Bataklık ve sulak yerler.

Avli: Bkz. **Avıl**

Avlu: Bodrum yada zemin kattaki salon.

Ayvan: 1. Balkon 2. Salon 3. Mısır , fındık vb kurutmaya yarayan zeminden yüksek yer , serander.

B

Baca: 1. Dam , toprak dam , konutun üstü 2. Teneke örtülü çatılarda , oynar bir teneke aracılığı ile içerden kapatılıp açılabilen camsız çatı penceresi. Bacalar genellikle mahya ile damlalık arasında düzenlenir.

Badama: Döşeme

Bağ kirişi: Alt bağlantı kirişi.

Bağlak: Direk altları bağlanan kiriş.

Bağlama: Tavan kirişi.

Beca: Baca.

Beça: Bkz. **Beca**

Beşik örtüsü: İki yana akıntısı olan çatı.

Boğaz: Ahşap duvar.

Boyunduruk: Çatının en yüksek noktasını birleştiren yatay hat , mahya.

Bölme: Oda.

Buhar: Baca

Bulme: Bkz. **Bölme**

Ç

Çardak: Üstü kapalı , yanları açık dış mekan

Çardak başı direği: Çardak dikmelerini üstten bağlayan ahşap kiriş

Çardın: Bkz. **Çardak**

Çatma: 1. Duvarları , ağaç gövdelerinin birbirine takılmasıyla çivisiz olarak yapılan yayla konutu, yığma yapı 2. Direkler çatılarak araları tuğla veya kerpiçle doldurulan duvar 3. Yörük çadırı

Çıkartma: Balkon

Çıkma: Bkz. **Çıkartma**

D

Dalda: Yağmurdan , güneşten korunmuş yer , siper

Dalda etmek: Gölge etmek , ışığına engel olmak

Daldalamak: Güneş , yağmur ve rüzgardan korumak , gözden saklamak

Daldalık: Güneş ve yağmurdan korunacak yer

Dalta: Bkz. **Dalda**

Dam: 1.Cezaevi 2. Hayvan yiyeceğinin saklandığı yer 3. Yaylada sütlerin saklandığı yer 4. Üstü samanlık altı ahır olan yapı. Basit yapılmış , yalnızca dış etkenlere karşı koruyan yer

Dış hayat: 1. Dış avlu , üstü ve yanı kapalı korunmuş giriş 2. Ahır üstüne rastlayan , yalnızca önü açık balkonumsu çıkıntı

Didi oda (Didi oda): Büyük oda, misafir odası.

Dolma: Karşılıklı iki dikme arasında üst üste oturtmak suretiyle tahta ile duvar örmesi

Dört omuz: Dört yöne eğimli çatı

Döşeklik: Yatak konulan yer

Döşeme: 1. Kiriş 2. Konutların , ahırların tabanı

G

Göz dolması: Çatma konstrüksiyonda , dikmelerle yatay bağlantıların bölmeler oluşturması

H

Hayat: 1. Sofa 2. Salon , hol 3. Koridor 4. Avlu

Hıyat: Bkz. **Hayat**

K

Kemer: Köy konutlarında, duvar içine yapılan , fazla eşya koymaya yarayan yer , dolap

K'eremuli: Ocaklığın tavanından sarkan ve istenilen yüksekliğe göre ayarlanabilen bu zincir

Köşk odası: 1. Doğuyu bakan, ocaksız, yazın serin olan oda 2. Sofaların önemli bir köşesinde yer alan dörtgen planlı odacık

Karaboğaz: Kalas yada keresteler üst üste geçirilerek elde edilen düzgün bir duvar tekniği

M

Mabeyin oda: Ocağı olan ve daha çok büyüklerin yattığı oda

Muskalı: Çatma konstrüksiyonda dikmeler ile çapraz bağlantıların üçgen şeklinde bölmeler meydana getirmesi

N

Naliya: 1. Bir çeşit ambar, serander 2. Mısır dövmek için dört direk üzerine yapılmış küçük ve döşemesi aralıklı tezgah

Naliye: Bkz. **Naliya 1**

Nalya: Bkz. **Naliya 1**

Nayla: Bkz. **Naliya 1**

P

Patoma: Döşeme

O

Ocak: Eski ve soylu aile

Ocaklı: Soylu aileden gelen

Oxoşgagure1 (Ohoşgagure): Aşhane

Omuz: Çatılarda eğik iki yüzeyin keşistiği hat boyu, eğik mahya hattı

Orta direk: İki veya dört yönde bölmelerin gelip saplandığı taşıyıcı dikme

Ö

Örtü: Çatı

S

Sacaklık: Tavan arası

Saçaklık: Bkz. **Sacaklık**

Serander: En az dört dikme üzerinde yapılmış tahıl, meyve sebze kurusu vs. saklanan kiler yapısı

Serender: Bkz. **Serander**

Seren: 1. Kapı direği 2. Bkz. **Serander**

Serende: Bkz. **Serander**

Serendi: Bkz. **Serander**

Sofa: Tekirlerin üç yanı açık giriş bölümü

T

Taban: Direkler üzerine oturtulmuş tahta ambarın tabanına yerleştirilen kare biçimindeki ağaç kirişleri

Taban ağacı: Bkz. **Taban**

Y

Yan çalma: Dik konulan direğin devrilmesi için yandan direğe vurulan destek, payanda

Yanlama: Yan oda. Daha çok depo olarak kullanılan sandık odası

Yazlık: 1. Salon veya hayatın kuzeye dönük serin oturma kısmı 2. Veranda, balkon

Yığma: Tahta veya Kütüklerle bindirme suretiyle çivi kullanılmadan örülen duvar örgüsü

Yüklük: Köy evlerinde misafir odalarında yatak konulan yer

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge A1: İncelenen Rize İkizdere konutların genel tablosu 116

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Rize ili ve ilçeleri	9
Şekil 3.2: Rize il sınırları	10
Şekil 3.3: Rize iklim diyagramı	11
Şekil 4.1: İkiztepe Höyüğü	20
Şekil 4.2: İkiztepe'de bir yapı temeli	21
Şekil 4.3: İkiztepe tek birimli geçici yapılar.....	22
Şekil 4.4: İlk Tunç Çağı yapısı	22
Şekil 4.5: İkiztepe de bulunan sıva parçaları	23
Şekil 4.6: Kasnağı dengeli yerleştirmek için tomruklar ile yüzey toprağı arasına yerleştirilmiş iri taşlar.....	23
Şekil 4.7: a- Karaboğaz sistem detayı	24
Şekil 4.7: b- Çantı tekniğıyle yapılmış duvarın içten ve dıştan sıvanmış kesiti.....	24
Şekil 4.8: İkiztepe'de çantı yapı sistemiyle yapılan konutlarda bulunan pencere ve kapı	25
Şekil 4.9: (Sol) Çatının dengelenmesi için kullanılan destek direkleri	26
Şekil 4.10: (Sağ) İlk Tunç Çağı geçici İkiztepe evi Rekonstrüksiyonu.....	26
Şekil 4.11: İlk Tunç Çağı çantı yapı duvar rekonstrüksiyon	26
Şekil 4.12: İlk Tunç Çağı I dönem 2. Evre C Yapısı.....	27
Şekil 4.13: İlk Tunç Çağı I dönem 5. evre yapılarının güney cepheden görünümü	27
Şekil 4.14: İlk Tunç Çağı I dönemi 7. evre yapıları güney cepheden görünümü	28
Şekil 4.15: İlk Tunç Çağı II dönem 8. Evre. I Yapısı.....	29
Şekil 4.16: R yapısı.....	29
Şekil 4.17: R yapısı dini tören mekanı	30
Şekil 4.18: Karadeniz'deki dağınık yerleşme	36
Şekil 4.19: Eğimli arazide kat kullanımı	37
Şekil 4.20: Aşhanedeki ocak	38
Şekil 4.21: Aşhane. Sol: bugün kapatılan ocak. Sağ: aşhanedeki raflar (terek)	38
Şekil 4.22: Aşhane kısmı	40
Şekil 4.23: Hayat'tan görüntüler.....	41
Şekil 4.24: Baş oda	41
Şekil 4.25: Sol: Köşk Oda Sağ: Mabeyn odası.....	42
Şekil 4.26: Sol: Evin ambar bölümü. Sağ: Ambardaki ocak	42
Şekil 4.27: Aşhanalı (Dış Sofalı) Tip	46
Şekil 4.28: Salonlu Tip	47
Şekil 4.29: Geçiş Hayatı Aşhaneye Paralel Tip.....	47
Şekil 4.30: Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik Tip	48
Şekil 4.31: Hayatlı Tip	48
Şekil 4.32: İç Sofalı Tip.....	49
Şekil 4.33: Kütüklerle yapılan yığma duvar sistemi.....	50
Şekil 4.34: Keresteyle yapılan yığma duvar sistemi.....	51
Şekil 4.35: Karaboğaz geçme detayı	52

Şekil 4.36: Kurtboğaz geçme detayı	53
Şekil 4.37: Geçme Teknikleri	53
Şekil 4.38: Sol: Ahşap dolma sisteminin kuruluşu. Sağ: Ahşap dolma örnek.....	55
Şekil 4.39: Göz dolma sistem duvar örgüsü	56
Şekil 4.40: Göz Dolması Sistem	57
Şekil 4.41: Göz dolma sistem detayı	58
Şekil 4.42: Göz dolma sistem detayı	58
Şekil 4.43: Muska dolma sistem	59
Şekil 4.44: Muska dolma sistem duvar örgüsü.	60
Şekil 4.45: Çakatura yapım sisteminde inşa edilmiş konut	61
Şekil 4.46: Karma sistem	61
Şekil 4.47: Semer Çatı Tipi.....	64
Şekil 4.48: Üç Omuz Çatı Tipi	65
Şekil 4.49: Dört Omuz Çatı Tipi.....	65
Şekil 4.50: Serander örneği	69
Şekil 5.1: Zeki Ekşioğlu konutu	71
Şekil 5.2: Ahır katı planı.....	72
Şekil 5.3: Zemin kat planı.....	72
Şekil 5.4: Üst kat planı.....	72
Şekil 5.5: Sol: Hayat mekânındaki üst kat merdivenleri. Sağ: A-A kesiti.....	72
Şekil 5.6: Yapıya girişi sağlayan ana giriş kapısı	73
Şekil 5.7: Aşhane kapısı.....	73
Şekil 5.8: Üst kat merdiveni	73
Şekil 5.9: Hayat.....	73
Şekil 5.10: Giriş bölümünde bulunan ocak.....	73
Şekil 5.11: Aşhanede bulunan ocak	73
Şekil 5.12: Odalarda bulunan ocaklar	74
Şekil 5.13: Göz dolma sistem	74
Şekil 5.14: Yapının çatı sistemi	74
Şekil 5.15: Balkonlar (ön ve yan cephe).....	75
Şekil 5.16: Balkon (yan cephe).....	75
Şekil 5.17: Hacı Rıfat Tavukçuoğlu konutu	76
Şekil 5.21: Aşhanedeki ocak.....	77
Şekil 5.22: Merdiven.....	78
Şekil 5.23: Hayat.....	78
Şekil 5.24: Yapının cephe ve çatı sistemi	78
Şekil 5.27: Süleyman - Havva Ekşi konutu girişi.....	79
Şekil 5.28: Zemin kat planı.....	80
Şekil 5.29: Alt kat planı	80
Şekil 5.30: Aşhane	81
Şekil 5.31: Hayat.....	81
Şekil 5.32: Cephede görülen karma sistem.....	81
Şekil 5.33: Yapının balkonu	82
Şekil 5.34: Yusuf - Emine Ekşi konutu	82
Şekil 5.35: Zemin kat planı.....	83
Şekil 5.36: Üst kat planı.....	83
Şekil 5.37: Aşhane kapısı.....	83
Şekil 5.38: Hayata açılan kapı	83
Şekil 5.39: Hayat.....	84
Şekil 5.40: Hayat'ta bulunan üst kata çıkış merdiveni	84

Şekil 5.41: Oda kapısı.....	84
Şekil 5.42: Hayata açılan kapı	84
Şekil 5.43: Karma sistem.....	85
Şekil 5.44: Cephede pencere düzeni.....	85
Şekil 5.45: Sevim-Resmiye Ekşioğlu konutu	86
Şekil 5.46: Ahır kat planı.....	87
Şekil 5.47: Zemin kat planı.....	87
Şekil 5.48: A-A kesiti	87
Şekil 5.49: Giriş merdiveni.....	87
Şekil 5.50: Ahır kapısı	87
Şekil 5.51: Yapının göz dolma yapım sistemi.....	88
Şekil 5.52: Cephedeki karma sistem.....	88
Şekil 5.53: Ömer Zorbozan konutu	89
Şekil 5.54: Ahır kat planı.....	90
Şekil 5.55: Zemin kat planı.....	90
Şekil 5.56: Aşhaneden yapıya giriş	90
Şekil 5.57: Aşhane (mutfak).....	90
Şekil 5.58: Aşhane yatma alanı	90
Şekil 5.59: Ambarın yanındaki oda	90
Şekil 5.60: Karma sistem.....	91
Şekil 5.61: Osman Özkan konutu	91
Şekil 5.62: Ahır kat planı.....	92
Şekil 5.63: Zemin kat planı.....	92
Şekil 5.64: Koridora giriş	93
Şekil 5.65: Koridor/Hayat.....	93
Şekil 5.71: Mehmet Özkan konutu	94
Şekil 5.72: Ahır katı planı.....	95
Şekil 5.73: Zemin kat planı.....	95
Şekil 5.74: Yapının aşhaneye açılan kapısı	96
Şekil 5.75: Aşhaneleri bağlayan ara kapı	96
Şekil 5.76: Aşhaneden oda kapısı.....	96
Şekil 5.77: Karma sistem ve Kurtboğaz geçme detayı.....	97
Şekil 5.78: Karma sistemr.....	97
Şekil 5.79: Cephede pencereler	97
Şekil 5.80: Ekrem - Yusuf Özkan Konutu.....	98
Şekil 5.81: Zemin kat planı.....	99
Şekil 5.82: Üst kat planı	99
Şekil 5.83: Aşhane girişi.....	99
Şekil 5.84: Cephede görülen yapım sistemi	100
Şekil 5.85: Ön ve yan cephe (balkon iskeleti)	100
Şekil 5.86: Halis Dervişoğlu konutu.....	101
Şekil 5.87: Ahır kat planı.....	101
Şekil 5.88: Zemin kat planı.....	101
Şekil 5.89: İç koridora açılan her 2 yöndeki kapılar.....	102
Şekil 5.90: Cephede görünen karma sistem.....	102
Şekil 5.91: Karma sistem.....	103
Şekil 5.92: Balkon çıkıntısı.....	103

GELENEKSEL RİZE İKİZDERE EVLERİNİN PLAN TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu tez çalışmasında geleneksel Rize İkizdere evleri plan tipolojisi, plan elemanları, yapım sistemi ve malzeme açısından incelenerek bölgenin konut mimarisi hakkında genel bir bilgi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma konusunun seçilmesinin temel nedeni, Doğu Karadeniz bölgesinin Anadolu geleneksel konut mimarisi açısından zengin örnekler sunuyor olmasıdır. Bu amaçla pilot bölge olarak seçilen Rize İkizdere bölgesinde 10 konut örneği seçilmiş ve bu örnekler yönlendirme, arazi konumu, plan tipi, plan elemanları, yapım sistemi, malzeme ve cephe özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde konuyla ilgili temel kavramlar olan ev, konut, geleneksel konut ve kırsal konut kavramları açıklanmıştır.

İkinci bölümde çalışma alanı olan İkizdere ilçesinin genel yapısı, coğrafi konumu, iklim ve bitki örtüsü, nüfus, ekonomi ve tarihi incelenmiştir. Bölge genel olarak tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde bölgede konutun tarihi, konutların biçimlendirilmesine etki eden çevresel faktörler, Doğu Karadeniz bölgesi konutlarının plan özellikleri ve yapım sistemi anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümde ise pilot bölge olan İkizdere'de seçilmiş olan geleneksel yapı örnekleri; yapım tarihi, konumu ve yerleşim özellikleri, plan özellikleri, yapım sistemi ve cephe özellikleri başlıkları altında incelenmiştir.

Tezin değerlendirme ve sonuç bölümünde ise alan çalışması sırasında elde edilen genel veriler toplu olarak sunulmuştur. Bu verilerin yanı sıra bölge konutlarının gelecek kuşaklara aktarılması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu bölümde ortaya konan görüşlerin oluşmasında yöre halkının dile getirdiği beklenti ve gereksinimleri yönlendirici olmuştur.

Anahtar Kelimeler : *Doğu Karadeniz, Geleneksel Mimari, Plan Tipolojisi, Yapım Sistemi*

THE PLAN OF THE HOUSE OF TRADITIONAL RİZE İKİZDERE TYPOLOGY INVESTIGATION

ABSTRACT

In this study, the traditional houses of Eastern Black Sea were studied from the viewpoint of plan typology and construction techniques and tried to transfer old methods and plan types to future generations by consolidating the information that has emerged with traditional houses which still exist today. In this examination, Rize's İkizdere county was considered as pilot region. Ten sample houses were selected from the district of İkizdere. These ten selected house dates, location and settlement features, plan features, construction system, and pavilion architecture are examined. These investigations have examined how the traditional houses of Rize's İkizdere region have survived from the past in terms of daily architecture.

In the first chapter, the main concepts such as home, house, traditional houses and rural houses are described.

In the second chapter, the general structure, geographical location, climate and vegetation cover, population and economy and history of İkizdere district, which was selected from the province of Rize and the pilot region, were examined. Region is explained in general.

In the third chapter, the history of the area in the region, the environmental factors in the formation of the houses, plan features of the houses of the Eastern Black Sea region and the construction system of the houses of the Eastern Black Sea region are explained.

In the fourth part, 10 traditional building examples chosen in the pilot region of İkizdere were examined. Constructions were examined under the headings of construction history, location and settlement characteristics, plan features, construction system and facade features.

In the conclusion and evaluation part, traditional construction methods in Eastern Black Sea region were examined on 10 selected examples. By examining the 10 selected samples, we have determined how many plan typologies we have reached in our own samples.

Keywords: *East Blacksea, Traditional Architecture, Plan Typology, Construction System*

1 GİRİŞ

Temelde insanoğlunun “barınma” ihtiyacını karşılayan maddi bir öge olan konut aynı zamanda yapıldığı çevrenin iklim, coğrafya, malzeme gibi fiziki özelliklerinin yanı sıra sosyal, kültürel, ekonomik, tarihi ve geleneksel değerlerini de içeren sosyal bir mekandır. Geleneksel konut değişimlere daha az kapalı olması nedeniyle bu özellikleri bünyesinde daha çok barındırır.

Tarih boyunca farklı coğrafya ve kültürlerde, o bölge ve kültürün tüm fiziki ve sosyal özelliklerini taşıyan konut kültürü gelişmiştir. Geleneksel konut geleneklerden gelir ve nesilden nesile aktarılır. Ait olduğu kültürün sosyal ve kültürel belgesi olan geleneksel konut bu nedenle tarihsel bir derinliğe sahiptir.

Kültürel mirasın en önemli eseri olan geleneksel konut bölge kimliğinin geleceğe aktarılması yönünde önemli bir kültürel varlıktır. Bu açıdan 1964 Venedik Tüzüğü tarihi, kentsel ve kırsal dokuların korunması ve “sit bütünlüğü” içinde değerlendirilmesi kavramının resmi kabulü açısından önemli bir virajdır (Eres 2013: 457). Yerinde (*in situ*) koruma yaklaşımının ön plana çıktığı bu kararlar, geleneksel konut “ulus” kimliğinin somut yansıması olarak görülmüştür.

İnsan ve kısmen de çevre eliyle biçimlendirilmiş mimari miras olan geleneksel konut doğal çevre ile bir bütün olarak “kültürel peyzaj” kavramı içinde değerlendirilmektedir. Avrupa Parlamentosu’nun 2006 yılında Strazburg’da aldığı “Avrupa’nın Kırsal ve Ada Bölgelerindeki Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları” ndaki kırsal alanların korunmasına ilişkin son yaklaşımında, kuşakların kültürel ve yaratıcı katkıları sayesinde oluşan özellikleri içeren geleneksel konutlar, buldukları bölgelerin kimliği ve tarihsel gelişim açısından, kültürel mimarlık mirasının ve doğal mirasın temel ögesi olarak kabul edilmiştir (Eres 2103: 261).

Bu çalışmada doğu Karadeniz bölgesi geleneksel konut plan tipolojisi, Rize İkizdere bölgesi üzerinden okunmaya çalışılacaktır. Bu amaçla İkizdere

ilçesinde belirlenen yapılar yerleşim özellikleri, plan tipolojisi, plan elemanları, kat ve oda organizasyonu, yapım sistemi, malzeme ve cephe özellikleri açısından incelenecek ve bölgenin geleneksel konut dokusunun özellikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Doğu Karadeniz bölgesi konut kültürünün önemli örneklerini barındıran Rize'nin İkizdere ilçesinin geleneksel konutlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İkizdere ilçesinde belirlenen örnekler, yerleşim özellikleri, plan tipolojisi, plan elemanları, kat ve oda organizasyonu, yapım sistemi, malzeme ve cephe özellikleri açısından irdelenmiştir. Çalışmada ele alınan diğer konu da bölgenin konut mimarisinin biçimlenmesine etki eden iklim, topoğrafya ve malzeme gibi çevresel faktörlerdir.

Böylece bir yandan bölgenin temel konut mimarisi tipolojisi hakkında bilgi vermeye çalışılmışken diğer yandan da yok olmak üzere olan bu yapıların belgelenmesi sağlanmış olacaktır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Bu tez kapsamında Rize ili İkizdere ilçesi geleneksel konutları plan tipolojisi, yapım sistemi ve cephe özellikleri açısından incelenmiştir. Tez çalışmasına öncelikle konuyla ilgili temel kavramlar olan ev, konut, geleneksel konut ve kırsal konut kavramları açıklanmıştır. Daha sonra çalışılacak olan bölgenin coğrafi, sosyal ve tarihsel özellikleri tanıtılmıştır. Daha sonra yörenin geleneksel konut mimarisini daha iyi anlayabilmek için tarihsel süreçte bölgede konutun tarihinden bahsedilmiştir. Sonrasında bölge genelinde Rize ili geleneksel konutu onu önce konut oluşumunu etkileyen çevresel faktörler olan iklim, topoğrafya ve malzeme açısından değerlendirilmiş sonrasında ise bu konutlar plan elemanları, plan özellikler, yapım sistemleri, cephe özellikleri ve dış eklentiler açısından değerlendirilerek alan çalışmasından elde edilen verilerin toplanması ve yorumlanmasında yapılan bu ön çalışmadan yararlanılmıştır. Daha sonra ise alan çalışmasının yapılacağı İkizdere bölgesinde bölgenin mimari karakterinin çözümlenmesi amacıyla araştırmaya uygun

10 adet konutun arazi yerleşimi, mekânsal özellikleri, planlama ilkeleri ile malzeme ve yapım sistemleri ile cephe özellikleri incelenmiştir.

Doğu Karadeniz Bölgesi konut mimarisi araştırmacılar Reşat Sümerkan ve Şengül Öymen Gür tarafından ele alınmıştır. Bu konudaki ilk araştırmalar Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mustafa Reşat Sümerkan tarafından yapılmıştır. Sümerkan 1990 yılından itibaren bölge konutları üzerinde incelemelerde bulunmuş ve bu incelemelerini ilk kez 1990 tarihli doktora tezi olan *Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*, adlı tez çalışmasında ele almıştır. Sümerkan doktora tez çalışmasının yanı sıra 1990 tarihli *Doğu Karadeniz Geleneksel Yapı Sanatında İlginç Çözümler* ve 1991 tarihli “*Doğu Karadeniz’de Ev Plan Tipleri*” ve “*Doğu Karadeniz’de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı*”, adlı bildiri çalışmalarında da bölge konutunu tanıtmaya devam etmiştir. 1993 tarihinde ise İ.M. Özdemir, G. Keleş ve G. Usta ile hazırladığı 1993 tarihli *Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Konut Tipolojileri*, adlı sempozyum bildirisi ile bu çalışmalara devam etmiştir.

Bölge konut mimarisi ile ilgili geniş çaplı çalışmalarda bulunan bir diğer araştırmacı da yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Şengül Öymen Gür’dür. Prof. Gür 2000 yılı tarihli *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, adlı kitabında bölge kırsal konut kültürünü tüm yönleriyle derinlemesine irdelemiştir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmanın başlangıcında öncelikle konuyla ilgili kaynak ve doküman araştırması yapılmıştır. Kaynak araştırmasının yanı sıra bir bölge konutunu daha iyi tanıyabilmek için bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Sahada belirli örnekler seçilmiş ve bu örnekleri çalışmak üzere örneklerin röloveleri alınarak bir plan tipolojisi çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra yapıların plan elemanları, yapım sistemi ve cephe özelliklerini yansıtan detay fotoğrafları çekilmiştir.

Araştırma sırasında gözlem ve görüşme tekniklerinden de yararlanılmış ve bunun için yapıların kullanıcıları ile konutlar hakkında genel görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2 KONUYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

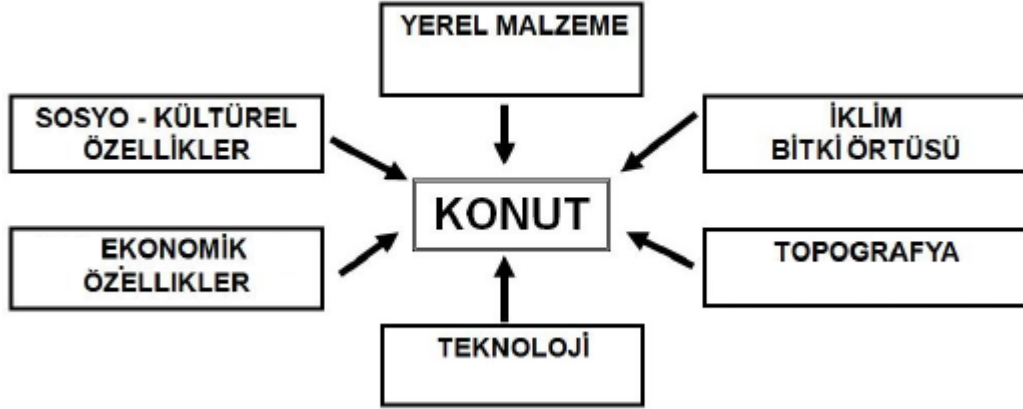
2.1 Ev ve Konut Kavramları

Yer olgusunun uzantısı olan ev ve konut çalışmaları son yıllarda bir artış göstermiştir. Bu çalışmalardaki yoğunluk beraberinde “ev” ve “konut” kavramlarının kullanımlarının tartışması sorununu gündeme taşımıştır. Bu artışta Rapoport’un arkeolojide konut yapılaşması üzerinde yeterince durulmadığı eleştirisi de etkili olmuştur. Rapoport insanların ait oldukları kültür ve yaşam biçimlerini anlayabilmek için yaşadıkları mekanların fiziksel özelliklerinin incelenmesi gerektiğini belirtir (Rapoport, 1969).

Rapoport oturulan mekanları kültür ve insani değerlerin işlendiği, yaşamın çoğunu içeren ve gelenekler ile sürdürülen fiziksel formlar olarak tanımlar (Rapoport, 1969). Bu fiziki mekanın adlandırılmasında kullanılan birinci terim yakın zamanlara kadar “özel bir yer” olarak tanımlanan bir kavramdır. Genelde “ev” ve “konut” kavramları birlikte kullanılır. Ancak her 2 terimin de farklı anlamlar taşıdığı ile ilgili araştırmalar mevcuttur. Bu konudaki ilk çalışma Carole Despres’in 1991 yılında yayınladığı *the Meaning of Home* (evin anlamı) adlı makaledir (Düzcan, 2012). Bu yazıda Despres yaptığı bir anket sonucunda insanlar üzerinde “ev” (home) kavramının güvenlik ve kontrol, bireylerin değerlerinin yansıması, kalıcılık ve süreklilik, aile ve arkadaş ilişkileri, dış dünyadan kaçıp sığınılan yer, statü göstergesi ve mülkiyet gibi anlamlar taşıdığını göstermiştir (Düzcan, 2012). Yani “ev” (home) kavramı insanlar için fiziksel bir yapıdan öte sosyal olgular taşımaktadır. Ev, aile yaşamının merkezi, aidiyet, özgürlük, kişisel kimlik, sosyal statü, ekonomik varlık gibi güçlü ve duygusal içeriklere işaret eder.

Duygu ve aidiyet hislerinin bir bütünü olarak tanımlanan “ev” (home) terimine karşın daha konut (house) “fiziksel bir barınma mekanı”, olarak kabul edilmektedir (Blunt, Dowling, 2006). Araştırmacılara göre fiziksel bir barınma mekanı olan konut “ev” olgusunun boyutlarından sadece bir tanesidir. Fiziksel bir mekan olarak konut kavramı tüm bu anlamlardan daha baskın olarak çeşitli yapı malzeme ve elemanları ile oluşturulmuş ve içinde insanların ikamet ettiği strüktürel bir varlıktır (Perker,

Akıncıtürk 2011) Fiziksel varlık olarak konut, ev kavramının içerdiği anlamların yanı sıra malzeme ve taşıyıcı sistem elemanlarının bir araya gelmesiyle oluşan bir mimari üründür (Perker, Akıncıtürk 2011). Bu bağlamda konut, yüzyıllar boyu inşa edildiği toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile bulunduğu çevrenin iklim, bitki örtüsü, topoğrafya, malzeme ve teknoloji gibi fiziksel özelliklerinin harmanlanması ile var olmuştur (Perker, Akıncıtürk 2011).

Şekil 2.1: Konutu oluşturan unsurlar (Perker, Akıncıtürk 2011)

2.2 Geleneksel Konut

Geleneksel konut bulunduğu çevrenin fiziksel sosyo-kültürel özelliklerini taşıyan, yerli yapı ustalarının elinden çıkmış, binlerce yıllık bir birikimi ve geleneği taşıyan yapı, olarak tanımlanır (Sezgin, 1984). Bir halk mimarlığı olan geleneksel konut, mimari ve kültürel süreklilik sonucu oluşmuş olup halkın gelenek, kültür, tecrübe ve adetlerinin en açık biçimde yansımasıdır. Her bölgenin fiziksel koşullarına göre farklılık gösteren bu mimarlık bir kültürel ifade biçimidir.

Halkın kendisi için oluşturduğu anonim bir mimari olan geleneksel mimari, insanın doğa ile olan ilişkisi sonucunda topoğrafyaya uygunluk, iklimsel şartlar ve yerli yapı tekniklerinin geliştirildiği koşullara adapte olan bir yapı üretim biçimidir. Ait olduğu yörenin yerel malzemesi ve yerel işgücünün kullanıldığı yöresel mimari aynı zamanda toplumun gelenek, görenek, inanç, değer yargıları ve dünya görüşünü yansıtır.

Geleneksel mimaride binanın formunu ve strukturünü doğal malzeme, yörenin topoğrafik ve fiziki özellikleri ile sosyal ve kültürel yapısı belirler. Ve genelde

yöresel bir yerel yapı terimleri sözlüğüne sahiptir. Rapoport geleneksel mimarinin özelliklerini çevreye ve iklime uyumlu, başka yapıların yanısıra doğal bütün çevreye saygı gösteren ve belli düzen içinde değişikliklere olanak tanıyan, şeklinde sıralar (Rapoport, 196). Kültürel etmenlerin geleneksel mimari ürünlerin belirlenmesinde fiziksel etmenlere göre daha ağır bastığını ifade eden Rapoport, mimari tasarımın kültüre cevap vermesi gerekliliğine yani kültüre özgü olmasına dikkat çeker (Rapoport, 2004).

2.3 Kırsal Konut

Kırsal konut ise tarihsel, coğrafi, ekonomik ve toplumsal etkenlere bağlı olarak belli bir bölgenin gelenekleri çerçevesinde üretilmiş yapı, olarak tanımlanmaktadır (Tunçdilek, 1967). Kırsal konut biçimini belirlemede başta iklim ve topoğrafya gibi çevresel/fiziki etmenlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler etkilidir. Kültürel etkenler arasında dünya görüşü, kültürel değerler, mahremiyet, din, aile, akraba, toplum ilişkileri ve yaşama biçimi sayılırken sosyal etkenler demografik yapı, ailenin sosyo-ekonomik yapısı, aile yapısı ve yaşam biçimidir (Gür, 2005).

Kırsal yerleşmeler genelde geniş aile tipinin yaşadığı yerlerdir. Bu sebeptendir ki geniş aile kavramı, kırsal yerleşmelerde, yapının kuruluşunda ve biçimlenmesinde önemli bir etkendir. Geniş aileler birlikte yaşayıp birlikte çalışma eğilimi gösterdikleri için daha büyük evlerde yaşarlar. Kırsal yerleşmelerdeki toplumsal bağ ise yoğun akrabalık ilişkilerine dayanır.

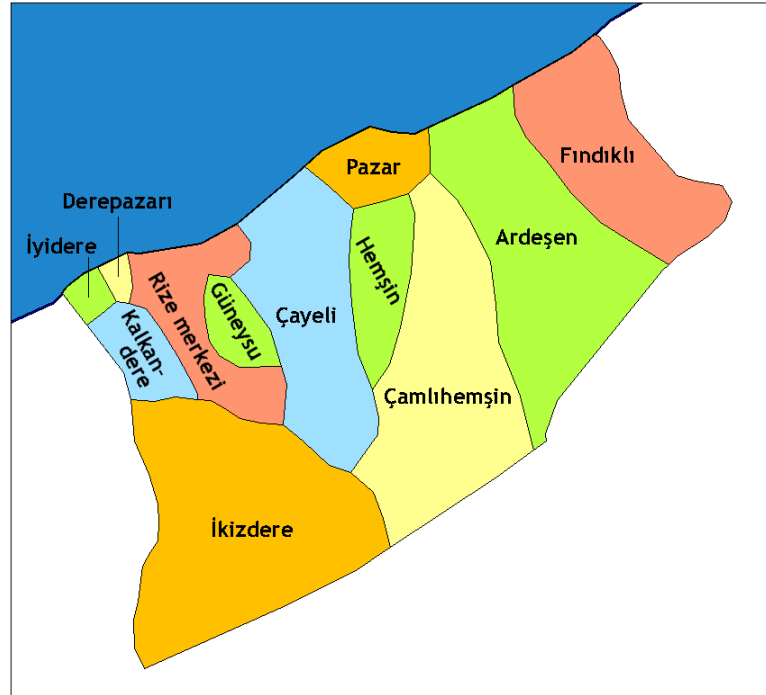
Kırsal mimari kültürel bir süreklilik sonucu oluşmuştur. Bölgelerin tarihsel belleklerinde var olan mimari kültürleri birer kalıtsal miras olarak kuşaklara aktarılır. Geleneksel kırsal mimari hızlı kültürel değişimlerden daha az etkilenir. Rapoport, geleneksel konutların toplumsal alışkanlıkların daha rahat sürdürülmesini sağladığından bahseder (Rapoport, 2004). Kırsal yerleşmelerin değişimlerden az etkilenir doğaları bu etkiyi arttırır.

3 RİZE VE İKİZDERE BÖLGESİ TARİHİ VE COĞRAFYASI

3.1 Rize İli Genel Yapısı

Rize, Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Yüzölçümüne bakıldığında ülkenin %5 lik bir kısmını kaplamaktadır (Şekil 3.1)

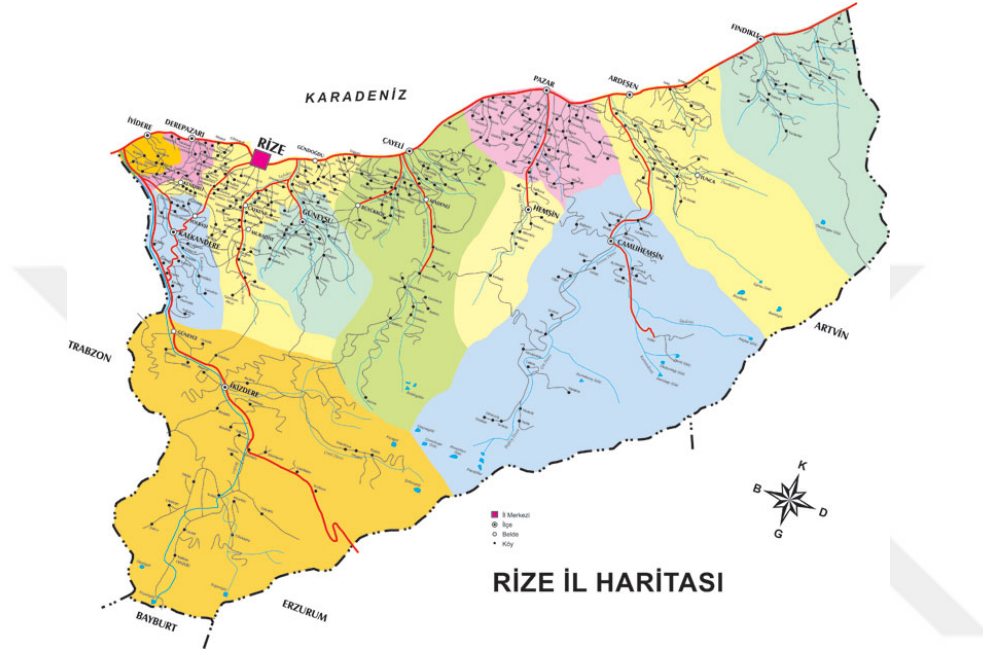
Şekil 3.1: Rize ili ve ilçeleri (URL 1)

Rize 1987 Vilayet Nizamnamesine göre Trabzon vilayetinin merkez sancağının 6 kazasından biri iken 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının ardından kurulan Lazistan sancağı ile hem kaza hem de bu sancağın merkezi olmuştur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014). Cumhuriyet Dönemi'ne kadar sancak merkezi olan Rize, 20 Nisan 1924 yılında vilayet olmuştur. Bugün 12 ilçesi olan bir il durumundadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014).

3.1.1 Coğrafi Konumu

Rize, Doğu Karadeniz'in kıyı şeridinin doğusunda bulunmaktadır. 40°-22' ve 41°-28' doğu meridyenleri ile 40°-20' ve 41°-20' kuzey paralelleri arasında yer

almaktadır (URL 2). Rize ili doğusunda Artvin, batısında Trabzon, güneyinde Erzurum ve Bayburt'la çevrilidir. İl, çok engebeli ve dağlık bir arazi yapısına sahiptir (URL 2) (Şekil 3.2). Rize'nin kıyı şeridi genişliği 80 km uzunluğunda ve akarsu vadileri dışındaki ortalama uzunluk 20 ila 150 m arasında değişmektedir. Kıyı şeridini kesen çok sayıda akarsu bulunmaktadır. Şeridin en geniş düzlükleri taban seviyesindeki ovaları oluşturmaktadır (URL 2).

Şekil 3.2: Rize il sınırları (URL 3)

Rize'nin yüz ölçümü 3.920 km²'dir. Rize'nin yüzölçümü yüzdelerle dilimlere ayrıldığında %78lik dilimde dağlar, %21 dilimde platolar ve %1lik dilimde ovalar yer almaktadır. Dağlar sahil kıyısından güneye doğru birden yükselmektedir. Sahilden 10-15 km sonra güneydeki yükselti 400-500 m yer almaktadır. Güneye gitmeye devam edildikçe 2500-3000 m ye kadar yükselmektedir (URL 2). 3000 metrenin üzerindeki yükseltiler Rize'nin en yüksek ve en sarp kesimini oluşturur. Karadeniz'de ki en yüksek nokta Kaçkar Dağıdır. Kaçkar Dağının yüksekliği 3937 metredir (Ceylan, 2007).

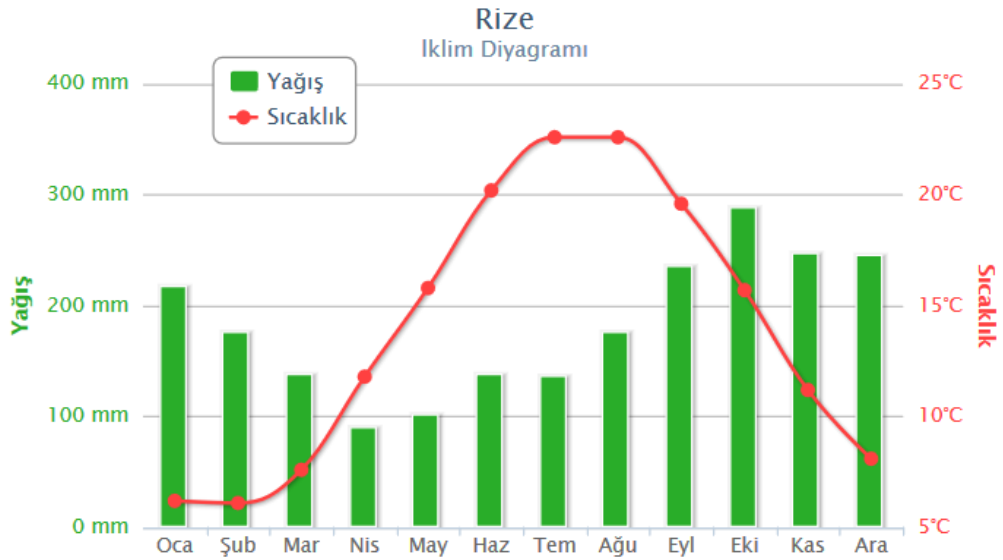
3.2 İklim ve Bitki Örtüsü

Yazları serin ve kışları ılıman, her mevsim ise yağışlı bir iklim görülmektedir (Ceylan, 2007). Rize'nin yıllık sıcaklık ortalaması 14°C dir. Yapılan araştırmalara göre en soğuk ay Ocak ayı 6.7°C, en sıcak ay ise Temmuz ayı

22.2°C dir. Bu sıcaklık ortalamalarına bakıldığında Rize, denizsel iklimlerin karakteristik özelliklerini taşımaktadır (URL 3).

Türkiye'nin en çok yağış alan ili Rize'dir. Yıllık toplam yağış miktarı 2300 mm nin üzerindedir. Yağışlar her mevsime dengeli olarak dağılmıştır (URL 3). Yağışlı gün sayısı 161, kar yağışlı günler 4, 2, ortalama kar örtülü gün 15,8dir. Yağışların mevsimlere göre dağılım yüzdelere; kış ayında %29,5, yaz %20,5, ilkbahar %16, 1, sonbahar %33, 6dır (Ceylan, 2007).

Rize'de kurak bir aya rastlanmamıştır. Aylık sıcaklık ve yağış eğrileri incelendiğinde yağış eğrisi hiçbir zaman sıcaklık eğrisinin altına düşmemiştir (Şekil 3.3). Rize'nin nem oranı %75'in üzerindedir. Ortalama yılın 163 günü bulutlu geçmektedir. 150 günü ise hava kapalıdır. Rize'de kar yerde ortalama 14 gün kalmaktadır. Don yapan gün sayısı ise ortalama 10 gündür (URL 3).

Şekil 3.3: Rize iklim diyagramı (URL 4)

Hakim rüzgar yönü güneybatıdır. Rize'nin yıllık ortalama rüzgar hızı 1.3 m/sn dir. Kuvvetli rüzgarların olduğu gün rüzgar hızı 9.2 m/sn ile 19.0 m/sn dir. Yapılan incelemelerde Rize'nin yeterli rüzgar gücüne sahip olmadığı ortaya çıkmıştır (Köroğlu vd. 2011).

Rize bol yağışlı ve dengeli bir sıcaklık rejimine sahip olduğu için sık ve gür bitki örtüsüne sahiptir. Sahilden 750 m yüksekliğe kadar olan saha da geniş yapraklı kıyı ormanları bulunmaktadır. 750 m yükseklikteki bu saha da az da olsa iğne yapraklılar da sırtlar boyunca aşağıya sarktığı görülmektedir (URL 3).

Akarsu vadileri boyunca ve orman üst sınırlarına çıkıldıkça sakallı kızılgaç ve orman altı bitki örtüsü çok zengindir. Yörede yakılacak olarak bilinen "Kumar" orman gülü (Rhododendron) olup, sayılamayacak kadar fazla olan odunsu ve otsu bitki örtüsünü oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu basamak kültür bitkilerinin de yayılış alanı olmaktadır (URL 3).

Yükseklik daha da arttıkça iğne yapraklı bitkiler hakimiyeti yavaşça ele almaktadır. 1600 metreden sonra hakimiyet tamamen iğne yapraklılara geçmektedir. Bu yükseklikteki hakim tür doğu Ladini (Picea Orientallis) tir. Orman üst sınırlarına yaklaştıkça Kafkas köknarı yaygınlaşır. Hakim olan diğer bir türde karaçamdır. Bu kuşaktaki orman altı bitki örtüsü de aynıdır. Rize'de yetişen ve yaygın olan bir diğer bitki türü de yörede Likapa olarak bilinen yaban mersini türleridir (URL 3). Ormanlar 2000-2200 m yüksekliklerde sona erer ve yerini alp çayına bırakır. Bu saha da yaylacılık faaliyetleri yaygındır.

3.2.1 Nüfus ve Ekonomi

Rize ilinde Cumhuriyet dönemindeki ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1927 yılındaki sayımlara göre Rize'nin nüfusu 171.667, 2007'deki sayım ise 316.252 dir. 2007'deki sayımlara bakıldığında ilk sayımdan bu yana yaklaşık olarak artış 1.8 kattır. Aynı dönemdeki ülke nüfusuna bakıldığında ise artış yaklaşık olarak 5 kattır. Bu oranlara bakıldığında Rize ortalamanın altında kalmaktadır (Coşkun, Zaman 2008).

Rize'nin nüfusu 1940'da 185.526 dır. 50 yılda Rize nüfusu %100 artış göstererek 1990'da 348.776'ya yükselmiştir. 1997'ler de ise nüfus azalarak 333.569'a kadar düşmüştür. Son 50 yıllık dönem incelendiğinde nüfus oranındaki artış %1.3'ü bulmaktadır. Türkiye ortalamasına bakıldığında ise artış oranı (%2.3) altındadır. 1940-45'lere bakıldığında nüfustaki azalma binde 1 iken 1985-90'larda binde 13 oranında azalmıştır. 1940-1990'daki nüfus dağılımına bakıldığında nüfusun Türkiye ortalamasının altında kalması başka şehirlere nüfus akışının olduğunu göstermektedir (URL 5).

1990 yılından sonra Rize'de yaşayan insan dağılımı şu şekildedir; %38.2'si kentlerde, %61.8'i köylerde yaşamaktayken 1997'deki dağılım; %52.4 kentlerde, %47.6 köylerde yaşamaktadır. Bu yüzdelerle bakıldığında köyde yaşayan nüfusun azaldığı görülmektedir. Türkiye yüzdelerine bakıldığında ise sırayla

%59 ve %41 şeklinde dağılımaktadır. Bu duruma bakıldığında Rize, Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. 1940 yılından sonraki Rize-Türkiye geneli artışlarına bakıldığında ise nüfus artış hızı Rize'nin Türkiye'ye oranla daha hızlı olduğu görülmektedir (Coşkun, Zaman 2008).

2014 yılı “adrese dayalı nüfus kayıt sistemi” sonuçlarına göre ise Rize nüfusu 1574 artış göstermiştir (Şekil 3.4) (URL 6).

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU									
ADRESE DAYALI NÜFUS KAYIT SİSTEMİ VERİ TABANI 2014									
Rize	İlçe merkezi			Belde/Köy			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Merkez	107.405	52.682	54.723	33.845	16.753	17.092	141.250	69.435	71.815
Ardeşen	26.813	13.246	13.567	13.665	6.818	6.847	40.478	20.064	20.414
Çamlıhemşin	1.466	755	711	4.814	2.334	2.480	6.280	3.089	3.191
Çayeli	23.469	11.473	11.996	18.981	9.474	9.507	42.450	20.947	21.503
Derepaazarı	3.943	2.053	1.890	3.863	1.928	1.935	7.806	3.981	3.825
Fındıklı	10.948	5.338	5.610	5.293	2.653	2.640	16.241	7.991	8.250
Güneysu	5.601	2.763	2.838	8.959	4.408	4.551	14.560	7.171	7.389
Hemşin	1.254	593	661	929	443	486	2.183	1.036	1.147
İkizdere	1.816	1.038	778	4.695	2.342	2.353	6.511	3.380	3.131
İyidere	4.906	2.392	2.514	3.773	1.825	1.948	8.679	4.217	4.462
Kalkandere	6.212	3.618	2.594	6.305	3.083	3.222	12.517	6.701	5.816
Pazar	17.662	8.574	9.088	13.162	6.417	6.745	30.824	14.991	15.833
Toplam	211.495	104.525	106.970	118.284	58.478	59.806	329.779	163.003	166.776

Şekil 3.4: Türkiye İstatistik Kurumu. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı, 2014 (URL 6)

Cumhuriyet sonrası dönemde Rize'nin en belirgin geçim kaynakları çay tarımı ve sanayisidir. Rize ilinin sanayisi olmasına rağmen bir sanayi kenti olamamıştır. Rize ekonomisinin birinci sırasında çay tarımı gelmektedir. Çay tarımına 1944 yılında başlamıştır. Rize, Türkiye'de ki çay üretiminin yaklaşık olarak üçte ikilik kısmını karşılamaktadır. Çay tarımının yanında balıkçılığında ekonomiye hatırı sayılır etkisi olmuştur (Çakır, Sümer 2014). Gelişmemiş olan sanayideki en önemli kuruluş Çaykur Genel Müdürlüğü (Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü) dür. Özel kesimin elinde ise çay işletme ve paketleme fabrikaları bulunmaktadır (Ceylan, 2007).

İlin yüksek dağlık kesimlerinde hayvancılık önemli bir gelir kaynağıdır. Daha çok ağırlık büyükbaş hayvanlara verilmiştir. Yaylacılık, hayvancılık yapılarak hayvansal ürünler üretilerek ekonomiye katkı sağlanmıştır. Arıcılık da Rize'de geçim kaynağı olarak kullanılmıştır. Özellikle İkizdere ilçesinin Anzer yaylasında üretilen Anzer balı bir çok hastalığa da iyi gelmektedir. Bu mal az

miktar üretilmekte ve çok yüksek bir satış fiyatına sahip olmaktadır. Son yıllara bakıldığında kivi üretimi de Rize'de yaygınlaşmaya başlamış ve geçim kaynakları arasına girmiştir (Ceylan, 2007).

3.2.2 Tarih

Yöreye hakim olan orman dokusu nedeniyle, Rize'nin tarihi çağları ile ilgili bilgilere ışık tutacak arkeolojik bulguların yetersizliğinden dolayı Rize'nin tarihi öncesi hakkında bilgilerimiz sınırlıdır. Bu yüzden de bölgenin tarihi ancak komşu iller ve bölgelerin tarihleri ile bağlantılı olarak ele alınabilmektedir.

Rize ilinin adıyla ilgili olarak farklı görüşler bulunmaktadır. "Rhisos" Yunanca'da pirinç anlamına gelirken, Rumca'da "Rıza" olarak geçer ve dağ eteği anlamında kullanılmaktadır. "Rize" Osmanlıcada ufak kıvrıntı anlamına gelmektedir (Çakır, Sümer, 2014). Aynı zamanda Erzincan'ın sakalar dönemindeki adı "Eriza" dır. "Eriza" isminin başındaki "e" harfi ses düşmesine uğrayarak Rize içinde kullanıldığı bilinmektedir (Ceylan, 2007).

En eski yazılı belgeler, Doğu Karadeniz bölgesinde "Kolha" ismini taşıyan bir ülkenin olduğundan söz etmektedir. Bu yazılı belge M.Ö. 764 yılında Urartu kralı II. Sarduri dönemine aittir. II. Sarduri, Urartu krallığına ait olan bu kitabede yaptığı seferleri anlatırken "Kolha" isimli bir ülkeden ve halkından bahsetmektedir. Antik Çağ'da en az bin yıllık zaman diliminde geçerliliğini koruyan, Doğu Karadeniz sahilinin kültürel yapısını tanımlamak için kullanılan en yaygın kelime "Kolha" terimidir. Bizans dönemiyle beraber Kolha terimi yerini Lazi terimine bırakmıştır. Bu iki terimde tarihsel sürecin büyük bir kısmında birer kabile ismi olarak bilinmiştir. Büyük İskender, Pers imparatorluğunu ele geçirdiğinde Doğu Karadeniz'de Kolha krallığı egemenliğini sürdürmekte ve bu gelişmelerden etkilenmemiş ve bağımsızlığını korumaya devam etmekteydi (Zehiroğlu, 1999).

Rize, I.Ö VI. yüzyıldan itibaren uzun bir süre Pers imparatorluğunun yönetiminde kalmıştır. Büyük İskender, Pers imparatorluğuyla girdiği savaşta III. Darius'u yenilgiye uğratarak ele geçirmiştir. M.Ö 323 yılına kadar hakimiyet devam etmiştir. Daha sonra sırasıyla Makedonya imparatorluğu'nun ve Romalıların egemenliğine geçmiştir (URL 14). M.S 10-395 yıllarında Roma'nın hakimiyetine geçmiştir. Türkmen akımları XI. yüzyıldan itibaren

yoğunlaşmıştır. Anadolu Selçuklu Devletine 1071 Malarzgirt zaferiyle geçmiştir. Bu zaferle birlikte Erzurum Saltukluları da Çoruh nehri boyları ile Rize bölgesini hudutları içine aldılar. Sultan Melikşah'ın emirlerinden Ebu Yakup ile Emir İsa Böri isimdeki iki Komutan, 24 Haziran 1080 Posof-Kol zaferi ile Apkaz-Gürcistan krallığını yenerek Doğu Karadeniz bölgesinde Bizans'ın Hakimiyetine son verdiler (URL 14). Dördüncü Harçlı seferiyle Bizanstan ayrı kurulan Trabzon Rum İmparatorluğunun himayesi altına girmiştir. 1461 yılına kadar da egemenliği altında kalmıştır. Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilen il Osmanlı'nın himayesi altına girmiştir (Ceylan, 2007).

3.3 İkizdere İlçesi Genel Yapısı

İki dağın ortasında birbirine bakan Çamlık Deresi ile Cimil Deresinin birleştiği yerde kurulan ilçe İkizdere adını almaktadır. Rakımı 550, ilçe nüfusu 5568dir. İlçe %45 eğimli olup sarp dağlardan oluşmaktadır. Bu sarp dağların alçak kısmı ormanlarla kaplı iken yükseklerle çıkıldıkça çıplak yaylalar göze batmaktadır. Bölge her mevsim yağışlı olup tipik Karadeniz iklimini yaşamaktadır. Ortalama yıllık sıcaklık 11°C ve ortalama yıllık yağış 1102mdir. Ortalama bağıl nem ise %74.05dir. İkizdere ekonomisi için tarım önemlidir. İlçenin başlıca tarım ürünleri çay ve patatestir. Yayılacılık bölgede aktiftir. Genel olarak sığır ve koyun beslenmektedir. Bölgede arıcılıkta gelişmiş olmakla beraber ünlü olan Anzer balı bölgede yetişmektedir (URL 7).

3.3.1 İkizdere Tarihi

İkizdere M.Ö. 3000 yıllarında yerleşim merkezi olarak kullanılıyordu. Çok eski bir yerleşim yeri olan İkizdere uzun seneler boyunca Bizans egemenliği altında kalmıştır. O dönemlerde İkizdere Rize'ye bağlı bir manastırla idare ediliyordu (URL 8). Latinlerin İstanbul'u 1204'te işgalinden sonra, Gürcülerden yardım alan Alexios Komnenos Trabzon'da (1204-1461) bağımsız bir Trabzon-Rum Devleti kurmuştur. Malazgirt savaşından sonra Selçukluların kontrolüne girse de Rize ve çevresi daha sonra tekrardan Trabzon Rum Devleti hakimiyetine geçmiştir (URL 16). Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u ele geçirmesiyle 1461'de Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1878'de, Osmanlı Dönemi'nde Rize'nin

sancak merkezi olmasıyla nahiye olmuştur. Rus işgaline uğrayan İkizdereliler 93 kurtuluş savaşına etkin biçimde katılmışlardır (URL 8).

İlçe 1933 yılına kadar ismi Kura-i seba olarak bilinirken; bu tarihten sonra bucak merkezi olarak, iki dere anlamında kullanılan İkizdere adını almıştır (URL 8). İkizdere, XIX. yüzyıl sonlarında Trabzon ilinin Lazistan Sancağındaki Rize Kazasına bağlı bir nahiye merkeziydi. 15 Şubat 1916 'da Rus işgali altındaki yöre, 11 Mart 1918'de işgalden kurtulmuştur. 1945 tarihinde ilçe olan Güneyce'ye bağlı bucak merkezi idi. Daha sonra ilçe merkezi 1952'de İkizdere'ye taşınmıştır.

4769 sayılı kanunla 25.06.1945 tarihinde kabul edilmiş ve 01.08.1945 tarihinde yürürlüğe giren bugünkü Güneyce, kasabayken ilçe haline getirildi ve İkizdere'de bucak olarak Güneyce'ye bağlanmıştır. Fakat 5967 sayılı kanun ile 19.06.1952 tarihinde kabul edilen ve 20.06.1952 tarihinde yürürlüğe giren Güneyce ilçe merkezi İkizdere ilçesine nakledilmiş ve Güneyce 1955 yılında bucak haline getirilmiştir. Daha sonra bucakların kaldırılmasıyla Güneyce'den belediyesi olan kasaba durumuna getirilmiştir (URL 8).

3.3.2 İkizdere Coğrafyası

İkizdere ilçesi, 898 km² yüzölçümü ile Rize ilinin en geniş ilçesidir (Şekil 2.1). Rize, Çayeli, Kalkandere, İspir, Trabzon ilçeleri ile komşu olan İkizdere yaylaları ile tanınmış bir ilçedir. %45 dolaylarında meyilli olan sarp dağların alçak kısımları ormanlarla kaplı olup, yükseklerle doğru çıkıldıkça ormanlık alanlar yerini çıplak yaylalara bırakmaktadır (URL 9). İkizdere ilçesinin merkez yüksekliği 2000 m' yi bulan dik ve yüksek Rize dağlarının birleştiği vadide kurulmuştur. Batıda Rüzgarlı köyü ve Manle dağları, doğuda Çağrankaya dağları bulunmaktadır. Karşılıklı olan bu iki dağın vadisinde, Cibil deresi ile Çamlık deresinin birleştiği yerde İkizdere ilçesi kurulmuştur.

3.3.3 İkizdere İklim ve Bitki Örtüsü

Bölge her mevsim yağışlı olmakla beraber tipik Karadeniz iklimine hakimdir. Bölgenin yıllık sıcaklık ortalaması 11.4°C, yağış ortalaması 1102 mm ve bağıl nem ortalaması %74.05dir. Bölgeye hakim bitki örtüsü orman olup yükseklerle çıkıldıkça iğne yapraklı ağaçlar, meşe, gürgen, kestane, kızılgaç, ladin ve

kökner ağaçlarından oluşmaktadır. En zirveye ise çıplak yaylalar hakimdir (URL 10).

3.3.4 İkizdere Yerleşim Özellikleri

İkizdere'ye bağlı 1 kasaba, 28 köy ve 12 mahalle bulunmaktadır. İkizdere merkeze 7, Güneyce Belediyesine 5 mahalle bağlıdır. Güneyce kasabası ilçe merkezine 10 km uzaklıkta ve kuzeyde bulunmaktadır (URL 9). Sahilden 36 km iç kesimde yer alan İkizdere ilçemiz, il merkezine 54 km uzaklıkta bulunmaktadır. Rize-Erzurum karayolu üzerinde ki, dik yamaçlar ve doğal güzellikler arasında bulunmaktadır (URL 11).

3.3.5 İkizdere Topoğrafyası

Bölge genel olarak dağlık ve engebelidir. Topoğrafik yapıyı derin vadilerin açtığı dağlık alanlar ve yüksek dağlık alanlar oluşturur. Kıyıda hemen sonra başlayan yükseltiler 150-200 metreden başlar. Daralan akarsular ve yan kollar bu yüksekliklerden sonra "V" yamaçlı profilleri oluşturmaktadır. 2000 metrenin üzerindeki yüksekliklerde basık sırtlar ve dik yamaçlı "U" vadiler bulunmaktadır (Reis, B. vd 2008). 3000 metrenin üzerindeki yükseltiler bölgenin en yüksek ve en sarp kesimini oluşturur. Karadeniz'de ki en yüksek nokta Kaçkar Dağıdır. Kaçkar Dağının yüksekliği 3937 metredir (Ceylan, 2007).

4 DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ'NDE GELENEKSEL KONUT MİMARİSİ

4.1 Bölgede Konutun Tarihi

Karadeniz bölgesine ait en eski buluntular yontma taş devrine kadar gitmektedir. Bölgenin daha sonraki dönemlere ait buluntuları Orta Paleolitik Çağ'da levalloisien tipinde aletlere rastlanmıştır (Albayrak, 2010).

Orta Karadeniz, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri bir yerleşim yeridir. Paleolitik Çağ'ın ilk devirlerinden itibaren ve Mezolitik Çağ'ın ortalarına kadar geçen zaman içerisinde yaşamış olan toplulukların varlığı, o devirlerde bulunan bazı buluntulardan anlaşılmaktadır. Mezolitik Çağ ile Geç Kalkolitik Çağ arasında geçen 3500 yıllık süreçte, bölge sık ormanlardan oluştuğu ve yerleşime izin verilmemesinden dolayı, o yörenin insanlarının avcı toplayıcı ve yarı göçebe bir hayat tarzını sürdürdükleri sanılmaktadır (Tuna, 2008).

İnsanoğlu doğada barına bilmek için, o bölgenin şartlarına bağlı olarak farklı şekilde çözümler üreterek barınma ihtiyacını gidermiştir. Bitki örtüsü ve jeolojik yapı bir bölgenin mimarisinin şekillenmesinde önemli bir rolü vardır. Doğanın fiziksel şartlarından dolayı farklı yapı tipleri ortaya çıkar. Yapının inşa edilmesi ve şekil almasında sadece coğrafi faktör ve çevreden sağlanan malzeme değil, malzemeyi kullanacak insanların sosyal yapısı ve ekonomisi de önemli bir olgudur (Dönmez Naza, Dönmez, 2007).

Karadeniz Bölgesinin coğrafi yapısı diğer bölgelere göre mimariye yansımıştır. Karadeniz'in kıyı bölgelerinde mimari açıdan kullanılabilir taşın az sayıda olması ve nemi çekmesinden dolayı konutlarda taşın kullanımı oldukça aza indirgenmiştir. Buna rağmen çevrede bulunan ormanlardan kolaylıkla elde edilebilecek ağaç yani ahşap, bölge mimarisinin ana malzemesini oluşturmaktadır (Dönmez Naza, Dönmez, 2007).

Romalı ünlü mimar Vitruvius, Pontus Bölgesinde yangına müsait yapıların bulunduğunu "Mimarlık Üzerine On Kitap" adlı eserinde bildirmektedir. Bu yöndeki bir diğer kaynak da Ksenophon'dur. Ksenophon Anabasis adlı eserinde Trabzon civarında ahşap binaların bulunduğu bahsetmektedir (Dönmez, 1999).

Karadeniz Bölgesinin Neolitik döneme ait bir yerleşimden söz edilemiyor. Buna rağmen Kalkolitik Çağ'a ait az sayıda da olsa yerleşimden bahsedebiliyoruz. Bu yerleşimler Horoztepe, Dündartepe ve İkiztepedir (Albayrak, 2010). Bölgedeki çantı yapıların tarihi de Bafra, İkiztepe ve Samsun Dündartepe'ye dayanmaktadır (Dönmez, 1999).

Bölgede konutun tarihi ve ahşap mimari hakkındaki bilgiler Orta Karadeniz Bölgesi yerleşmelerinden İkiztepe'den sağlanmaktadır. Samsun ili Bafra ilçesi İkiztepe köyü sınırları içerisinde bulunan İkiztepe kazıları yerleşmedeki ilk ahşap yapıların MÖ 5. bin yılının sonlarında Geç Kalkolitik Çağ'ın başlarından itibaren kullanılmaya başladığını gösterir (Bilgi, 1999). İkiztepe MÖ.2000 yıl öncesindeki sahil kesiminin geleneksel mimarisini en iyi yansıtan bölgedir (Tuna 2008) (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: İkiztepe Hüyükü (URL 12)

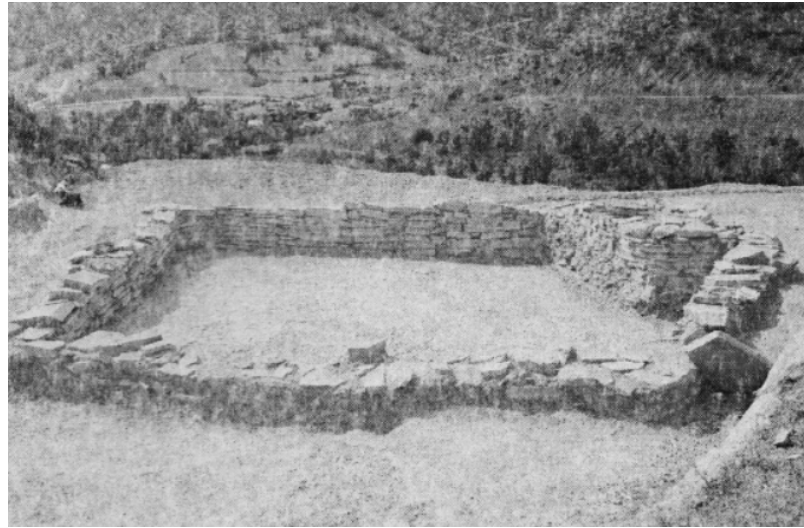
MÖ. 4000 Geç Kalkolitik Çağdan, MÖ 1700 Eski Hitit dönemine kadar geçen bu dönemde İkiztepe'de yerleşim var olmuştur (Kıyamet, 2004). İkiztepe birçok çağda yoğun olarak iskan edilmiştir. Bu çağlar Geç Kalkolitik, İlk ve Orta Tunç Çağları ile Geç Demir ve Helenistik Çağdır (URL 13). Kalkolitik Çağdan bu yana bölge yoğun bir biçimde yerleşim görülmeye başlar. Tunç Çağına geçmekle birlikte yerleşme sayısının hemen hemen 3 kat artması nüfusun arttığının bir göstergesidir (Tuna, 2008).

Tunç Çağı ve Kalkolitik Çağ konutları ahşap yapı kalıntılarında oluşmaktadır. Bu konutlar yapı tekniği olarak hem Anadolu hem de Balkanlar ile Doğu

Avrupa'daki benzerlerinden farklıdır (Dönmez Naza, Dönmez, 2007). Kalkolitik Çağ'da kullanılan bakır madeni yataklarının Tunç Çağında daha fazla insanın bir bölgeye gelişini sağlamıştır (Tuna, 2008).

Geç Kalkolitik Çağ'dan İlk Tunç Çağına kadar geçen zaman akıcı olmuştur. Yerleşmelerin sayısı ve nüfusu artmıştır. Orta Karadeniz'deki yapılan araştırmalar sonucunda höyüklerin çoğu ilk olarak İlk Tunç Çağında iskan edildiği görülmektedir. Kalkolitik Çağ'dan bu yana bölgede var olan ahşap mimari devamlılığını sağlamış ve Geçiş Çağ'ından önce ki dönemde ahşap-çamur karışımı olan mimari yerini sadece ahşap yapılara bırakmıştır (Kıyamet, 2004). Bu yerleşmeler genellikle küçük boyutlu ve çoğunlukla akarsu kenarlarında yada akarsuya yakın yüksek kesimlerde kurulmuştur. Daha çok çevreyi kontrol altında tutabilen ve tarıma elverişli topraklarının yakınında yerleşim alanları kurulmuştur (Tuna, 2008).

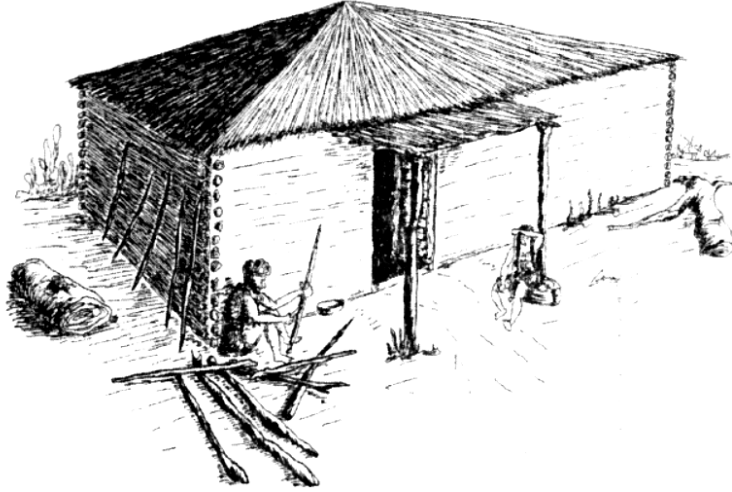
Geç Kalkolitik Çağ ve İlk Tunç Çağ'ında İkiztepe'de insanlar avlusuz ya da avlulu, çok mekanlı, ahşap yapılarda yaşamışlardır. Yapılar ayırık düzendedir. İnsanlar konutların içinde anıtsal fırınlar ve ortak atölyeler yapmışlardır (Dönmez, Dönmez, 2007) (Şekil 4.2).

Şekil 4.2: İkiztepe'de bir yapı temeli (Dönmez Naza, Dönmez, 2005)

1989 yılında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan iyi korunmuş seramik fırını oldukça ilgi çekmiştir. Yapılan kazılarda taş ya da kerpiç temellere ya da duvarlara rastlanmamıştır. Bundan dolayı İkiztepe'de yapılan yapıların ahşaptan inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

İkiztepe yerleşmesinde, insanların barınma gereksinimini karşılamak için yaptıkları yapıların duvarlarını tomruk veya keresteden ve çantı tekniği kullanılarak inşa edilmiştir (Tuna, 2008). İlk Tunç Çağ'ında yapılar, tomrukların çantı tekniğinde oluşan bir kasnak üzerine yığma olarak yükselir ve semer veya beşik dam türünde bir çatıyla yapının üzeri kapatılır. Genellikle dikdörtgen planlı yapılar yatay olarak üst üste konulan tomrukların köşeleri karaboğaz tekniğiyle yapılmaktadır (Bilgi, 1999) (Şekil 4.3) (Şekil 4.4).

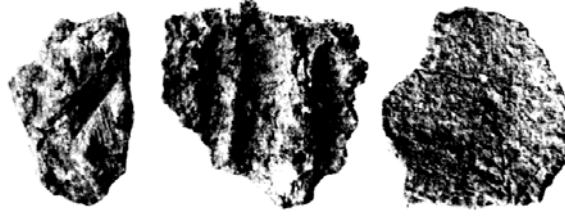

Şekil 4.3: İkiztepe tek birimli geçici yapılar (Dönmez Naza Dönmez, 2005)

Şekil 4.4: İlk Tunç Çağı yapısı (Bilgi, 1999)

Yapıların karaboğaz tekniğiyle yapılan duvarları çivi kullanılmadan inşa edilmiştir. Ana malzeme olan tomruk veya kerestenin uçlarına derin çentikler açarak çantı tekniği kullanılmıştır (Dönmez, 1999). Yapıların ahşap duvarlarının hava akımını önlemek ve kötü hava koşullarından korunmak için tomrukların arası çamurla doldurulur. Ahşap yapı içten ve dıştan çamur sıva ile kaplanır (Bilgi, 1999) (Şekil 5.5).

Şekil 4.5: İkiztepe de bulunan siva parçaları (Dönmez Naza Dönmez, 2005)

İkiztepe'de bulunan yapıların hiçbir tanesinde doğrudan toprağa kazılı temel görülmemektedir. Düzleştirilen zeminin üzerine, direk toprağın üzerine yatırıp köşe kısımlardan geçme yapılarak birbirine kenetlenen ağaç gövdeleri yapıya temel görevini görür. Eğer zeminde veya ağaç gövdesinde bir eğrilik veya çukurluk varsa bunu gidermek için destek olarak yassı taşlar kullanılarak denge sağlanır (Tuna, 2009). Yerleştirilen yassı taşlar aynı zamanda hem yapıyı nemden korumak için hem de düz olmayan yüzeylerin üzerine dengeli yerleştirmek için kasnağın ve yüzey toprağı arasında yerleştirilir (Dönmez, 1999) (Şekil 4.6). Az sayıda olsa da bazen yapının temel izlerinin üzerine *in-situ* olarak bilinen az sayıda bulunan yassı taşlar düzleştirilmiş zemin üzerine koyulup temel kasnağı dengelenmeye çalışılmıştır (Tuna, 2009). Yapı meyilli zeminde ise, yapının taban düzlemindeki eğimden gelen kot farkı ahşap ayak kullanılarak giderilir (Bilgi, 1999).

Geç kalkerolitik Çağ ve İlk Tunç Çağı'nda bu tarzda temel uygulamaları görülürken bunun yanında yamaç kenarında inşa edilen yapılarda eğimli taraf üzerinde toprağa çakılmış dikeçlerin olduğu düşünülmektedir (Tuna, 2009).

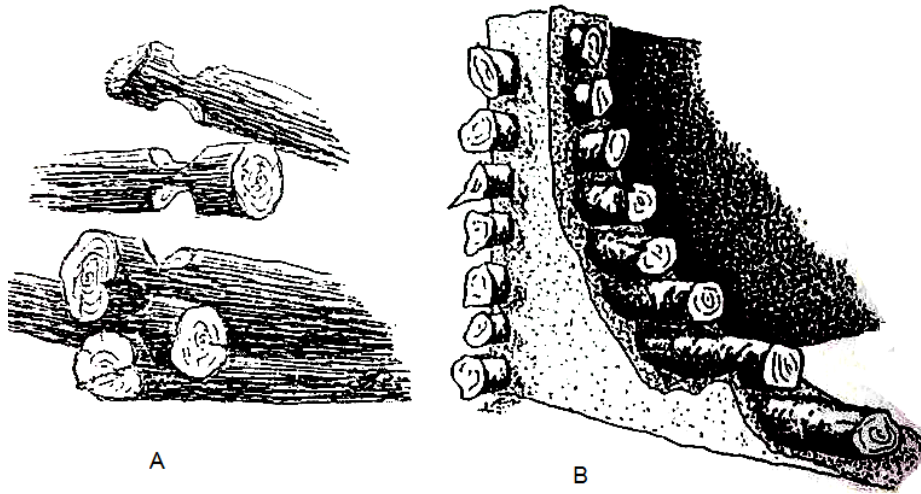

Şekil 4.6: Kasnağı dengeli yerleştirmek için tomruklar ile yüzey toprağı arasında yerleştirilmiş iri taşlar (Dönmez Naza, Dönmez, 2005)

Aynı zamanda rutubetten korumak için şeklinde ahşap hatılların üzerine kil sıva sürülerek yükseltilmiştir (Tuna, 2008). Temel görevini gören kasnağın üzerine aynı büyüklükteki tomruklar veya keresteler çantı tekniğiyle bağlanmaya devam eder. Üst üste konulur ve duvarlar oluşturulur (Dönmez, 1999).

Bölgede bulunan ahşap yapıların duvarlarının her iki tarafına da sürülen kil sıvalar, sıvandıkları ağacın şeklini ve yüzey izlerini net bir şekilde göstermektedir. Duvarlar üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda duvar yapımında kullanılan ağaçların, çaplarının 9 cm ile 30 cm arasında değişmektedir. Bu ağaçlar çantı tekniği kullanılarak istenilen yüksekliğe gelene kadar örülür. İçten ve dıştan kil ile sıvanmıştır (Tuna 2009).

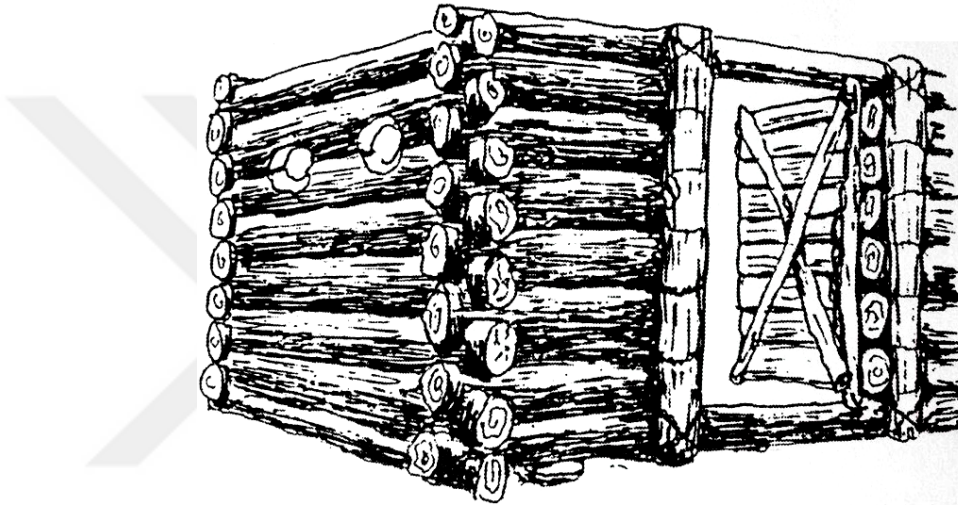
Yapının duvarlarını oluşturmak için üst üste dizilen tomruklar köşe kısımlardan oyularak tutturulup duvar inşa edilir. Duvar metal çivi kullanılmadan yapılır. Tomruklar oyulurken birbirinin çapları kadar derince oyulur. Bu yöntemle örülen tomruklar birbirini bırakmayacağından dolayı istenilen yüksekliğe gelene kadar duvar inşa edilir. Tomruklar üzerinde açılan oyuklara boğaz, tomrukların tutturulduğu geçme tarzına boğaz geçme, kabaca yapıldığından dolayı karaboğaz'da denilmektedir (Şekil 4.7a). Tomrukların inşa edilmiş bu duvar türüne yığma ahşap duvar denilmektedir. Bölgedeki bu yapım tekniğinin adı çantı yapı veya çantı ev olarak geçmektedir (Şekil 4.7b) (Tuna, 2009).

Şekil 4.7: a- Karaboğaz sistem detayı (Tuna, 2009).

Şekil 4.7: b- Çantı tekniğiyle yapılmış duvarın içten ve dıştan sıvanmış kesiti (Tuna, 2009).

Diğer malzemelere göre ahşabın dayanıklı olmayışından dolayı yapılan kazı çalışmalarında duvarın bulunamaması yapılarda pencere bulunup, bulunmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat yaşayan yapı örnekleri incelendiğinde ahşap duvarlarda küçük boşlukların ya da kapı boşluklarının aynı zamanda aydınlatma amacıyla kullanıldığı da düşünülmektedir. Yapıların giriş kısımlarının uzun ya da kısa duvarlar üzerine yapıldığı ve ahşap sundurmayla girişin korunmaya çalışıldığı veriler sonucunda saptanmıştır. Kapıların daha rahat çalıştırılabilmesi için taş ya da pişmiş kilden söveler kullanıldığı yapılan kazı çalışmaları sonucunda saptanmıştır (Şekil 4.8) (Bilgi, 1999).

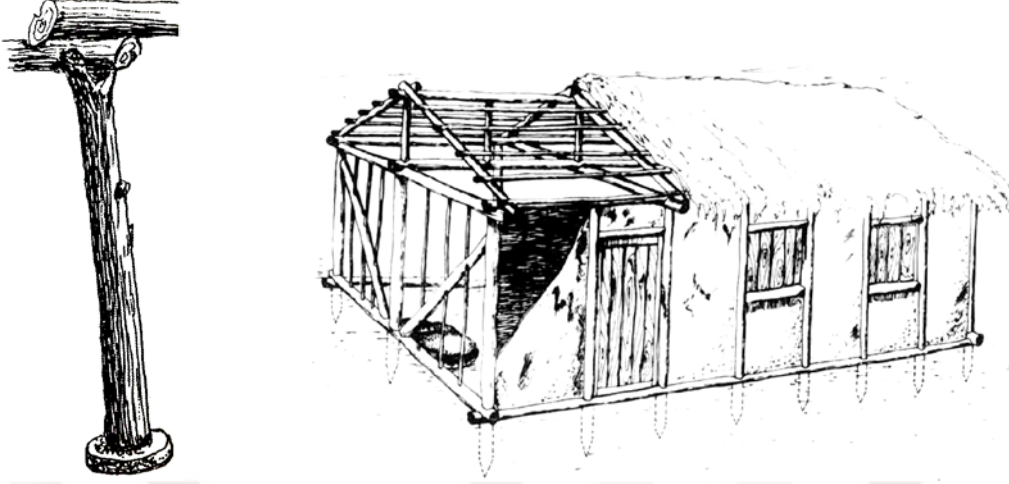

Şekil 4.8: İkiztepe'de çanta yapı sistemiyle yapılan konutlarda bulunan pencere ve kapı (Tuna, 2009).

Karadeniz bölgesinin yağışlı iklime sahip olmasından dolayı düz çatı yerine eğimli çatı kullanılmıştır. Eğimi çatılar en az iki yüzeyli veya daha çok yüzeyli olarak her yüzü farklı yöne bakacak şekilde inşa edilir. Bu çatıya kırma çatı denilmektedir. Çatının şekillenmesindeki en önemli faktör yapının planıdır. İkiztepe'de bulunan yapıların planları genellikle dikdörtgendir. Dikdörtgen planlı bir yapı için en uygun çatı tipi beşik çatıdır. Çatının ağırlığını iç ve dış duvarlar taşımaktadır. Eğer ki yapının iç duvarları yoksa yapı tabanının üzerine yeterli miktarda ve kalınlıkta direkler koyularak çatı dengeli hale getirilir (Şekil 4.9).

Konutun duvarları arasında birkaç metre varsa yapı içinde direk koymaya gerek yoktur. Çünkü çatı kısa mesafede bel vermemektedir (Tuna, 2009). Çatı meyilli

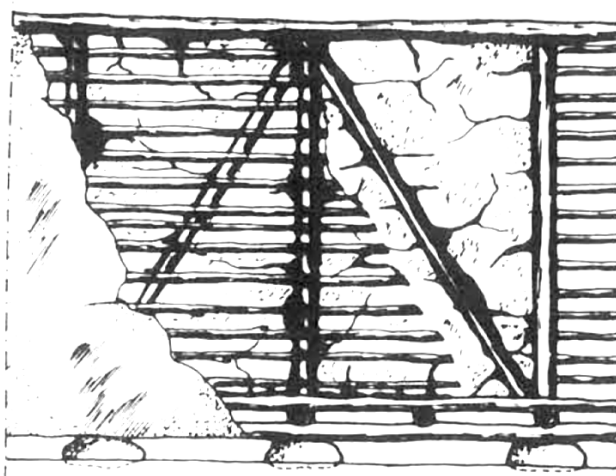
olduğundan büyük olasılıkla malzeme olarak saz veya ince ağaç dallarıyla yapılmıştır (Dönmez Naza, Dönmez, 2007) (Şekil 4.10).

Şekil 4.9: (Sol) Çatının dengelenmesi için kullanılan destek direkleri (Tuna, 2009).
Şekil 4.10: (Sağ) İlk Tunç Çağı geçici İkiztepe evi Rekonstrüksiyonu (Yakar, Garzon, 1976)

İkiztepe'de İlk Tunç Çağı I-III dönemlerinde 3 farklı yapı tipine rastlamaktayız. Bu yapılar C, J ve I yapılarıdır.

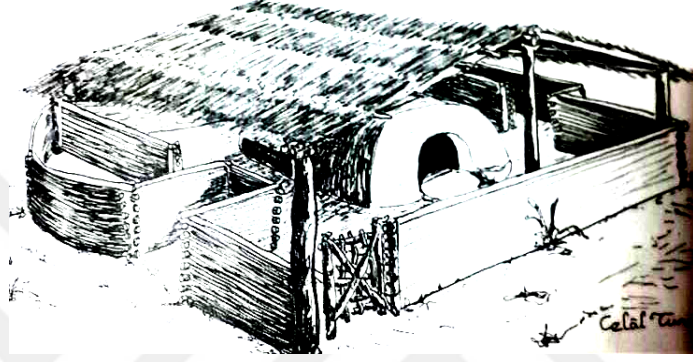
İlk Tunç Çağı I. C Yapısı: İkiztepe İlk Tunç Çağı I dönemi Tepe I'in üzerindeki yapılardan biri C yapısıdır. Dönemin 2. evresine ait olan bu yapı 42 m² üzerine kurulmuştur. Ahşaptan inşa edilmiş olan yapı içten ve dıştan sıvanmıştır (Tuna, 2008) (Şekil 4.11).

Şekil 4.11: İlk Tunç Çağı çanta yapı duvar rekonstrüksiyonu (Yakar, Garzon, 1976)

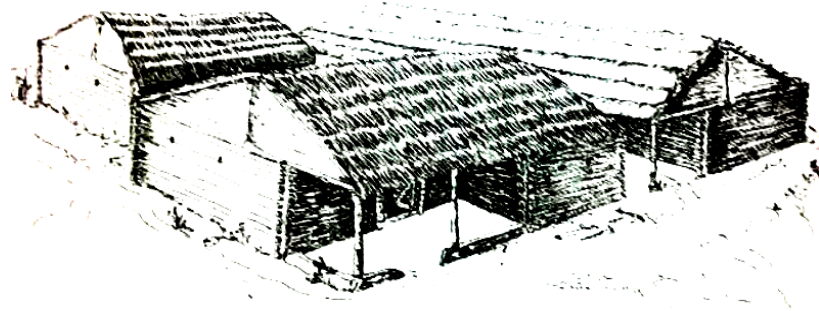
Yapının etrafı yüksek duvarlarla korunmuştur. Kuzey ve güney bölümlerinde depo niteliği taşıyan kısımlar vardır. Yapının orta kısmında anıtsal görünümlü

bir fırın bulunmaktadır. Yüksekliği 1.20 m. dir. Fırın duvarları dikilen ağaç çubuklarla örülerek oluşturulmuş ve sıvanarak üzeri kapatılmıştır. Bütün yapı, iki yöne eğimli çatı ile koruma altına alınmıştır (Bilgi, 1994) (Şekil 4.12). Ocak, fırın gibi herhangi sabit donanıma yapı içerisinde rastlanmamıştır. Bu tür donanımlar, yapının etrafını çevreleyen yatay tomruk olan koruma duvarlarının içinde kalan avlunun içinde yer almaktadır. Avlu, gündüz yemek pişirme ve günlük işlerin yapıldığı yer, geceleri ise yaşayanların sahip oldukları hayvanları korunma altına aldıkları yerdir (Bilgi, 1999).

Şekil 4.12: İlk Tunç Çağı I dönem 2. Evre C Yapısı (Tuna, 2008)

İkiztepe'nin İlk Tunç Çağı I 5. evresinde yapı, II nolu tepenin orta noktasından doğu tarafına doğru konumlandırılmıştır. Bitişik nizamda duran yapılardan doğuda alanı diğer yapılara göre daha büyük ve dikdörtgen planlı olup, Güneybatısı köşesinde sundurma vardır. Kuzeybatıdaki küçük bir yapıdır (Tuna, 2008). Güney kısmında olan yapının güneybatı kısmında sundurma bulunmaktadır. Bütün yapıların tabanları kalın sıvayla kaplanmıştır. Bu tabanlar üzerinde yanık sıva parçaları bulunmuştur. Yapının ahşap malzemedan yapıldığının kanıtı ise, duvarlara ait sıva parçalarıdır. Yapının üzerini beşik çatı örtmektedir (Şekil 4.13) (Bilgi, 1994).

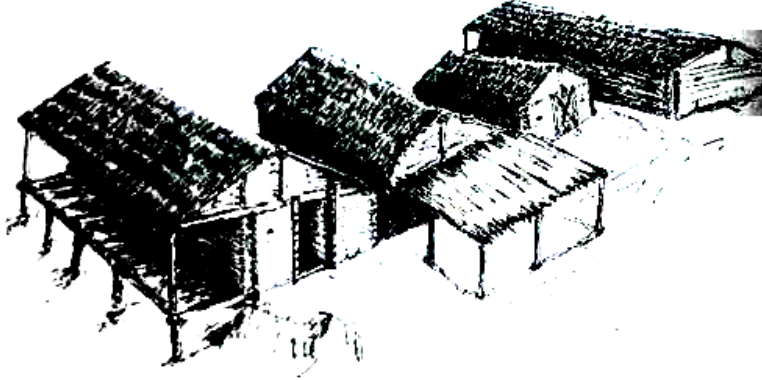
Şekil 4.13: İlk Tunç Çağı I dönem 5. evre yapılarının güney cepheden görünümü (Tuna, 2008)

İkiztepe'nin İlk Tunç Çağı I döneminin 7. evresine ait yapılar, Tepe II üzerinde, kuzeyden güneye doğru sıralanmaktadır. Bu yapılar dikdörtgen planlıdır. Kuzey cephede bulunan yapı içlerinde en büyük olanıdır ve alanı 150 m dir. Güneybatı köşesinde sundurma bulunmaktadır (Tuna, 2008).

Yerleşme incelendiğinde yapıların ayrıık düzende konumlandırıldıkları anlaşılmaktadır. Bu yapıların basit bir çitle dış etkilere karşı korunabilmesi için çevrildiği ve koruma altına alındığını gösteren izler mevcuttur (Bilgi, 1994).

İlk Tunç Çağı'ndan önceki ahşap yapılar genellikle tek olarak ve 100-150 m² olarak inşa ediliyorlardı. İnsanlar İlk Tunç Çağı II'den itibaren ortak bir yaşam sürmüşlerdir. İnsanlar yapılarda gruplar halinde, daha küçük aileler halinde yaşamışlardır. Yapıların boyutları 25-70 m² arasında değişmektedir (Bilgi, 1999).

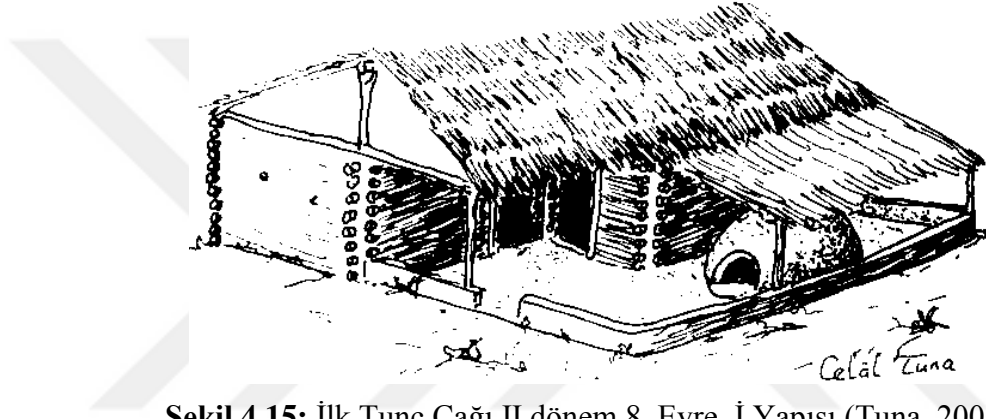
Yapının tabanı bastırılmış kilden yapılmıştır. Güney kısmında bulunan yapının alanı diğerine göre daha küçük alan kaplar. Bütün yapıların tabanları sıvanmıştır. Sadece bir yapının kil taban sıvası altına ahşap hatıllar döşenmiştir (Şekil 4.14) (Bilgi, 1994).

Şekil 4.14: İlk Tunç Çağı I dönemi 7. evre yapıları güney cepheden görünümü (Tuna, 2008)

İlk Tunç Çağı I. İ Yapısı: İkiztepe'nin İlk Tunç Çağı II döneminin 8. evresinde, ikinci tepenin üzerine İ yapı olarak adlandırılan, 5.6 mx6 m. ölçülerinde kareye yakın bir yapı inşa edilmiştir. Bu yapı 33 mlik alan kaplamaktadır. Yapının ortasında dikdörtgen şeklinde merkezi mekan bulunmaktadır. Yapının L biçiminde olmasından dolayı yapının güney ve güneydoğuya bakan kısmında avlu bulunmaktadır (Tuna, 2008).

Avlunun içinde herhangi bir yapıya bağı olmayan iri fırınlar mevcuttur (Bilgi, 1999). Avlunun içindeki fırın 1.7 m x 1.3 m boyutunda oval şeklinde bir fırındır (Tuna, 2008). Bu civarda yapılan araştırmalar sonucunda bu fırınlarda çanak, çömlek ve kilden yapılmış eserlerin pişirildiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda metal külçelerin eritildiği ve kalıplara dökülüp alet ve silah üretiminin yapıldığı da bilinmektedir. Fırının duvarları yaş ağaç dallarının örülmesiyle oluşturulmuştur. Bu dalların üzeri ve içi sıvanarak duvarların üzeri kapatılmıştır. Yapının toprağa oturmuş ahşap temel kasnağının bıraktığı temel kalıntının üstünde bulunan destek taşları yapının çantı ve ahşaptan yapıldığının bir kanıtıdır. Yapının üzeri beşik çatıyla örtülmüştür (Şekil 4.15) (Bilgi, 1999).

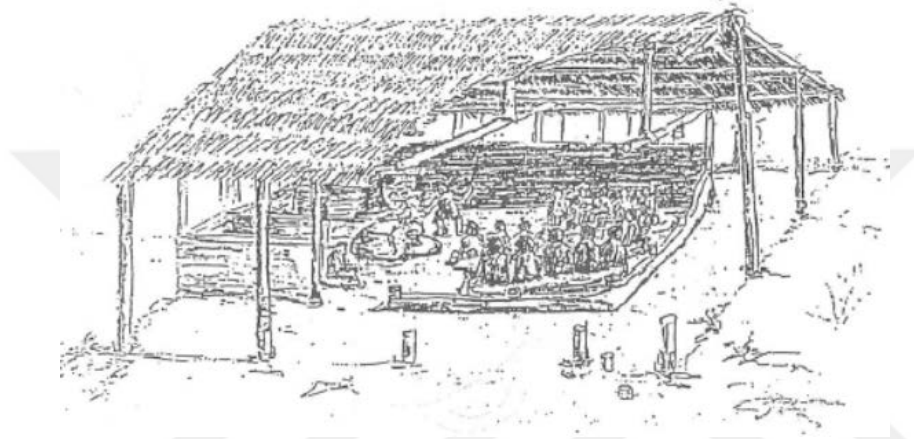
Şekil 4.15: İlk Tunç Çağı II dönem 8. Evre. I Yapısı (Tuna, 2008)

İlk Tunç Çağı I R Yapısı: İlk Tunç Çağı III dönemin de İkiztepe'de yapılan önemli yapılardan biri de R olarak adlandırılan yapıdır. Yapı, Tepe III 'ün çevreye hakim olan noktasına inşa edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan plan ve buluntular doğrultusunda R yapının dini amaçlı yapıldığı anlaşılmıştır (Şekil 4.16) (Tuna, 2008).

Şekil 4.16: R yapısı (Tuna, 2008)

Yapı planında bir sahin ve bunu iki yönde çevreleyen bir sundurma bulunmaktadır. Sahında kilden yapılmış fırınlı bir sunağı bulunmaktadır. Bu sunağın önünde, dini tören için gelen kişilerin oturmaları için konulduğu düşünülen kalın tomruklara ait izler bulunmuştur. Sahın kısmında tören esnasında içerde bulunanların dışarıdan etkilenmesini sağlayacak koruyucu ahşap bir duvarla çevrildiği düşünülmektedir (Şekil 4.17). Sahının iki omuz çatıyla üzeri kapatılmıştır. Çatı ot ve saz gibi hafif malzemelerle kaplanmıştır (Tuna, 2008).

Şekil 4.17: R yapısı dini tören mekanı (Bilgi, 1994).

Hitit kaynaklarına göre, Orta Tunç Çağı'nın geç dönemleri ile Son Tunç, Erken Demir ve Orta Demir çağlarında bölgede yaşamış oldukları bilinen ve göçebe yaşam tarzına sahip olan Kaşgalar nedeniyle bu dönemde hiçbir yerleşme olmadığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Dönmez, 1999).

Bu dönemde yerleşme tekrardan Orta Demir Çağının sonları ile Geç Demir çağında Samsun-Alakan kalesinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda, boya ile bezenmiş kabartmalı pişmiş topraktan mimari kaplama levhalar ve çok şiddetli yangınları işaret eden izler rastlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda büyük olasılıkla bu kale ahşap bir tapınağın varlığından bahsedebiliriz (Dönmez, 1999).

Dündartepe, Samsun'a 3 km uzakta, Mert ırmağı boyunda bir höyüktür. Bu höyük yaklaşık olarak 15 metre yüksekliğinde ve 220x200 ebadındadır. Höyüğün, Öksürüktepe ve Dündartepe olarak iki adı vardır. Öksürüktepe denilmesinin nedeni, tepede gömülü olan pirin öksüren çocuklara tedavi

etmesinden dolayıdır. Dündartepe denilmesinin nedeni ise, Dündarlar yatağı olmasından dolayıdır (URL 14)

Orta Karadeniz Bölgesi Protohistorik Çağ'daki diğer önemli merkezde Dündartepedir. Dündartepe'de herhangi bir temel taşı bulunmaması, hafirler tarafından bu bölgede bulunan kalın tomruklar temel olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Dündartepe'de çok fazla miktarda sıva parçası ele geçirilmiştir (Dönmez Naza, Dönmez, 2007).

Yapılan yüzey araştırmaları sonucunda, Karadeniz Bölgesi'nin Protohistorik Çağın inşa özellikleri hakkında veriler elde edilmiştir. A.Özdoğan, C.Marro ve A.Tibet tarafından yapılan Kastamonu yüzey araştırmaları esnasında, Taşköprü ilçesinin yakınındaki Mandaçukuru, Daday yakınındaki Döner Tepe ve Merkez İlçe yakınındaki Taştepe Doruğu yerleşmelerindeki tahrip tabakalarında ahşap hatıl izleri ve yangın geçirmiş sıva parçaları görüldüğü bildirilmektedir (Dönmez Naza, Dönmez, 2007).

Dündartepe'de 3 kültür katmanı bulunmaktadır;

1.Kat; Ana toprak hariç 4 safhalıdır. 1. Katta çitten yapılmış duvarın üzeri sıvanmış olan katı sıva parçaları ele geçirmişler. Aynı zamanda kömürleşmiş odun parçalarına da rastlanmıştır.

2.Kat; 2 safhadan oluşmaktadır. Bu kat yangın geçirmiştir. Dört köşeden oluşmuş yapının duvarlarına ait yanık sıva parçaları ele geçirilmiştir. Bu katta da siyahlaşmış odun parçalarına rastlanmıştır. Temellerinde taş yerine ağaç gövdesi kullanılmıştır. Duvarları ise dal örgü ile yapıldıktan sonra çamurla her iki taraftan sıvanmıştır.

3.Kat; 3 evrelidir. Bu yapı katı Hitit dönemiyle çağdaştır. Bu katta temel ahşap üzerine dikdörtgen şekilde yükselmektedir. Bu dönemde de sıva parçaları ele geçirilmiştir. Çat örgü duvarlar sıvayla kaplamıştır. Bu sıvalar İkiztepe ile aynı teknikte yapılmıştır (Tuna, 2008).

4.2 Konutların Biçimlenmesinde Çevresel Faktörler

İklimsel değişkenler topografyanın ve fiziksel çevre koşullarının oluşmasında etkilidir. Fiziksel çevre koşulları yeryüzünde farklı mimarilerin oluşmasında

önemli bir etkidir. Mimariyi etkileyen bu fiziksel çevre koşulları iklim (sıcaklık, nem, yağış, rüzgar vs), topoğrafya ve malzemedir (Semerkan, 1990).

4.2.1 İklim

Karadeniz bölgesi iklimi, ılıman ve nemli özellik taşımaktadır. Bölgenin yağış oranı fazladır. Karadeniz bölgesi nemli bir bölgedir. Bu bölgenin nem oranının fazla olmasının nedeni deniz etkisi, hava hareketi ve sık bitki örtüsüdür (Zorlu, Faiz, 2012).

Kuzey Anadolu Bölgesinin iklimi Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz ve Karadeniz dağlarında görülen iklim olmak üzere 3 farklı tiptedir. Türkiye'nin en çok yağış alan bölgesi Doğu Karadeniz Bölgesidir. Kışları yumuşak, rutubeti en fazla ve don günleri en az olan bölgedir. Bölgenin samsundan sonrası bu iklimin etkisi altındadır. Doğu Karadeniz'in yaz mevsiminde deniz tesirleri en fazla görülen bölge olmasından dolayı sıcaklık ortalaması düşüktür. Kışın ise bu kıyılarda 6-7°C arasında değişen sıcaklık vardır. Samsun dahil olmakla birlikte batıya doğru Batı Karadeniz bölgesi doğuya oranla daha az yağışlı bir bölgedir. Yazları çok sıcak kışları ise ılıman bir iklim tipi görülmektedir (Çobancıoğlu, 1998).

Karadeniz'in doğu ve batı doğrultusunda iklim farklılıkları görülmektedir. Sahil kısmından aniden yükselen dağların güney yamaçları yarı kurak ve yarı nemli iklim özelliği gösterir. Kuzey yamaçları ise en çok yağış alan bölgelerdir (Güler, Bilge, 2013). Karadeniz dağlarında iklim yapısı daha sert, yağışlar kışın kar biçimindedir. Kıyı şeridinde daha çok yağış düşmektedir. Yıllık ortalama yağış 5000 mm yi bulmaktadır (Çobancıoğlu, 1998).

Yapıda nem etkisini azaltmak için havalandırma gereklidir. Havalandırma yapay yollarla giderilebilmektedir. Nemin etkisini azaltmak için yapılar ayırık düzeyde yapılmaktadır. Bu şekilde hava sirkülasyonu sağlamaktadır. Nemli bölgelerde yaşam katı duvarları hafif malzeme olan ahşaptan yapılmaktadır (Zorlu, Faiz, 2012). Çatı ve saçaklarda genellikle yer alan açıklıklar doğal havalandırma yaparak nemin olumsuz etkilerini azaltmaktadır (Semerkan, 1990). Bu ildeki nemlilik oranı komşu illere oranla daha yüksektir. Nemliliğin fazla oluşu, yoğun bitki örtüsünün ve yağış oranının ortak sonucudur. İlin yıllık sıcaklık ortalaması 14.4 C dir (Semerkan, 1989).

Rüzgar ve hava akımı, iklimin diğer etkilerine bağlı olarak koruma yada yararlanma olarak kullanılır. Soğuk ve kuru iklimlerde rüzgar olumsuz bir etmenken sıcak ve nemli iklimlerde rüzgar istenmeyen bir değişkendir (Semerkan, 1990). Bu bölgedeki rüzgarlar, güneybatı-kuzey yelpazesi içindedir. Kuzey-kuzeybatı dan gelen rüzgar, deniz nemini taşıdığı için serindir. Yapıda, yağmur damlalarının çarpması ve nemin de etkisiyle bozulma ve aşınmalar görülür. Yapıda oluşan bu olumsuz etkileri önlemek için, yüzeyler dayanıklı malzemedan yapılmış ve geniş saçaklar kullanılmıştır (Zorlu, Faiz, 2012).

4.2.2 Topografya

Doğu Karadeniz Bölgesi Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Sınırları batıda Giresun'dan başlar ve doğuda Gürcistan'la sona ermektedir. Kuzey Anadolu dağları ve Karadeniz'le de sınırları tam olarak çizilmektedir (Güler, Bilge, 2013).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin dağlık ve engebeli yapısı Ordu'dan başlayarak Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Gümüşhane dahil aynı topoğrafik yapıyı oluşturur. Bölgedeki dağlar ve tepelik alanlar 2000 m yi geçmiş olup bölgeyi çevrelemektedir. Düzlük alanlar yok denecek kadar azdır. Çoruh, Berta, Murgul gibi önemli vadiler bölgede yer almaktadır. Rize ilindeki dağlar 2000-3600 m arasında olmaktadır (Çobancıoğlu, 1998).

Karadeniz Bölgesinde dağlar doğuya doğru daha yüksek ve sahile yakındır. Batıya doğru gittikçe dağlar alçalmakta ve çevrenin düzenlenmesinde ise nehirler etkin bir rol oynamaktadır. Karadeniz Bölgesindeki nüfus dağılımıyla topografya arasında büyük bir uygunluk bulunmaktadır. Dağların eteklerinden akarak gelen sular vadilere ve vadi boyunca dere akmaktadır. Derelerden ise ırmak ve nehir halinde toplanarak ve çoğalarak akıp denize dökülmektedir. Aynı benzerlik ise yerleşmede de görülmektedir. Toplum yerleşmesi de yüksek yaylalardan sahile doğru köyler, bucaklar, ilçeler ve iller şeklinde gelişmektedir. Sahil kısmında daha yoğun olmakla birlikte yukarılara çıkıldıkça nüfus giderek azalmaktadır. Haziran, Temmuz ve Ağustos gibi yaz aylarında yaylara bir göç yaşanarak geçici bir yerleşme başlar (Özgüner, 1970).

Doğu Karadeniz bölgesinde yerleşme topografyanın engebeli oluşundan dolayı dağınıktır (Zorlu, Faiz, 2012). Genellikle yamaçta olan yapılar çoğu zaman aile

ölçeğinde birkaç konutun bir arada olduğu, bazense birbirinden bir iki kilometre mesafede konumlandırılırlar. Güneyde bulunan sıradağların denize dik olan kolları, tepelere ve yamaçlara serpilmiş, ormana ve yeşile gömülmüş birkaç konutun olduğu küçük yerleşmeler bazense tekli konutlar heyecan verici bir tablo görüntüsü vermektedir. Bu yerleşme topoğrafya da eşsiz bir peyzaj oluşturmaktadır (Gür, 2005). Topoğrafyaya bağlı olarak yerleşmeler vadi yamaçlarına ve rüzgar almayan bölgelere yapılmıştır. Kuvvetli rüzgar alan bölgeler, uzun zaman gölgede kalan yerler ve sel tehlikesi ile karşılaşılan vadi tabanları yerleşim için uygun bulunmamıştır. Eğimde bulunan konutlarda hakim rüzgar yönündeki mekanları korunmak için yapraklarını dökmeyen ağaçlar dikilmiştir (Zorlu, Faiz, 2012).

Karadeniz dağları, denize dik inen vadiler, dağlar arasındaki ovalar, akarsular bölgenin genel görünümünü oluşturmaktadır. Doğu tarafındaki yüksek dağlar ve eğimli araziler batı tarafında daha azdır. Bölgenin genel özelliğini oluşturan engebeli arazi yapısı, yapının yönlendirilmesinde, manzara ve güneşten daha etkili olmuştur. Eğime bakan cepheler daima ön cephe olmuştur. Yapı-arazi ilişkisine bakıldığında yapı araziye göre yapıldığı için arazi zorlanmamıştır. Bu doğal oluşum yapının bir yanının araziye gömülü, dikdörtgen formu, zemin kat duvarı taş, üst kat ise ahşaptan meydana gelen bölgeye has konut tipi ortaya çıkmıştır (Çobancıoğlu, 1998).

Köyde konutlar arasında birkaç kilometre mesafe olabilmektedir. Konut yapıları çok mesafeli olduğu için köy nerde başlar nerde biter pek anlaşılmaz. Dağınık yerleşmenin bir sebebi de tarlaların konutların civarında oluşudur. Bölgenin başlıca mısır, fındık, çay gibi gıda ürünlerinin her zaman kontrol altında olması için tarlalar evlerin yakınında bulunması gerekmektedir (Özgüner, 1970).

Batı Karadeniz bölgesinin topoğrafik yapısı Doğu Karadeniz bölgesine oranla daha çok düzlük alana sahiptir. Yöredeki topoğrafik yükseltiler 2000 m yi geçmemektedir. Sinop, 1500 m yi geçmeyen dağlarla çevrilidir. En iyi şekilde korunan geleneksel ahşap konutlar bu bölgedeki Zonguldak iline bağlı Safranbolu ilçesinde bulunmaktadır. Safranbolu'nun kuzeybatıdan-doğuya doğru yükselti çemberi ile çevrilmiş engebeli bir topoğrafyaya sahiptir (Çobancıoğlu, 1998).

4.2.3 Malzeme

Bölgenin engebeli yapısı ve bol yağış, yörenin geleneksel mimarisini ve yerleşim biçimini oluşturmaktadır. Bölgenin bol yağışlı iklimi bölgenin ana yapı malzemesi olan ormanların oluşmasını sağlamaktadır (Güler, Bilge, 2013).

Bölgede kullanılan iki ana malzeme bulunmaktadır. Bunlar ahşap ve taştır. Kerpiç ise bağlayıcı olarak kullanılmıştır. Bölgede ahır ve depo olarak kullanılan temel üstünde olan katın duvarlarında istisnasız taş kullanılmaktadır. Yaşama katı alanının duvarları ise ahşaptır. Bölge de yüksek nem oluşundan dolayı zeminde kullanılan malzeme olarak taş kullanılmıştır. Yaşama katında ise neme ve ısı değişimine ve uzun ömürlü olan kestane ağacı kullanılmaktadır. Ahşabın kullanım amacı ise kendini yenileyebilen, nefes alan ve havayı temizleyebilen tek yapı malzemesi olmasıdır (Zorlu, Faiz, 2012). Ahşap taşıyıcılık, estetik, kullanım ve ekolojik açıdan kaliteli ve çok özellikli bir malzemedir (Şahiner, 2012).

4.3 Doğu Karadeniz Bölgesi Konutlarının Plan Özellikleri

Bölgenin topoğrafyası kıyıdan dikleşerek sert bir eğimle yükselen ve 50-60 kmlik mesafede 2500-3000 m. yüksekliğe kadar erişen ve bölgeyi doğu-batı yönünde doğal bir duvar gibi kuşatan kıyı dağları ile bunun güneyinde yine denize paralel iç sıra dağlardan oluşmaktadır (Uzun, Yomralıoğlu 2005). Toprakların akarsular tarafından parçalanmış, engebeli ve eğim değerlerinin fazla olması ile kısa mesafede yükseltide görülen artış gibi topoğrafik şartlar hem yerleşme ve tarım alanlarını sınırlandırmış, hem de o alanların dağınık ve çok sayıda küçük parsellerden oluşmalarına sebep olmuştur. Bu durum ayrıca dağınık yerleşme biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Uzun, Yomralıoğlu 2005).

Bölgede yapılar, kıyı şeridi ve kıyıdan içerilere doğru ilerledikçe vadiler boyunca ekili arazilerin içinde dağınık olarak konumlanmıştır (Şekil 4.18). Akarsu sayısının fazla olması halkın suya ulaşabildiği her yerde konutunu kurabilme imkanını sağlamıştır. Konutlar arasındaki bağlantı, patika yollarla sağlanmıştır. Yöre mimarisinde konutlar üretilirken genellikle üretim şekline göre ek yardımcı yapılar da yapılmaktadır. Yardımcı yapılar arasında bulunan

serander bölgedeki kendine has yapısıyla bölge mimarisindeki yerini almıştır. Topografik düzenin zorlayıcı etkisi sonucunda konut daima iki katlıdır. Birinci kat bina yasama düzlemini topografik etkiye karşı düzenleyen depo-ahır alt yapısıdır. İkinci kat günlük hayatın geçtiği yasama düzleminin şekillendiği kattır. Doğu Karadeniz bölgesi eğimli topoğrafyaya sahip olduğundan konutların bodrum katları, araziye uyumlu olarak inşa edilmiştir (Güler, Bilge, 2013). Konutlar kuzey güney doğrultusunda yerleştirilmiştir.

Şekil 4.18: Karadeniz'deki dağınık yerleşme (URL 15)

Bölge konutlarının plan özellikleri esası aşhane, yaşam katı (hayat) ve ahır (depo) dan oluşmaktadır (Erüzün, 1996). Genellikle yapılar yamaca uyarak arkadan iki yamaç yönünde ise üç yada dört katlı olan evler, zemini kaba yönü olan taş üzerine yükselmektedir. Zemin kat duvarları göz alıcı bir duvar türüyle örülür ve üst kat çoğunlukla ahşap çatıdır (Gür, Batur, 2005).

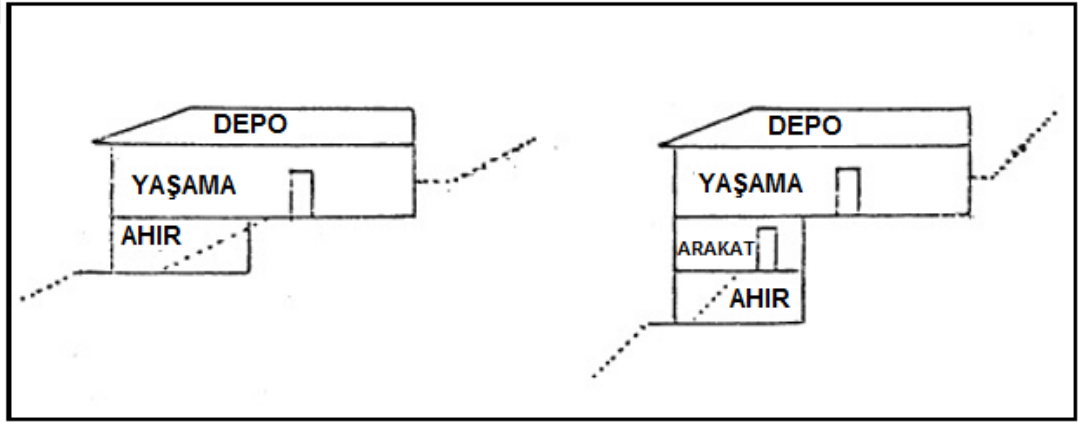
Yapıların alt katı ahır ve otluktur. Orta kat yaşam alanı ve en üst kat ise çatı bölümü olarak kullanılmaktadır. Ahırın etrafı taş duvarlarla örülmüş, içerden ve köşelerden dikilen ağaç direkler, konut bölümünün döşeme kirişlerini tutmaktadır. Konutun bölümleri dışarıdan taş ile örülürken, içeriden ise tahtayla örülmüştür (URL 16). Cephe özellikleri yörede "Göz Dolma (dolma duvar)" ve "Muskalı" olmak üzere iki çeşittir. Koyu renkli ahşap karolaj ve içi yöre taşlarıyla doldurulan ve ortaya çıkan ebruli doku göz dolmayı oluştururken, muskalı sistem cephede üçgen çatkının içi küçük ya da kırıklı taş dolgu yapılarak cepheye bir nakış gibi işlenmiştir (Gür, Batur, 2005).

Arazinin eğimli olduğu yerde eğimin yükselen bölümünde aşhane, eğimin azaldığı ve manzaraya bakan bölümünde hayat yerleştirilir. Odalar bu iki

mekânın yanlarına yerleştirilmiştir. Konut planları ve yapının büyüklüğü yada küçüklüğü, aile büyüklüğüne yada ekonomik güce bağlı olarak değişmektedir. Bütün bu faktörler oda sayılarını ve mekan büyüklüklerini de belirlemektedir (Eruzun, 1996).

4.3.1 Kat Organizasyonu

Konutlar araziye yerleştirilirken arazinin eğim durumuna bakılır. Eğime göre yapılar iki ya da 3 katlı olarak inşa edilmektedir. İki katlı yapılarda ilk kat ahır ikinci kat ise yaşam katı olarak kullanılmaktadır. Üç katlı bir yapıda ilk kat ahır ikinci ara kat ve üçüncü kat yaşam alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.19) (Canseven, 2012).

Şekil 4.19: Eğimli arazide kat kullanımı (Canseven, 2012)

Yaşama katı, gündüz ve gece kullanılan olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gündüz kullanılan mekânlar loşken gece kullanılan yatak odaları daha aydınlık mekânlardır. Yapıdaki gündüz kullanılan bölümlerin döşeme malzemesi çoğunlukla sıkıştırılmış toprak yada taştır. Gece kullanılan mekânlarda ise ahşap döşeme kullanılmıştır. Geleneksel konutta tuvaletler kimi yapıda içerde kimi yapıda dışarıda konumlandırılmıştır (Canseven, 2012).

4.3.2 Plan Elemanları

Geleneksel yapıya ait kullanılan plan elemanları aşhane, hayat, başoda, diğer odalar, ocak ve ambardır. Aşhane ve hayat yapının planını belirleyen ana plan arketipleridir.

4.3.2.1 Aşhane/Aşhana

Doğu Karadeniz konutunun en önemli mekanı aşhanedir (Şekil 4.20). Oxoşgagure (Ohoşgagure) kelimesinden türeyen aşhane, insanların günlük hayatta en çok zaman geçirildiği mekandır (Gür, Batur, 2005; (Güler, Bilge, 2013). Aşhane sadece mutfak olarak yemek pişirme alanı olarak değil aynı zamanda oturma alanı olarak da kullanılmaktadır (Sözen, Eruzun, 1992). Bu mekana yapının yan iki taraflarından girilebilir. Aşhanenin olduğu yer boydan boya kemerli bir ocağın olduğu yerdir. Hayat ve selamlık gibi mekanlara geçişteki rafların bulunduğu mekandır (Şekil 4.21). Ocağın üzerindeki boydan boya olan kemere "perde" adı da verilmektedir. Bu kemerin malzemesi taştandır ve basık kemer biçimindedir. Ocağın üzerinde baca bulunmakta ve baca üstten açıktır. Ateşin üzerine denk gelen yerde aşırmanın asıldığı kalın ve büyük bir demir zincir asılmaktadır (Gür, Batur, 2005). Ocaklığın tavanından sarkan ve istenilen yüksekliğe göre ayarlanabilen bu zincire bölgede k'eremuli denilmektedir (Güler, Bilge, 2013).

Şekil 4.20: Aşhanedeki ocak (Bayram, 2014)

Şekil 4.21: Aşhane. Sol: bugün kapatılan ocak. Sağ: aşhanedeki raflar (terek)

Kibritin daha yaygın olarak kullanılmadığı zamanlarda aşhanedeki ateşin sönmemesi için yanan ateşin korları küllerin altında saklanır gece boyunca sönmekten sabaha kadar yanmaya devam eder. Bu sosyal yaşamda yer etmiştir. Yapının bacasından duman çıktıkça o evde yaşamın devam ettiği

anlaşılmaktadır. Öyle ki halktan biri diğerini sevmediğinde beddua olarak "*Ocağın Sönsün*" derdi (Sözen, Eruzun, 1992).

Hemen hemen bütün ahşap yüzeylerde oyma bezeler bulunmaktadır. Bu bezemeler genellikle balıksırtı, tarama motifleri ya da bitkisel motifler işlenmektedir (Gür, Batur, 2005).

Aşhane kısmının çok amaçlı olabilmesi için araç ve gereçlerin taşınabilir olması gerekir. Aşhanede sadece ocak ve dolaplar sabittir. Yemek ya bakır sinide ya da ahşap sofrada yenir (Sözen, Eruzun, 1992).

Aşhane kısmında bulunan dolap ve raflar kestane ağacından yapılmaktadır (Gür, Batur, 2005). Aşhanedeki bu sabit dolaplar genellikle aşhaneden hayat bölümüne geçiş kısmında bulunmaktadır (Güler, Bilge, 2013). Hayat bölümüne geçiş kapısının yan kısmında, yüksekliği insan elinin uzanabildiği kadar olan kapaklı dolaplar bulunmaktadır. Dolabın alt kısımları daha çok toprak zemine de konabilen araç gereçler yani kazan, bakraç, tencere ve benzeri diğer eşyalar için kullanılmaktadır. Rahatlıkla uzanabilen orta bölümde ise en çok kullanılan araç gereçlerin koyulduğu kısımdır. Dolabın üst kısmındaki kapalı bölüm ise, daha az kullanılan araç gereçlerin bulunduğu kısımdır (Sözen, Eruzun, 1992).

Yapının arazi üzerindeki oturumunda aşhane daima korunaklı kısma yerleştirilmektedir. Korunaklı kısım olmasındaki amaç kış aylarındaki soğuk, rüzgar, kar ve yağmurdan korunmadır. Aşhane konutun bütün mekanlarının açıldığı ya da geçişin sağlandığı kısımdır. Yaşam katı, yıkanma yeri ve helaya geçiş bu mekanla bağlantılıdır. Yapının giriş kısmı genellikle aşhaneye açılmaktadır. Aşhanenin döşemesi sıkıştırılmış topraktan olmaktadır. Sıkıştırılmış toprak olmasının nedeni dışarıdan gelen insanların çamurlu ayaklarıyla içeriye girebilmeleri içindir (Sözen, Eruzun, 1992).

Aşhanenin girişi uzaktan bakıldığında fark edilebilecek biçimdedir (URL 17). Yapıya 50-100 cm arasında değişen yükseklikten girilir. Bu da iç mekana geçişi kolaylaştırmak için hazırlanan bir platformdur. Girişin üzerindeki bu platformun üzeri kapalıdır. Platformdan yapının alt katına ulaşmak için ikinci merdiven bağlantısı da bulunmaktadır. Bu alanın uzunluğu aşhanenin boyu kadar genişliği ise 1,5-3 m arasındadır. Dış kapı iç kapıya oranla daha büyük ölçülerdedir. Kapı gündüzleri açık tutulur. İçeriye hayvan girmemesi için 120-150 cm yükseklikte

halka arasında da "Perde" olarak tabir edilen sürekli kapalı tutulan bir kapı bulunmaktadır. Dışarıdan gelen kişinin kapıyı kolay açması için iç kısımda mandal bulunmaktadır (Şekil 4.22) (Sözen, Eruzun, 1992).

Şekil 4.22: Aşhane kısmı (URL 17)

4.3.2.2 Hayat

Hayat yapının üst kat yaşam alanı olup denize yada manzaraya açılan yönüne göre konumlandırılır (Sözen, Eruzun, 1992). Hayat mekanı merkezdendir (Şekil 4.23). Sıra sıra pencerelerin hemen gerisinde genellikle ahşap bir sedir yeri bulunmaktadır. Bu sedirlerin alt kısmı depo olarak kullanılır ve oldukça işlevseldir. Sedir, hayat mekânını özelleştirmekte odak noktasıdır (Gür, Batur, 2005).

Hayat kısmının her iki tarafında da odalar bulunmaktadır. Odalardan büyük olanına Baş oda, Baş odanın karşısında bir veya iki oda bulunmaktadır. Manzaraya yönelik olan odaya Köşk oda denilmektedir. Yaşam katı planı, ortak mekan etrafında bulunan odalar, hayat ve heladan oluşmaktadır. Bu mekan bazen ortak mekan-aşhaneyle doğrudan ilişkili bazende dolaydı yönden ilişkili olmaktadır. Dolaylı olduğunda hayattan girilen odalar ve uzun koridorla hela mekanına bağlanır (Sözen, Eruzun, 1992).

Hela kısmına genellikle uzun bir koridordan geçilerek dışarıdan girişi olacak şekilde tasarlanmıştır. Mekanın bu şekilde ayrılması geleneksel mimarinin ne kadar hijyene önem verdiğini göstermektedir (Güler, Bilge, 2013).

Hayat mekânından odalara geçiş sağlayan kapıların üzeri ahşap oyma tekniğiyle yoğun dal ve çiçek motifleriyle bezenmiştir. Hayat ağacı en çok kullanılan

bezeme motifidir. Genellikle hayat bölümü dekoratif enerjinin yoğunlaştığı mekandır (Gür, Batur, 2005).

Şekil 4.23: Hayat'tan görüntüler

4.3.2.3 Baş Oda

Hayat mekanının etrafındaki odaların büyüğüne Baş Oda denilmektedir (Şekil 4.24). Odaların her birinde ocak bulunmaktadır. Bu oda genellikle gelen misafirleri ağırlamak için kullanılmaktadır (Sözen, Eruzun, 1992). Odalarda bulunan ocaklar ısınmak için kullanılırken bir yandan da gerektiğinde oturma, dinlenme ve gerekli durumlarda çalışma olanağı sağlayacak şekil de bir düzen sağlamak için kullanılır (Güler, Bilge, 2013).

Şekil 4.24: Baş oda (Gür, Batur, 2005)

4.3.2.4 Diğer Odalar

Baş odanın karşısında bir ya da birden fazla oda bulunur (Şekil 4.25). Bu odalar manzaraya dönük olan odalardır. Bu Odalara Köşk Oda denilmektedir. Köşk oda genellikle ailenin genç evli çiftleri tarafından kullanılır. Ortak mekana bağlı olan odalar bazen dört taneye kadar çıkabilir (Sözen, Eruzun, 1992). Eğer arazi eğimli ise girişin karşısında bir tane oda varsa yan oda, iki oda varsa eğim azalıyorsa aşşaki oda yada eğim yukarıya doğruysa yukarki oda olarak isim verilmektedir (Güler, Bilge, 2013). Eğer hayatta bulunan odalardan biri direk olarak ortak mekana açılıyorsa bu odaya Mabeyn oda ismi verilir (Sözen, Eruzun, 1992). Bütün odalarda kullanıma bağlı olmakla birlikte ocaklar bulunmaktadır. Odalarda bulunan ocaklar ısınmak için kullanılırken bir yandan da gerektiğinde oturma, dinlenme ve çalışma olanakları sağlayan bir düzen için kullanılmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesinde ailelerin kalabalık ya da az kişi olması yaşam düzenini değiştirmedeği gibi, plan şeması sabit kalırken oda sayısı değişmektedir (Güler, Bilge, 2013).

Şekil 4.25: Sol: Köşk Oda

Sağ: Mabeyn odası

4.3.2.5 Ambar

Ambar kısmı yağının en alt bölümüdür. Hane sahibinin hayvanı varsa bu kısım ahır olarak da kullanılır onun haricinde yiyeceklerin saklandığı kısım olarak kullanılır. Bazen ahırda bir ocak bulunabilir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26: Sol: Evin ambar bölümü.

Sağ: Ambardaki ocak

4.3.3 Plan Tipleri

Bölgenin yapı ustaları değişik ya da yeni bir plan tipini çizmeyi düşünmemişlerdir. Asırlardır aynı plan üzerinde çalışarak ve bu konuda kendilerini mükemmelleştirerek aynı şema üzerinden devam etmişlerdir. Muhafazakar bir hayat yaşayan köylü yaşayışı yavaş yavaş değişmektedir (Özgüner, 1970). Doğu Karadeniz bölgesinde plan tipolojilerini, içinde yaşayan ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı belirlemektedir. Doğal etkenler göz ardı edilemez fakat belirleyici olmadığı gözlemlenmektedir. Aynı doğal çevrede farklı kültürlerin yaşaması, yöredeki doğal malzemelerden farklı şekilde yararlanması birbirinden farklı yaşam biçimleri ve mekan geleneklerini oluşturmaktadır. Bütün bunlar farklı mimarilerin oluşmasına yol açmıştır (Bayram, 2014).

Halkın yaşayış biçimi neticesinde oluşan plan şeması, gündüz kullanılan mekanlar, gece kullanılan mekânlar ve tüm hane halkının kullandığı mekânlardan oluşmaktadır (Canseven, 2012).

Basit küçük bir köy konutunda dahi, biri müşterek olmak üzere üç farklı yer bulunmaktadır. Hayatlı ve salonlu tiplerin en basit çekirdek planları aynı düzeni göstermektedir. Sadece mutfağın yeri farklıdır. Konut yapıları basit bir planda iken benzer düzeni göstermelerine rağmen büyüdükçe ayrı yönlerde gelişmeler göstermektedir. Bu durum doğa kurallarına da paralel bir durum göstermektedir. İki planda toprağın özelliğine ve çevresindeki etkenlere göre büyüyen gelişim göstermektedir (Özgüner, 1970).

İklim koşulları yükseltiler çıkıldıkça değişmektedir. Kıyı dağların kuzeyinde denizden yükseldikçe soğuk hava koşulları için önlem alınır ve dış sofa bu iklim koşullarında işlevsel olmadığı için küçültülerek bir antre kadar bırakılmaktadır. Bu antre mekanından orta mekana geçilir. Soğuk kış günlerinde ailenin yoğun kullandığı bir mekandır. Bu mekan gündüz kadın ve çocuklara gece tüm aileye hizmet vermektedir. Misafir geldiğinde onlarda bu mekanda ağırlandığıdır. Bu bölgede yapı için kullanılan malzeme toprak, taş ve ahşaptır (Gür, Batur, 2005).

Bölgede ne kadar çok plan tipi çıksa da plan tipolojisini yöre insanının yaşayışı ve günlük yaşantıda yapı içinde gelişen fonksiyon oluşan düzenin yansıması

olduğu görmektedir. Yapı kullanıcısının kullanım şekli ve yaşantısında gerekli olan fonksiyonlarla plan ortaya çıkmaktadır (Bayram, 2014).

Yapı içindeki her bir odanın bir fonksiyonu vardır. Bütün hane halkının toplandığı büyük bir mekan vardır. Bu mekan bütün plan tiplerinde bulunmaktadır. Bu mekana bazı bölgelerde hayat, salon, sofa ya da çardak denilmektedir (Canseven, 2012). Bölgeye bakıldığında doğuya doğru “hayat” ismini alırken batıya doğru “salon” ismini almıştır. Bölgede köy konutları hayat ve salon olmak üzere iki ana şema üzerinde düzenlenmiştir. Ailenin kalabalık olması yaşayış düzenini bozmadığı için aynı plan şeması kullanılır fakat ailedeki çocuk sayısına göre oda sayısının değişmektedir (Özgüner, 1970).

Bölgedeki sosyal yapı farkı etnik grupları oluştursa da hepsinin ortak noktaları fazladır. Sahil kesimiyle kurulan ilişkilerden dolayı farklı gruplar olsa da benzer bir yapı oluşmaktadır. Bütün bu benzerlikler plan tiplerini incelerken anlaşılmaktadır. Artvin-Trabzon hattına bakıldığında büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin nedeni doğal koşulların ve yapı malzemesinin aynı oluşudur (Bayram, 2014).

Doğu Karadeniz bölgesinde kent kültürü incelendiğinde Trabzon, Ordu, Giresun ve Samsun illeri hemen hemen aynılaştırmış ve egemen bir tip ortaya çıkarmıştır. Zemin kata bahçeden ulaşılan bir giriş, girişten içeriye açılan büyük bir sofa, sofa kısmına tek yada çift yanlı eklenen odalar, genellikle yapının arka kısmında mutfağın ön kısmında ise konuk odasının bulunduğu ve genelde mutfaktan yapıya girişin olduğuna çok rastlanmaktadır. Tuvalet, zemin kata bahçede ya da taşlıkta olmaktadır. Girişin karşısında ve yapının simetri ekseninde bulunan merdivenle üst sofaya ulaşım sağlanır (Gür, Batur, 2005).

Doğu Karadeniz bölgesinde Trabzon'un doğusunda “hayatlı/salonlu tip” batısında ise “aşhanah tip” olmak üzere temelde 2 plan tipi kullanılmaktadır. Hayatlı/salonlu evlerde aşhanaya açılan hayat etrafına odalar yerleştirilmiştir. Aşhanalı evlerde ise hayat yoktur ve iki oda (birisi kiler olabilir) doğrudan aşhanaya açılır (Karpuz 1999). Artvin’e doğru hayatlı tip, batıya doğru Samsun’a kadar ise salonlu tip daha yaygındır. Bu iki tip arasında fonksiyon bakımından farklılıklar vardır (Canseven, 2012). Trabzon-Hopa arasındaki bölgede kullanılan plan tipi, zemini toprak olan

birçok günlük faaliyetin yapıldığı orta mekan ve bu mekanın yanlarında ya da çevresinde sıralanan odalardan oluşmaktadır (Çobancıoğlu, 1998).

Hayatlı ile salonlu tip arasındaki önemli farklardan biride büyüme ve genişleyebilme özellikleridir. Hayat dikey eksen üzerinde olduğundan yapıda bu eksen boyunca ve uzunlamasına genişleyebilir. Fakat salonlu tipte durum farklıdır. Salonlu tipte orta mekan köşede ve çapraz ekseninde olduğundan yapı sadece dikine genişleyebilmektedir. Bu yüzden salonlu tipte iki katlı konut örneklerine bucak ve ilçelerde rastlanmaktadır. Yapılan konutların çok katlı olması kentleşmenin bir göstergesi sayılabilir. Hayatlı tipte de iki katlı yapılar vardır ama plan şeması tek katlı olarak yapıldığından daha çok arazinin eğiminden çıkan bir alt kat ile esas kat arasındaki bağlantı zayıftır (Canseven, 2012).

Giresun civarına bakıldığında konut tipinde fazlaca değişiklikler olduğu görülmektedir. Tek ya da iki katlı olan bu yapılarda sofa kısmı genellikle köşede yer almaktadır. Samsun'a doğru sofalı tipler azalmaktadır. Ve bu şekilde değişiklikler devam edecek konut tipi koridorluya dönmektedir (Gür, Batur, 2005).

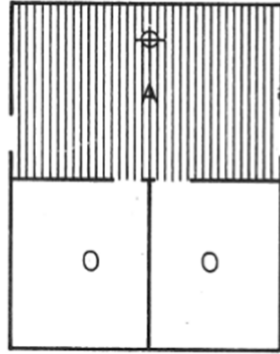
Trabzon ve yakın yöresinde birincil ve ikincil mahremiyet derecesinin var olmadığı, antresi olmayan ortak mekana aşhanadan girilen ve aşhanadan yatak odalarına geçiş olan, simetrik bir plan tipidir. Bu plan tipi Rize-Rus sınırı arasında dış sofalı (aşhanalı) ve iç sofalı (hayatlı) daha karmaşık bir plan halini almaktadır. Bu plan tipi dağılım değeri yüksek ve aşamalı simetriye sahip olan yapılardır. Tirebolu ve Samsun arasındaki bölgede tipoloji, mahrumiyet derecesi düşük olan, simetrik ve ortak mekanlı salonlu tipe Giresun ve ordu civarında rastlanmaktadır. Ortak mekanı olmayan, koridora açılan odalardan oluşan, simetrik ve mahrumiyet derecesi yüksek olan salonlu tipe ise samsun civarında rastlanmaktadır. (Bayram, 2014).

Trabzon-Maçka aksına bakıldığında, doğusunda ve batısında farklı yapı geleneklerinin oluşturduğu bir mimari biçimlenmiştir. Giresun sınırından Yomra'nın doğusuna kadar olan kısma bakıldığında yapıların dış görünüş açısından benzerlikler bulunmaktadır. Araklı'dan başlayarak doğuya doğru, özellikle Sürmene ve Of civarındaki konut yapılarının dış görünüşünde

farklılıklar başlamıştır. Trabzon aksının doğusu ve batısı arasındaki mimari farklılıklar plan şemasında daha çok göze çarpmaktadır (Sümerkan, 1989). Ordu civarındaki konutlara bakıldığında çatı eğiminde farklılıklar ve çatı altları daha çok kullanıldığı görülmektedir. Giresun-Samsun arasında ise köşe sofalı alanlarda artma görülmektedir. Trabzon'un Osmanlı tarzı ahşap yapılarında bu tiplere de rastlanmaktadır (Gür, Batur, 2005).

4.3.3.1 Aşhanalı (Dış Sofalı) Tip

Bu tipte aşhane günlük yaşantıda en çok kullanılan mekandır. Aşhane bahçeyle ilişkilidir. Bahçeden yapıya giren insanlar çamurlu ayaklarla içeri girsin diye zemin döşemesi sıkıştırılmış toprak ya da taştır. Aşhaneye iki yandan da giriş yapılabilmektedir (Bayram, 2014). Aşhane eğimin yukarısında konumlanmıştır ve bu mekana dışarıdan ayak çıkarmadan girilmektedir. Çift dış kapısı olan örnekler çoğunluktadır (Canseven, 2012). Eğim yönündeki duvarda büyük basık kemerli taştan bir ocak bulunmaktadır (Bayram, 2014). Yatak odaları genel olarak vadiye bakan aşağı yönde bulunmaktadır. Oda sayıları 2 ya da 3 tane olabilir ve kapıları direk aşhaneye açılmaktadır. Bu odaların alt katında ahır bulunmaktadır. Aşhane kısmından açılan bir kapakla kış aylarında ahıra inilebilmektedir (Canseven, 2012). Doğu Karadeniz'in doğu kıyı şeridindeki konut tipi aşhanalı (dış sofalı) tiptir (Gür, Batur, 2005) (Şekil 4.27).

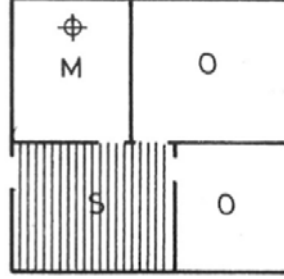

Şekil 4.27: Aşhanalı (Dış Sofalı) Tip (Canseven, 2012)

4.3.3.2 Salonlu/Hayatlı Tip

Mutfak dahil üç odanın da ortak salon mekanına açıldığı ve salonun (hayat) sadece oturma mekanı olarak kullanıldığı bir plandır. Salon/hayat girişe yakındır (Bayram, 2014). Mekanın girişe yakın olması yazın daha çok kullanılabilceğini göstermektedir. Mutfak ve bir yatak odası eğimin yukarı

bölümünde kalmaktadır. Diğer oda ailenin yeni evlenen çocuğuna verilmektedir. Mutfak gerekli durumlarda yatma amacıyla kullanılabilir (Canseven, 2012). Bu tip yapılar genellikle Giresun ve civarında görülmektedir (Şekil 4.28) (Bayram, 2014).

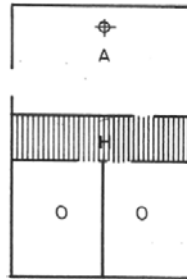
Şekil 4.28: Salonlu Tip (Canseven, 2012)

4.3.3.3 Geçiş Hayatlı Aşhaneli Tip

Bu plan tipinde odalar direk aşhaneye açılmamaktadır (Bayram, 2014). Yatak odalarının direk aşhaneye açılması mahremiyeti kısıtladığından bu durumları ortadan kaldırmak için aşhane ile yatak odaları arasında, gece holü niteliğinde ayrı bir mekânın düzenlenmesi çözümü getirilmiştir (Canseven, 2012). Bu hol kısmına hayat denilmektedir. Hayat kısmı paralel ya da dik şekilde olabilmektedir (Bayram, 2014).

Geçiş Hayatlı Aşhaneye Paralel Tip

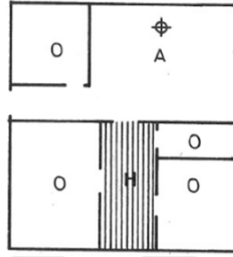
Geçiş mekânı aşhane ile yatak odaları arasında aşhane boyunca uzanmaktadır. Bölgede bu mekâna döşeme anlamında "Badama" yada "Patoma" adı verilmiştir (Canseven, 2012). Trabzon merkez ve Akçaabat'ın kıyı köylerinde yatak odalarıyla aşhane arasında "badama" denilen bir mekân bulunmaktadır. Bu mekân gece holü olarak nitelendirilebilir. Yatak odalarının aşhaneden görülmesini engellemektedir (Sümerkan, 1989). Birtakım ev eşyaları ve kışlık yiyecekler burada depolanmaktadır (Şekil 4.29) (Bayram, 2014).

Şekil 4.29: Geçiş Hayatlı Aşhaneye Paralel Tip (Canseven, 2012)

Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik Tip

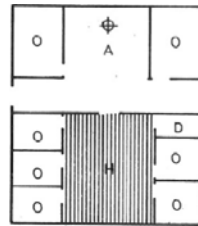
Geçiş mekânı yatak odaları arasında bulunmaktadır. Bu hayat mekânı kimi zaman sadece geçişleri sağlamak için bazense hem geçişleri sağlamak hem de oturma mekânı olarak da kullanılmıştır (Bayram, 2014). Bu mekân oldukça aydınlık olduğundan bazı bölgelerde daha geniş yapılarak gerektiğinde oturabilecek büyüklükte de yapılmıştır. Hayat, aşağı yönde bulunan odalardan biriyle birleşirse (L) konumunu da alabilmektedir (Şekil 4.30) (Canseven, 2012).

Şekil 4.30: Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik Tip (Canseven, 2012)

4.3.3.3 Hayatlı/Aşhaneli Tip

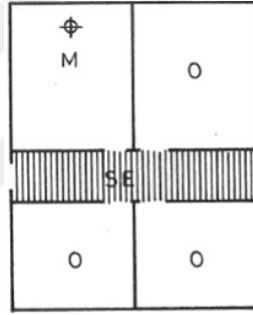
Bu plan şemasında hayat kısmı kapıyla aşhane kısmından ayrılmaktadır. Bütün odalar genellikle hayata açılmaktadır (Bayram, 2014). Bu tipte geçiş hayatı mekânı genişleyerek 20-30 m2lere ulaşmıştır. Hayat mekânında pişirme dışında her türlü gündüz eylemi yapılabilmekte ve döşemesi ahşap olup, kapıyla aşhaneye geçiş yapılmaktadır (Canseven, 2012). Yaşam katı gündüz ve gece faaliyetlerini karşılayacak şekilde ikiye ayrılmaktadır. Yemek yeme, oturma ve konuk ağırlama gibi eylemlerin yapıldığı alandır. Tavansız olan bu mekân, yörede aşhane, aşana, yer evi ve mutfak gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Sümerkan, 1989). Bu mekan bol pencereli olup oldukça aydınlık bir mekândır. Yatak odalarının büyük kısmı bu mekana açılmaktadır (Canseven, 2012) (Şekil 4.31).

Şekil 4.31: Hayatlı Tip (Canseven, 2012)

4.3.3.4 İç Sofalı (Koridorlu) Tip

Bu plan tipinde yapının orta aksında, her iki giriş kapısını birleştiren bir koridor bulunmaktadır. Odaların hepsi bu koridora açılmaktadır. Bu koridor sadece sirkülasyon amaçlıdır, oturma alanı olarak kullanılmaz (Bayram, 2014). Giriş kısmı dış sofadan doğu-batı yönünde iki tanedir (Gür, Batur, 2005). Yapıların büyük bir bölümü karşılıklı çift kapılıdır. Çift kapı geleneği, konutun her iki avlusuna geçişi sağlamak için işlevsel bir çözümdür. Bu şekilde her iki kapının önünde birer avlu oluşturulmaya çalışılmıştır (Sümerkan, 1989). Yapıdaki odalardan biri de mutfaktır. Yapının planı bu şekliyle iç sofalı Türk evine benzemektedir. Fakat bu kısımda oturulmamakta sadece geçiş amaçlı kullanılmaktadır. Bazı örneklerde kesişen iki koridor da kullanıldığı görülmüştür (Canseven, 2012). Rize-Rus sınırı arasında iç sofalı konut tipine rastlanır (Şekil 4.32) (Gür, Batur, 2005).

Şekil 4.32: İç Sofalı Tip (Canseven, 2012)

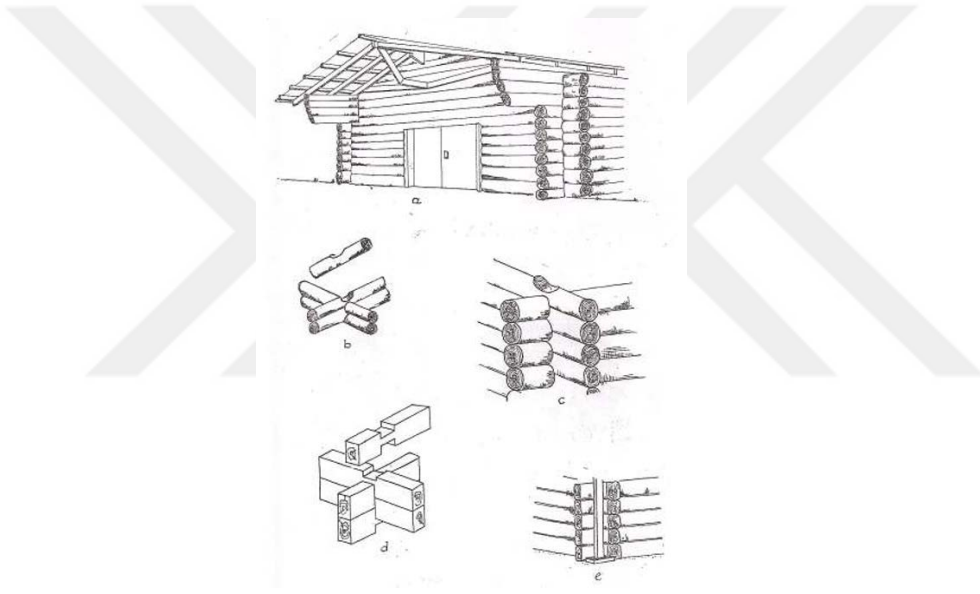
4.3.4 Doğu Karadeniz Bölgesi Konutlarının Yapım Sistemi

Doğu Karadeniz Bölgesinde taşın ikincil bir malzeme olmasıyla yapı cephesinde de taş kullanılmıştır. Taşın ahşapla buluşmasıyla cephede çeşitli sistemler oluşmaya başlamıştır. Bu sistemler “Ahşap Yığma Sistem”, “Ahşap Karkas Sistem”, “Blok Dolma Sistem”, “Göz Dolma Sistem”, “Muska Dolma Sistem”, “Çakatura” ve “Karma Sistem”dir (Kahya, Güler, 2015).

4.3.4.1 Ahşap Yığma Sistem

Ahşap yığma sistem, dikmeler kullanılmadan ahşabın yatay olarak kullanıldığı ve birbiri üzerine bindirilmesiyle ve köşe kısımlardaki çeşitli geçme detaylarıyla oluşturulan sistemdir. Bölgenin en eski yapı sistemidir (Bayram, 2014).

Bu uygulama tekniğinde kullanılan ana malzeme tomruk ve kerestedir. Kullanılan tomruk ve kerestelerin geçme yerlerinden birbirine tutturularak yapının duvarları ortaya çıkar. Tomruk ve kerestelerin yapıdaki görünüşleri aynı değildir. Tomrukla inşa edilen duvarlarda, malzeme düzgün bir yüzeye sahip olmadığı için tomruklar arasında boşluklar kalır ve bu boşluklar çamur sıvayla sıvanır (Tuna, 2008). Yapı duvarları 25-30 cm genişliğinde 4-6 cm kalınlığında tahtaların birbiri üzerine bindirilmesiyle inşa edilmektedir. Üst üste bindirilen tahtalar, köşe kısımlarda boğaz geçme tekniği kullanılırken aralarda ise kavelayla birbirine bağlanır. Rize ve Artvin yaylalarında bu sistemin bir versiyonu yuvarlak kesitli tomruklarla yapılmıştır (Şekil 4.33) (Sümerkan, 1989).

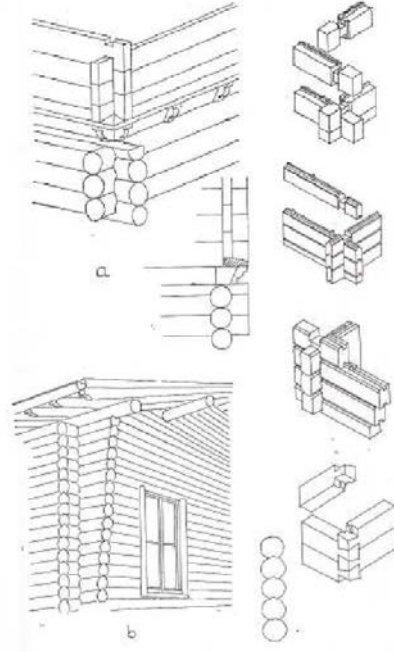
Şekil 4.33: Kütüklerle yapılan yığma duvar sistemi (Eskiçırak, 2009)

Tahta ya da kütükler yığma sistemde geçme noktasından itibaren her iki yönde 15-25 cm uzatılır. Bu duvar köşe geçmeler mekanı sınırlamaktadır. Dört boğaz bir odayı çevirirken altı boğaz iki odayı meydana getirmektedir. Yapıyı dışarıdan incelediğimizde yapıda bulunan bütün odaları sayabiliriz (Eskiçırak, 2009). Yığma sistemde ikinci taşıyıcı eleman bulunmamaktadır. Tahta hem taşıyıcı hem de dış etkenlere karşı koruyucu görevi görmektedir (Özgüner, 1970).

Erken dönem örneklerine bakıldığında ahşabın işlenmeden de tomruk olarak kullanıldığı görülmektedir. Ahşap işleme sanatı zamanla gelişme göstermiştir (Bayram, 2014). Ahşap hem taşıyıcı hem de dış durumlara karşı koruyucu

malzeme olarak kullanılmıştır. Bölgede bulunan yığma sistemde inşa edilen yapılar genellikle taş temel üzerine fiziksel şekillendirme uygulanmaksızın, düzgün kesilmiş kütüklerin geçme yöntemiyle üst üste oturtulması ya da birbirine zıt yönde üst üste dizilmiş şekilde yapılmaktadır (Çobancaoğlu, 1998).

Yapımı çok basittir ve yapımında kullanılan el aletleri de basit araç gereçlerdir. İkiztepe'de bu uygulama tekniğine sıkça rastlanır. İlk tunç çağına kadar ele geçen sıva parçaları da bunun kanıtıdır. Kerestelerle inşa edilen duvarlarda malzeme yüzeyi düzgün ve kalın tahtadır (Şekil 4.34). Kereste ya da kalaslar istenilen ölçüye göre kesilir ve geçme yerleri açılır. Kalas yada keresteler üst üste geçirilerek düzgün bir duvar elde edilir. Bu teknikle duvarlar arasında boşluk kalmaz. Bu geçme tekniğine "Kurtboğaz" denir. İkiztepe'de İlk Tunç çağı sonrası Geçiş çağında bu uygulamaya rastlanılır. Bu dönemde sıva kalıntıları çok azdır (Tuna, 2008).

Şekil 4.34: Keresteyle yapılan yığma duvar sistemi (Eskiçırak, 2009)

Yığma yapıda taşıyıcılar yatay elemanlardır. Dikey elemanlar yalnızca kapı ve pencere boşluklarını oluşturmak için kullanılır. Köşelerde bulunan boğaz geçme ile kilitlenen birleşimlerde açılan kapı ve pencere boşlukları rijitliği zayıflatmaktadır. Rijitlik açısından mümkün olduğunca boşluk açılmamaktadır (Eskiçırak, 2009). Bu sistemde bütün iç ve dış duvarlar birlikte örülmek zorundadır (Bayram, 2014). İç ve dış duvarlar bir bütün olarak örülmesinden

dolayı güç bir yapım tarzıdır. Bu yapım tekniği daha çok iki bölmeli basit köy konutlarında kullanılmaktadır (Özgüner, 1970). Ayrıca havalandırma gerektirmeyen depolarda ve ahırlarda da kullanılmaktadır (Bayram, 2014).

Yığma yapılarda geçmeler yapım sisteminde önemli bir husustur. Bu geçmeler bölgede “Boğaz” olarak adlandırılmaktadır. Boğaz çeşitli isimlerle “Kertme Boğaz”, “Kurt Boğaz”, “Çalma Boğaz” ve “Kara Boğaz” olarak adlandırılmaktadır (Şekil 4.35) (Özgüner, 1970).

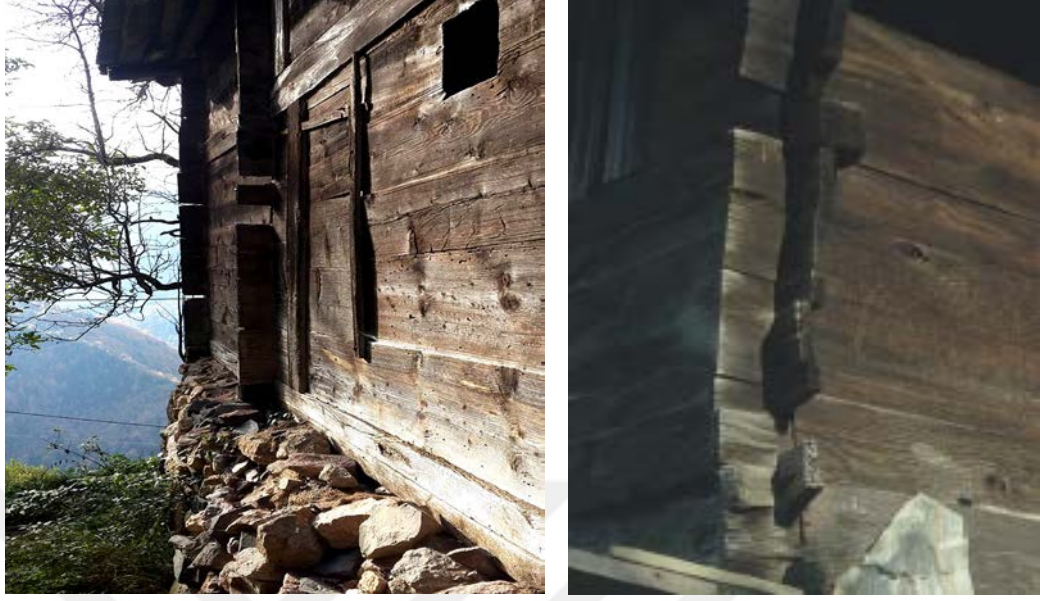
Karaboğaz'da malzeme olarak tomruk halindeki ağaç kullanılır. Tomrukların üzeri yontularak birbirleri üzerine kolayca oturtulabilecek şekilde yerleştirilir. Bu uygulama tekniği basit aletlerle ve kabaca yapıldığından “Karaboğaz geçme” adını alır. Karaboğaz tekniğiyle inşa edilen duvarlar her zaman pürüzsüz ve düzgün olmayabilir. Bu eğrilikleri düzeltmek için duvar yüzeyindeki açıklıkları toprak sıvayla kapatılır (Tuna, 2008).

Şekil 4.35: Karaboğaz geçme detayı (Usta, Onur, Ziyrek, 2012) (Bayram 2014)

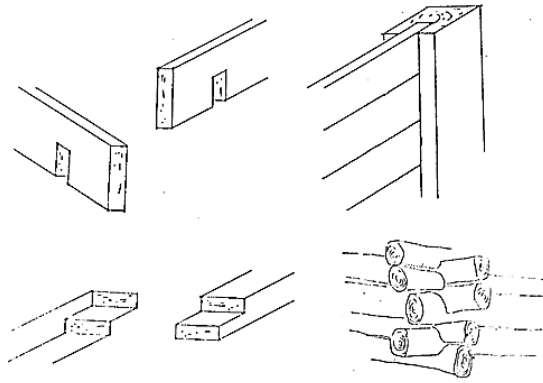
Kurtboğazın sistemde malzeme olarak kereste kullanılmaktadır. Kereste, testere gibi aletlerle istenilen kalınlıkta ve boyutta kesilip, biçilerek düzgün hale getirilir. Düzgün kesilip biçilen ahşabın kalınlığı birkaç cm ise tahta daha kalınsa kalas adını alır. Keresteler hazırlanırken gelişmiş aletler kullanılarak çok düzgün şekilde kullanıma hazır hale getirilir. Kurtboğazı tekniğiyle inşa edilen duvarları yapabilmek için kullanılacak kerestelerin birbirine kenetlenecek yerleri ölçülü ve çok düzgün olarak oyulur. Kerestelerin kenet bölümlerinde hiç aralık bırakılmayacak şekilde birbirine kenetlenir. Bu uygulama yöntemine

“Kurtboğaz geçme” denir (Şekil 4.36). Kurtboğazı yöntemiyle inşa edilen duvarlarda sıva gerekmez (Tuna, 2008).

Şekil 4.36: Kurtboğaz geçme detayı (Sağ foto Bayram, 2014)

“Çalma Boğaz” tekniği ahşabın az olduğu yada istenilen boyutta ahşap elde edilemediği durumlarda kullanılır. Bu uygulama tekniğinde kısa boyda kabaca düzeltilmiş ahşap parçaları kullanılmıştır. Büyük boyutlu yapılarda istenilen boyuta erişebilmek ve ara bölme yapabilmek için, yapıyı dıştan sınırlayan kasnağın üzerine, isteğe göre boylu boyunca kanallar ve boğazlar açılarak dikmeler yerleştirilir. Bir dikmenin bir, iki, üç ve dört tarafına boğaz açılması dikmenin yapıdaki konumuna bağlıdır (Şekil 4.37) (Tuna, 2008).

Şekil 4.37: Geçme Teknikleri (Özgüner 1970).

Ahşap yığma sistem daha çok iç kesimlerdeki dağ ve ormanın olduğu bölgelerde yapılmaktadır (Çobancıoğlu, 1998). Bu sistem Rize'nin iç kesimlerinde yaygın

olarak kullanılmaktadır. Trabzon'un Of ve aykara ilçeleri de etkilenerak bu sistem o yerelerde de görünmektedir (Sümerkan, 1989). Ahşap yığma yapı tarzı Trabzon'dan da doğuya doğru ilerledikçe tabara olarak anılmaktadır. Tabara kelime anlamı olarak yığma, kanat ve dolma anlamına gelmektedir (zgner, 1970).

4.3.4.2 Ahşap Karkas Sistem

Yapı taş duvar temellerin üzerine belirli bir ykseklığe gelene kadar nemden yalıtılması için yapılır ve bu temelin üzerine taşıyıcıların düşey olarak yerleştirildiği sistemdir (Güler, Bilge, 2013). Karkas konutlara Samsun'un bucak ve ilçelerinde daha çok rastlanmaktadır (zgner, 1970). Bu sistemde kaba yonu taş, duvarların üzerine 15x15 cm kesitinde, köşeleri kurt boğazı geçme tekniğiyle taban kirişlerinin üzerine oturtulur (Güler, Bilge, 2013). Dikmeler 80 cm arayla taban kirişlerinin üzerine oturtulur ve köşe kısımlar muhakkak yan almalarla sağlamlaştırılır. Karkas da dikmeler seyrek konulduğundan dolayı kesitler kabadır ve dolgu malzemesi daha fazla kullanılır (zgner, 1970). Rijitliğinin arttırılması amacıyla taban kirişleri genellikle iki parçadan oluşmaktadır. Bu sistemde yapının kat ykseklğini belirleyen dikmelerin boyudur. Cephede kullanılan dolgu malzemesi taşıyıcı sistemin tasarımını direk olarak etkiler (Güler, Bilge, 2013).

Karkas sistemde yapıya dışarıdan bakıldığında yapının nasıl inşa edildiği ortadadır. Bu yüzden cepheler konstrüksiyonun ortaya koyduğu bir gzellekle yetinmektedir (zgner, 1970). Karkas da duvarların i yüzeyleri bağdadi yada tahta kaplamadır. Dış yüzeyler sıvalı, sıvasız ya da yine tahta kaplama olmaktadır (zgner, 1970).

Ahşap karkas sistem, ahşap yığma sistemle kıyaslanacak olursak eğer; yapıda kullanılan malzeme kesitlerinin kcldğ, taşıyıcı sistemin hafiflediği ve plan şemalarının daha esnek olmasına imkan verdiği görülmektedir (Güler, Bilge, 2013). Ahşap karkas sistem kuruluşundan dolayı oldukça hafiftir. Hafif olmasından dolayı bu sistemle çok katlı yapılar yapılabilmektedir. Mimari özm açısından kolaylık sağladığı için çok kullanılmıştır (obancooğlu, 1998).

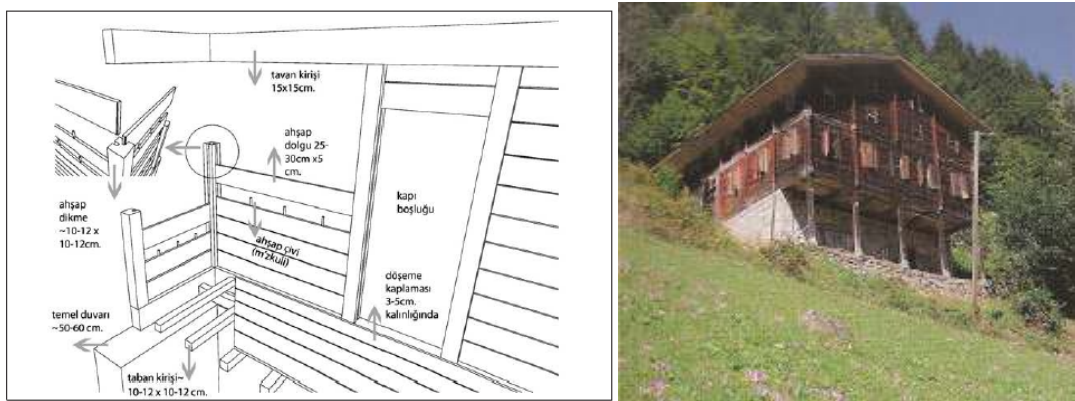
Ahşap karkas sistemler ahşap dolma, göz dolma, muskalı dolma ve Çakatura olmak üzere 4 grupta toplanır (Güler, Bilge, 2013).

4.3.4.3 Ahşap Dolma Sistem

Tahtaların yatay şekilde üst üste dizilmesiyle bu sistem oluşmaktadır. Binanın yüzeyini oluşturabilmek için dolguların ana taşıyıcılarla birlikte inşa edilmesi gerekmektedir (Çobancaoğlu, 1998). Sistem 40 cm' e kadar genişlikte ve 5 cm kalınlıkta sert ahşap malzemenin ve genel olarak çam tahtaların üst üste dizilmesiyle ve dolgu elemanlarının ara ve ana direklerde açılmış oyuklara geçirilmesiyle kurulmaktadır. Bu sistem bölgede ahşap dolgular genel olarak yatay kullanılmaktadır. Ahşabın düşey kullanıldığı örneklerde bulunmaktadır (Bayram, 2014).

Bu sistem aynı zamanda taşıyıcı olan binanın dış kabuğunu da oluşturmaktadır (Aydın, Alemdağ, 2014). Bu sistemde dikmeler yerlerinde sabit kalır aralarındaki bölmeler gerekirse kaldırılabilir ya da istenirse yenileri ilave edilir (Özgüner, 1970).

Dolgu elemanların taşıyıcı sistemde açılan oluklara oturtulmaktadır. Bu sistem ahşabın bol olduğu iç kesimlerde daha çok görülmektedir (Çobancaoğlu, 1998). Duvar kaplama elemanı olarak kullanılacak olan tahtaların boylarına göre yada konut içi bölmelerin her iki başına ve kapı, pencere kenarlarına birer dikme konulmaktadır. Bu dikmeler köşelerde olduğu zaman 'Armoz direği', ortada olduğu zaman 'Orta direk' olarak adlandırılmaktadır (Şekil 4.38) (Eskiçırak, 2009).

Şekil 4.38: Sol: Ahşap dolma sisteminin kuruluşu. Sağ: Ahşap dolma örnek

(Güler, Bilge 2013) (Eskiçırak, 2009)

Taşıyıcı dikmeler arasında dolgu malzemesi olarak ahşap kullanılmıştır. Yörelere göre dolgu ahşabın ölçüleri 2, 5-6 cm kalınlığında ve 25-35 cm

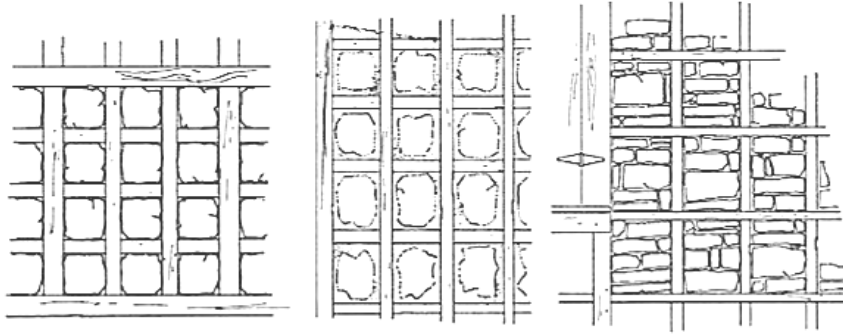
genişliğindedir. Boyları ortalama oda boyutundadır. Tahta boyunu aşan uzunluktaki tahtalara ek yapmak için kanal açılarak ek dikmeler yardımıyla yapılmaktadır. Ek dikmeler pencere ve kapı kasası görevi de görmektedir (Sümerkan, 1989). Pencere başlangıcı oluşturmak için döşemeden 70-80 cm yükseklikte, ara dikmeler arasına yatay bağlantılar atılır (Bayram, 2014).

Çivisiz ya da az çivi kullanılarak yığma ve dolma yapılar yapılmaktadır. Bu yapılar istenilirse sökülür başka bir yerde tekrardan kurulabilmektedir (Özgüner, 1970).

4.3.4.4 Göz Dolma Sistem

Zamanla ormanlık alanların tarla olması ve büyük ağaç türlerinin azalmasından dolayı blok ahşap dolma sistemden sonra göz dolma cephe tekniğine ihtiyaç duyulmuştur (Eskiçırak, 2009).

Taşıyıcı sistemdeki düşey ve yataydaki bağlantılar, düz şekilde yapılarak araları küçük kesitli parçalarla bölünmektedir. Geçme tekniğiyle bağlantılarla oluşturulan bu sisteme göz dolma sistem denilmektedir (Şekil 4.39) (Şekil 4.40) (Çobancıoğlu, 1998). Göz dolma sistem daha çok sahil şeridinde gözlemlenmektedir (Kahya, Güler, 2015). Genel olarak da Trabzon ile Sarp arasında görülmektedir (Özgüner, 1970).

Şekil 4.39: Göz dolma sistem duvar örgüsü (Eskiçırak, 2009)

Göz dolma sistem, ahşap karma sistemlerde moloz taşla oluşturulmuş su basman duvarı üzerine 15x15 cm kesitinde iki tane taban kirişinin kurt boğaz tekniğiyle birbirlerine oturtulur. Yerleştirilen bu taban kirişinin üzerine ortalama 25 cm aralıklarla ve 8x8 cm ya da 10x10 cm boyutlarındaki ahşap dikmeler geçme olarak oturtulmuştur. Yapının bütün cephesi düşeyde yaklaşık olarak 25 cm'dir. Yatay da aralıklarla bölüldüğünde 3-5 cm kalınlığındaki ahşap parçalarla tekrardan eşit

şekilde aralıklarla bölünmektedir. Ahşap parçalar dikme üzerine açılan geçme boşluklarına 20-25 cm aralıklarla oturtarak iki dikme arasına sabitlenir (Kahya, Güler, 2015).

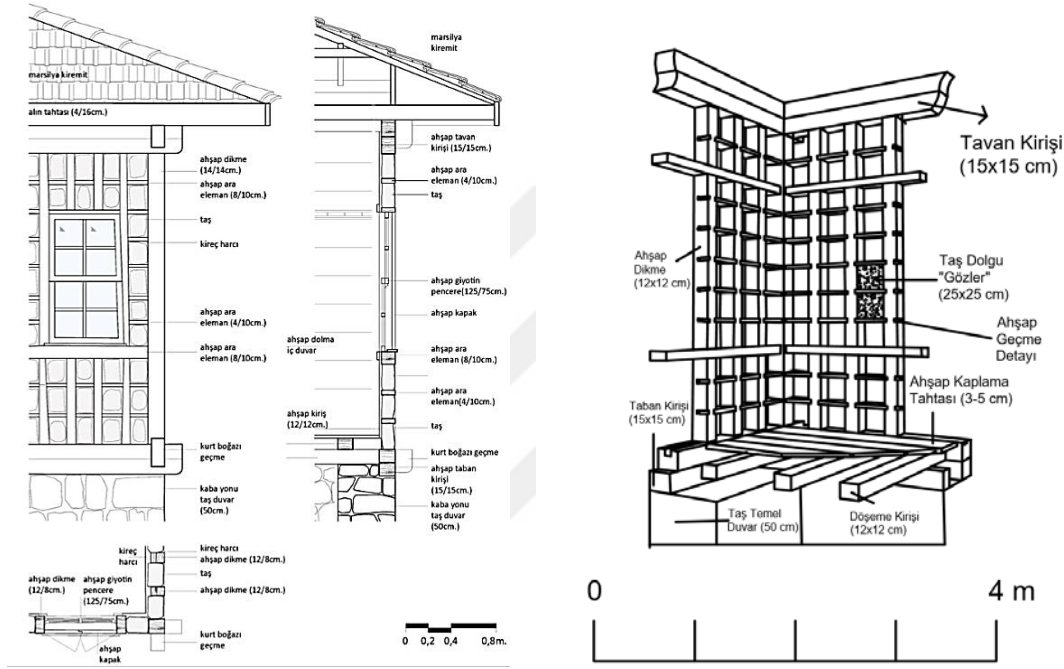
Şekil 4.40: Göz Dolması Sistem (Eskiçırak, 2009) (Güler, Bilge 2013)

5x10 kesitindeki dikmeler 15-25 cm ara ile taban kirişi üzerine oturtulmaktadır. Köşe ve bölmelere denk gelen geçme detaylarında kare kesitler kullanılmaktadır (Özgüner, 1970) Düşey taşıyıcılar küçük kesitte tutulmuş ve aralıkları sıkıştırılarak sayıları arttırılmıştır. Küçük ve sık dikmeler dolgunun yerinde durması için destek olmuştur. Düşey taşıyıcıların arasındaki mesafe akstan aksa 17-35 cm arasındadır. Bu mesafe, Trabzon'un batısında daha büyük doğusunda daha küçük kesitte tutularak yatay elemanlarla bölünmesiyle düşey dikdörtgenler oluşmaktadır (Şekil 4.41) (Sümerkan, 1989). 5x10 kesitindeki dikmeler ufki ya da çapraz parçalarla birbirine bağlanmaktadır. Ufki bağlantı yapıldığında kare şeklinde göz göz desen çıkmaktadır (Özgüner, 1970). Cephe üzerinde oluşturulan boşluklar küçük oranda boyut bakımından farklılık taşısa da, standart kabul edilmiştir (Çobancıoğlu, 1998). Göz dolması sistemde yandan gelecek darbelere karşı korumak için yan çalmalar takviye edilmiştir (Çobancıoğlu, 1998).

Koyu renkli ahşap kareler ve içine yerleştirilmiş yöre taşlarının ton farklarıyla ortaya çıkardığı ebruli renk dokusu, bu yapıların sıra dışılığını daha da arttırmaktadır (Aydın, Alemdağ, 2014). Bu sistemde oluşan kare ya da dikdörtgene yakın kutuların içi civarda bulunan dere yataklarından toplanan gri ve yeşil tonlardaki taşlar kutulara uyum sağlayacak şekilde form verilerek doldurulur (Eskiçırak, 2009). Taşlar boşluklara yerleştirilirken formlarıyla oynanmaz. Taşlar olduğu gibi yerleştirilir ve boş kalan kısımlar harç ile

doldurulur (Özgüner, 1970). Ahşap elemanlarla oluşturulan kare kutucuklara dere taşlarının düzgün kırılarak yerleştirilmesi ile oluşturulmaktadır. Bağlayıcı malzeme olarak ara boşluklara kireç harcı sürülerek doldurulmaktadır (Şekil 4.42) (Aydın, Alemdağ, 2014).

Dış duvar kalınlığı tek katlı binalarda 10 cm, iki yada çok katlı binalarda 15 cm dir. İç duvarlar tabara olduğu takdirde sadece tahta (2-5 cm) kalınlığındadır (Özgüner, 1970).

Şekil 4.41: Göz dolma sistem detayı (Güler, Bilge 2013)

Şekil 4.42: Göz dolma sistem detayı (Güler, Bilge 2013)

Tek bir yapıda iki sistemde görmemiz mümkündür. Göz dolması sistemde ufki bağlantı şekilleri 2 tür, ya devamlı ya da kesik kesik olmaktadır. İç kısım bağdadi olarak sıvanmakta ya da tahtalar ile kaplanmaktadır. Duvarlarda, dış yüzeylerin bağdadi daha çok iç yüzeyde kullanılmaktadır. Dış yüzeyde kullanılmamasının nedeni tamamen ahşap olduğu için zamanla çürüme ihtimali var ve tamiri oldukça güç olduğundan dolayı daha çok iç yüzeylerde tercih edilmektedir. Dış bağdadi olan konutlar daha çok Artvin'de ve köylerinde rastlanmaktadır (Özgüner, 1970).

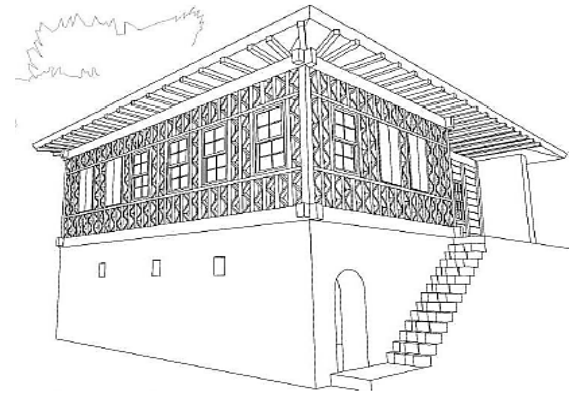
Göz dolması sistemde pencere boyutları duvar örgüsündeki karalaj yardımıyla belirlenir. Genellikle yan yana üç göz üst üste beş ya da altı göz boş bırakılır ve

göz dolma sistemdeki standart pencere boyutu elde edilir. Yapı içinde doğal havalandırmayı sağlamak için ıslak mekanla, depo yada çatı arasındaki duvar yüzeyinde gözlerden bazıları boş bırakılır bu sayede yapı rutubet ve nemden korunmuş olur (Eskiçırak, 2009).

Amos Rapoport bölgede araştırma yaparken göz dolma sistemle ilgili birçok fotoğraf çekmiş ve bu örnek için; “böyle bir tekniği dünyanın hiçbir yerinde görmedim” demiştir. Kullanılan teknik ve görsellik bu yapıları son derece özgün hale getirmiştir. Göz dolması ve boğaz geçme tekniği titizlik isteyen bir iştir (Bayram, 2014).

4.3.4.5 Muskalı Dolma Sistem

Bu sistemde ara ve ana taşıyıcılar dikey olarak kullanılır. Ahşap dikmeler arası 20-25 cm olmaktadır (Bayram, 2014). Genel kuruluş göz dolması sistemle aynıdır. Aradaki fark geçme tekniği yerine metal tespit elemanlar kullanılmaktadır (Çobancıoğlu, 1998). Göz dolmasındaki gibi oluşturulan dikdörtgenler 45°lik eğimle çapraz ahşap elemanlar yardımıyla bölünmesiyle oluşturulur. Payandalar sistemi daha rijit hale getirmiştir (Sümerkan, 1989). Bu sistemdeki dikme ve bağlantılar arasındaki mesafe değişken olmasından dolayı üçgenler aynı ölçüde değildir (Şekil 4.43) (Çobancıoğlu, 1998).

Şekil 4.43: Muska dolma sistem (Gür, Batur, 2005) (Güler, Bilge, 2013)

Düşeyde bulunan taşıyıcıların aralıkları göz dolmasına göre daha geniştir (Sümerkan, 1989). Muska dolmada ortaya çıkan üçgenler muntazam olmadığı için ya kırma taş kullanılır ya da sıvanır (Özgüner, 1970). Bu yapım tekniğinde üçgen boşluklara yerleştirilen taşlar daha küçük olmakta ve sayıca fazla olabilmektedir. Muskalı dokunun cepheye işlenmesi ahşabın cepheye etkisini arttırmaktadır (Aydın, Alemdağ, 2014). Bazı yapıların dış yüzeylerinde ana

taşıyıcılar hariç geride kalan kısım sıvanmıştır. Bazı örneklerde ise cephedeki üçgen boşlukların içine yerleştirilen taşların üzeri sıvanmıştır (Şekil 4.44) (Çobancoğlu, 1998). Muskalı sistemde bazı örneklerde dolgu malzemesi olmamaktadır. Bu dolgu malzemesinin olmayışından mı yoksa zamanla dolgu malzemesinin dökülmesinden mi sonucu bilinmemektedir. Dolgu malzemesi olmayan muskalı sistem bir duvar gölge yardımıyla derinlik kazanarak kabartma gibi görülerek kanaviçe gibi bir örgü sistemi çıkmaktadır (Bayram, 2014). Muska dolma sistem yandan gelebilecek kuvvetlere tek başına yetecek kadar dayanıklıdır (Özgüner, 1970).

Şekil 4.44: Muska dolma sistem duvar örgüsü.

(Sol: Güler, Bilge, 2013) (Sağ: Eskiçırak, 2009)

Bu sistemde birleşimlerdeki tespitler çiviyle yapıldığından göz dolma veya blok ahşap dolma sistemdeki gibi sökülüp tekrar takılmaz. Bu tür yapılar sadece bir kere kurulur. Çiviyle tespitlerin bağlanmasından dolayı sökülüp takılma özelliğinin ortadan kalkması, yapıların taşınabilirliğini ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle göz dolma sistemden sonra ortaya çıkan muska dolma sistem bir gelişme değil sadece yapım sürecini kısaltan daha basit bir sistemdir (Eskiçırak, 2009).

Muska dolma sisteme daha çok Trabzon'un Yomra ve Of ilçeleri arasında rastlanmaktadır. Rize'ye doğru yaklaştıkça azalmaktadır (Özgüner, 1970).

4.3.4.6 Çakatura

Çakatura sistemi, kuruluş ve strüktür bakımından muskalı sistemin bütün özelliklerini göstermektedir. Aradaki fark ise çakatura sistemde dış duvar yüzeyinin bağdadi çitalarıyla ya da çitalar olmadan sıvanmasıdır. Sıva altında

kalan kısımlar muskalı sisteme göre daha özensiz yapılmıştır (Güler, Bilge, 2013). Ana taşıyıcılar taban kirişi üzerine oturtulur ve dikmeler yerleştirilir. Sonraki işlem ise yatay elemanlar ve çapraz bağlantıların yapılmasıdır. Cephedeki karaloj özen gösterilerek yapılmaz ve çıtalar sık çakılıp boşluklar kapatıldıktan sonra üzeri kireçle sıvanır (Eskiçırak, 2009) (Şekil 4.45).

Çakatura sistemi, Artvin'in birkaç köyü dışında Doğu Karadeniz genelinde diğerlerine göre daha az rastlanan bir yapım sistemidir. Bunun nedeni cephe yüzeyinde kullanılan ahşabın üzerinin kapatılarak hava geçişinin engellenmesidir. Üzeri kapatıldığı için zamanla sıvan dökülür ve ahşab çürümeye başlar (Eskiçırak, 2009).

Şekil 4.45: Çakatura yapım sisteminde inşa edilmiş konut (Güler, Bilge, 2013)

4.3.4.7 Karma Sistem

Birkaç sistemin bir arada kullanıldığı bir yapım sistemidir. Karadeniz'de oldukça sık rastlanan bir sistemdir. Temel ya da bodrum kat duvarları kagir yığma sistemde yapılıp, üst katta ise ahşap karkas ve ahşap yığma sistem kullanılmaktadır. İkisinin bir arada kullanıldığı örneklerde vardır (Şekil 4.46)

Şekil 4.46: Karma sistem

Kuruluş sistemi aynı olmakla birlikte farklılık üst katta görülmektedir. Üst kattaki farklılık iskeletteki dolgu malzemesinin çeşitliği, yüzeyde kullanılan kaplama ve örgü düzenidir. Eski dönemlerde ahşap konutlar tamamen geçme tekniğiyle inşa edilmekteydi. Daha sonraları çivide kullanılmaya başlamıştır. Doğu Karadeniz'de malzeme olarak kestane ağacı en çok kullanılmıştır. Kestane ağacı, kolay alev almayan, rutubet ve yağmura dayanıklı, içine kurt işlemeyecek kadar sert bir yapıya sahiptir. Yapıda doğal rengiyle kullanılmıştır. Esneklik açısından oldukça iyi olan kestane ağacı zamanla kararır yapmaktadır. Fakat pahalı olduğu için yerine kızıl ağaç, çam, köknar yada pelit kullanılmıştır (Çobancıoğlu, 1998).

4.3.5 Yapı Elemanları

Geleneksel konutta kullanılan yapı elemanları iç duvarlar, çatı, döşemeler, pencereler ve kapılardır.

3.3.5.1 İç Duvarlar

İç mekan duvarlarının kuruluşunda blok ahşap dolma sisteminin dış cephelerde uygulanış biçimi tekrarlanmaktadır. Göz dolma, muskalı dolma ve blok ahşap dolmalı yapılarda iç bölme tekniği aynıdır. Yatay olarak kullanılan bölücü tahtalar, düşey taşıyıcılarda açılan yarıklara geçirilmektedir. Üst üste bindirilen tahtalar ahşap kamalarla birbirlerine sıkıca bağlanır. Eski konut yapılarında baltayla yontulmuş olan 50 cm genişliğinde ve 7-10 cm kalınlığında tahtalardan yapılmış ahşap yığma duvarlara rastlanmaktadır (Sözen, Eruzun, 1992).

4.3.5.1 Çatı

Bölgede bulunan ahşap konutların çatı sistemi eğimli çatı olacak şekilde geliştirilmiştir. Bölgedeki yağışın etkisiyle eğimli ve geniş saçaklı çatılar genellikle oluklu kiremitle örtülerek çatı düzeni bu şekilde oluşturulmuştur. Çatının iskelet malzemesi bölgede kolaylıkla bulunan ahşaptır. Çatı sistemi kalın kesitli ahşaplarla, genellikle oturma sisteminde çözümlenmiştir (Çobancıoğlu, 1998).

Çatı, yapıların üzerini örtecek malzemeyi taşımak için yapılan bir iskelettir. Çatı binayı işlevsel hale getirir ve binayı hava şartlarından korur (Tuna, 2008). Doğu

Karadeniz mimarisinde çatının biçimini etkileyen en önemli faktör iklim koşullarıdır (Güler, Bilge, 2013).

Doğu Karadeniz'de iki eğilimli, üç eğilimli ve dört eğilimli olmak üzere üç tür çatı vardır. Eğilimli çatı yüzeylerinin ara kesitinin/mahya yöredeki adı Omuz'dur. Yörede iki, üç, ve dört yöne eğimli çatılar sırasıyla Semer, Üç Omuz ve Dört Omuz çatı olarak bilinir (Sümerkan, 1989). Geleneksel yöntemler içinde çatı, kiremit, taş, saz, tahta ve oluklu saç levha gibi malzemelerle kapatılmaktadır (Tuna, 2008).

Genel olarak çatı kuruluşu şöyledir; duvarlar üst bağlama tekniğiyle etrafı çepeçevre sarıldıktan sonra zemine oturtulan makas direkleri makas ağaçlarıyla birlikte enlemesine bir şekilde bağlanmaktadır. Bölgede çatı arası depo olarak kullanılır. Bu yüzden genellikle çatı katı yüksek tutulur ve havalandırma olması için ızgara pencereler yapılmıştır. Duvarların tamamı bittikten sonra 80-100 cm uzunluğundaki konsol olarak çalışan saçak kirişleri yerleştirmektedir. Makas sistemi ayarlanırken çatının yüksekliğine ve eğimine göre yapılır. Çatı için kullanılacak kaplama malzemesi kiremitse merteklerin üst kısmına kiremit altı çitaları çakılır. Bölgedeki konutların bir kısmında yanan ateşin dumanı, çatı atasında bulunduğu boşluktan çıkarken diğer konutlarda ise taştan bir baca mevcuttur (Güler, Bilge, 2013).

Yapım Sistemi Ahşap Yığma Olan Yapılarda Çatı

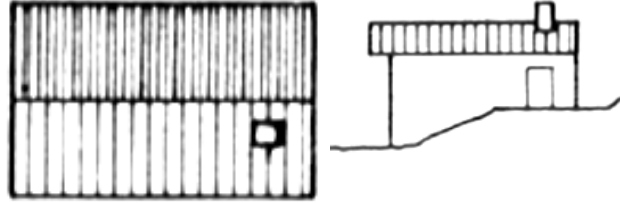
Taban aşığı kullanılarak mahyada aşıklar düzenlenerek üzerine 30-60 cm aralıklarla yerleştirilmiş yuvarlak ya da yontulmuş ağaç mertekleriyle basit eğimli çatı sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem çatıda, çatı bağlantısı ve makası kullanılmamıştır. Genelde oturtma sistem yapılmaktadır. Çatı yükleri direkt olarak dikmelerle son kat tavan kirişinin üzerine oturtulan esas kirişlere yani dolayısıyla duvarlara iletilmektedir. Bırakma kirişleri yaklaşık olarak 7-8 m açıklıkla taşıyıcı iki duvar arasına çatı yükleri taşıyacak şekilde sık aralıklarla yerleştirilmektedir. Birçok örnekte bu kirişlemelerin saçak uçlarına kadar uzatıldığı da gözlemlenmektedir. 2.5-3 m aralıklarla yerleştirilen aşıklar dikmelerle bırakma kirişlerine taşınmaktadır. Aşıklar, mahyadan ortalama 1-1.5 m aşağıda sıralanarak, her iki yönden 40-50 cm arayla oturtulan mertekler mahyaya çivi ile bağlanmaktadır (Çobancıoğlu, 1998).

Kalın kesitli olan merteklerin üstüne dik olarak kiremit altı tahtaları koyularak yatay bağlantı yapılmıştır. Diğer yöntemse, yatay yönde olan aşıklar (18/18-20/20 cm) üstüne ortalama 1-1.5 m arayla eğim yönünde yerleştirilen aşıklara (12-12/12-12/14), kiremit altı tahtasının bağlandığı 35-60 cm arayla yuvarlak ya da işlenmiş merteklerin çatı eğimine paralel olarak düzenlenmesiyle oluşturulmaktadır (Çobancıoğlu, 1998).

Bölgede bazı çatılarda çatı araları depo olarak da kullanılmaktadır. Bu çatılarda son üst bağlamadan itibaren 1-1.5 m yükseltılarak havalandırmadan yararlanabilmek için yer yer ızgara pencereler yapılmıştır. Genel olarak saçak altı konstrüksiyon için kullanılan malzeme meşe ya da çamdır. Bu malzemeler az işlenerek kullanılmaktadır (Çobancıoğlu, 1998) .

Semer Çatı

Dağ köylerinde konutlar daima meyilde kurulmak zorundadır. Çatıdan gelecek yağmur ve kar sularının temele gitmemesi için bayır yukarı kısma isabet eden çatı sadece iki meyilli yapılmakta ve sular yanlara verilmektedir. Bu yüzden meyile yapılan konutların çatıları semer veya üç omuz olmaktadır. Serenderlerin çatıları genellikle semer çatıdır (Şekil 4.47) (Özgüner, 1970).

Şekil 4.47: Semer Çatı Tipi (Sümerkan, 1989)

Üç Omuz Çatı

Omuz iki değişik çatı yüzeyinin kesiştiği çizgi boyudur. Çatılarda omuz kelimesi esas alınır ve tipleri buna göre adlandırılır. Üç omuz, dört omuz olarak. Ancak semer çatıya iki omuz denmez (Şekil 4.48) (Sümerkan, 1989). Bir kenarı komşuya dayalı yapılarda veya eğimli arazideki konutlarda üç yönlü eğimle üç omuz çatı düzeni oluşturulmuştur (Çobancıoğlu, 1998).

Şekil 4.48: Üç Omuz Çatı Tipi (Sümerkan, 1989)

Dört Omuz Çatı

Dört omuz, rüzgara ve kar yüküne karşı daha dengelidir ve görünüş bakımından da semer çatıya nazaran daha üç boyutlu bir perspektif verir, semer çatı ise iki boyutta kalır, buna karşılık yapımı daha kolaydır ve üzerine rahatça alaturka kiremit döşenebilir. Makas kullanmadan kütüklerle yapılan çatılar daima semer çatı şeklindedir (Şekil 4.49) (Sümerkan, 1989). Bahçe içinde bağımsız olarak yapılmış konut yapılarında dört yöne eğimli kırma çatı kullanılır (Çobancıoğlu, 1998).

Şekil 4.49: Dört Omuz Çatı Tipi (Sümerkan, 1989)

Çatı eğimi yönünde olmak üzere 30-50 santimetre arayla mertekler, merteklerin üzerine de kiremit altı çıtaları konur. Çatı kaplaması yarma ahşap/hartama ile yapılacaksa, kiremit altı çıtalarına gerek kalmaz. Bunu yerine mertekler daha sık ve yatay olarak yerleştirilir. İç kesimlerdeki semer çatıların çoğu hartama ile örtülür. Yörenin çok yağışlı iklimi, ahşabın dayanıklılığını olumsuz yönde etkilediğinden, saçaklar alabildiğine geniş tutulmuştur. Özellikle konut yapılarındaki saçak genişlikleri 80-180 cm arasında değişmektedir (Özgüner, 1970).

4.3.5.2 Döşemeler

Karadeniz bölgesi yağışlı ve nemli bir bölgedir. Karadeniz insanı inşa ettikleri yapıları nemden, rutubetten ve aşırı su hareketlerinden koruyabilmek için yapının toprak zeminini yükseltmiş temel üzerine inşa edilmiştir (Tuna, 2008).

Odalardaki döşemeler, taban ağaçlarına bindirilen kirişleme üstüne kalın ve sağlam tahtalarla kurulmaktadır. Döşenecek olan açıklıkların büyüklüklerine göre kirişleme farklı yönlerde olabilmektedir. Kirişlerde olan yön değişikliği ve bindirmeler nedeniyle mekanlardaki döşemelerde yükseklik farkı olabilmektedir. Kıyı kesimdeki yapılarda görülen orta mekan döşemesi, sıkıştırılmış topraktır (Sözen, Eruzun 1992).

Zeminden yükselen taban, sık aralıklarla atılan taban kirişlerinin üzeri tahtayla kapatılarak taban oluşturulmaktadır. Yapı tabanı sisteminin en eski örnekleri İkiztepe’de görülmektedir. İkiztepe bölgesinde uygulanan teknik, düzeltilmiş toprak üzerine birkaç kat kil sıvayla kaplanan bastırılmış kil tabanıdır. Başka bir yöntem ise sıva çamuru içine çakıl taşı karıştırılarak yapılan uygulamadır. Bu uygulama çok tercih edilmemiştir. Üçüncü yöntem ise yapının temelini oluşturan ahşap hatılların arasındaki alanın üzerine yatay şekilde ağaç dalları yerleştirip daha sonra üzerini kil ile sıvamaktır (Tuna, 2008).

4.3.5.3 Pencereler

Doğu Karadeniz bölgesindeki konutlar incelendiğinde pencerelerin plandaki önemi, insanların gündüz zaman geçirdiği alanlarda çok olumsuz aydınlatma koşullarında yaşadığı bilgisine varılmıştır. Yapıdaki önemli alanlardan biri olan Aşhane (mutfak) mekanı çoğu örnekte de görüldüğü gibi çoğu zaman penceresiz, bazı örneklerde ise arka cephede yüksekte tek ve küçük pencerelidir. Birkaç örnekte ise sadece çatıdaki küçük bir açıklıktan ışık almaktadır. Yapıda pencerenin en çok kullanıldığı alanlar yatak odalarıdır. Aşhane çoğu zaman penceresiz ve karanlık loş bir ortamken, hayat mekanı ve odalar daha aydınlık mekanlardır (Canseven, 2012).

Pencereler konumları ve işlevlerine göre farklılık göstermektedir. Yaşama bölümündeki pencereler genellikle dikdörtgen ve ahşap doğramadır. Pencereler yukarı doğru sürmeli olarak açılır ve giyotin penceredir. Aydınlatmayı arttırmak için pencerelerin üzerine tepe pencereleri koyulabilir. Pencerelerin kepenkli

olmasının nedeni soğuk, rüzgar ve dış etkilere karşı korumak içindir. Çatı katında bulunan pencereler genellikle çatı parapetinde tepe pencereleri, alın duvarlarında ve çatı yüzeyinde aydınlatmayı sağlaya bilmek için fenerler kullanılmaktadır. Ahır katındaki pencereler küçüktür. Bu küçük pencerelere Frenk penceresi denilmektedir (Canseven, 2012).

4.3.5.4 Kapılar

Yaşam katına giriş genellikle yapının yan cephelerinden karşılıklı olarak bulunan iki kapı ile sağlanmaktadır. Harem ve selamlık girişi olarak kullanılan bu kapılar içerden dışarıya yapının etrafında yakın bir bağlantı sağlamaktadır. Ana giriş kapılarının kenarlarında düşey yada yatay olarak pervazlarda ve kapı üstlerinde süslemelere rastlanmaktadır. Kapılar genelde iki kanatlı olmaktadır (Canseven, 2012).

4.3.6 Dış Eklentiler

4.3.6.1 Serander

Köy yaşantısında en önemli ihtiyaçlardan biri eşya iken bir diğeri de saklanması gereken yiyeceklerin depolaması için serin bir ambar alanıdır. Karadeniz iklimine en uygun ambarlar serander olarak bilinmektedir (Demirel, 2014).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Serander, doğal ve ekonomik şartlarından ortaya çıkan bir ambar yapısıdır (Karpuz, 1999). Serander, serin, havadar yer anlamına gelen, üretilen besinlerin bozulmadan saklanmasına yarayan, yapıların yakınına, depo niteliği taşıyan ve içinde yaşanmayan yapı birimidir (Kahya, Güler, 2015) (Şekil 4.50). Bu yapı köy konutlarının avlusunda, yol tarafına yakın, yapının 4-5 metre uzağına inşa edilir. Durumu iyi olan herkesin seranderi bulunmaktadır (Karpuz, 1999).

Dört direk üzerine kurulan serander ıslak topraktan nem almaması için belli bir yükseklikte kurulur ve seyyar bir merdivenle ulaşılır (Demirel, 2014). Bu direklerin yüksekliği bir insan boyunu aşmaktadır. Serander eğimli arazide inşa edildiğinde direkler taban ağaçları üzerine oturtulur (Karpuz, 1999). Seranderlerin alt kısmının boş bırakılmasının bir diğeri nedeni hayvanların yiyeceklere ulaşmasını engellemek için yüksek yapılmıştır (Kahya, Güler,

2015). Direklerin üzerinde daire planlı ahşap ya da taş başlıklar (teker) bulunmaktadır. Bu şekilde başlıklardan yukarıya fareler çıkamamaktadır.

Başlıkların üstüne esas yapıyı taşıyan kalın kirişler oturtulur. Bunların üzerinde 5-7 cm kalınlığında, kestane yada gürgen ağacının tahtalarından yapılmış olan esas yapı oturtulmaktadır. Serander, ahşap yığma tekniğinde yapılmıştır. Tahtalar zıvana açılarak birbirine birleştirilir. Köşelerde boğaz geçme tekniği uygulanır (Karpuz, 1999). Serander, çivi kullanılmadan ve çoğunluğu iki katlı olarak üretilirler. Yörede bolca yetişen dayanıklı kestane ağacından yapılırlar (Demirel, 2014). Bu sebepten dolayı seranderler sökülüp sonra tekrardan başka bir yerde takılabilmektedir (Karpuz, 1999).

Seranderler strüktür olarak taş ya da tahta bir alt yapı üzerine yükselen iki katlı ve iki bölmeli olarak yapılmış ve dört dikmeli bir ahşap yapıdır. Seranderlerin dikme sayısı plan semasına göre değişmektedir. Plana göre dikme sayısı dört, altı ve dokuz dikmeli olabilmektedir (Kahya, Güler, 2015). Ambar kısmı alt taraftan 'kumar' denilen ağacın çubuklarıyla ızgara şeklinde örülmektedir. Yan duvarlar da ızgaralı pencereler bulunmakta bu da ambar içerisinde hava dolaşımı sağlamaktadır (Karpuz, 1999). Seranderler, kafes biçimindeki pencereleri ve tavandaki ahşap ızgaralarıyla, daimi bir hava sirkülasyonu sağlayan özelliğe sahiptir. Seranderlerin rüzgar geçirecek şekilde kurulmasının en önemli sebebi kurutma işleminin sağlıklı olmasını ve sürecin hızlanmasını sağlamaktır (Demirel, 2014). Seranderin örtüsü makas ağaçları tarafından taşınır. Çatı 'semer-beşik' çatı (iki yana eğimli) ya da 'dört omuz' (dört yana eğimli) olarak tasarlanmıştır. Çatının dış örtü malzemesi 'hartama' ya da kiremittir (Karpuz, 1999).

Seranderi taşıyan direklerin oluşturduğu kısımda, mısır soyma, fındık ayıklama gibi işler yapıldığı gibi, aynı zamanda bu alanda odun yada arı kovanları vb. saklanmaktadır. Seranderin ilk kısmı direkli bir galeri şeklinde düzenlenmiş çardaktan ibarettir. Çardak kısmına yörenin kimi yerlerinde hayat, kimi yerinde ise sofa denilmektedir. Çardak, seranderin bir tarafında yada önünde olabileceği gibi, dört yanı da sarabilmektedir. Çardak kısmına mısır koçanları asılır, bazı yiyecekler ve turşu küpleri konulabilmektedir. El değirmeni ile un öğütülmesi de bu kısımda yapılmaktadır. Seranderin ana mekanı ambardır. Mısırlar bu kısma dökülür. Bazı seranderler de çekme kat bulunmaktadır. Çekme katta da

mısır ve fındık kurutulur. Seranderlerin bazılarında ambar kısmı ikiye bölünür. Bu seranderlere "iki gözlü serander" denilmektedir.

Bazı seranderlerde çardakla ambar arasına sofa adı verilen küçük bir depolama alanı bulunmaktadır. Bu mekanında mısır dövülmektedir. Fasulye, un ve mısır koymak için ambarcıklar veya gözler bulunmaktadır.

Şekil 4.50: Serander örneği (URL 18).

Serander tipleri büyüklükleri ile eşdeğer sayılmaktadır. Seranderin büyüklüğü direk sayısı ile doğru orantılıdır. Dört direkli küçük boy Serander, 6-8 direkli orta boy serander, 10-12 direkli büyük boy serander olarak bir plan tipolojisi öne sürülmüştür.

Bir başka plan tipolojisinde çardak-ambar ilişkisine dayanan önünde, iki yanında, üç yanında çardak olan Seranderdir. İncelendiğinde iki veya üç katlı Seranderlerde bulunmaktadır. Fakat Rize'de iki katlı Seranderler bulunmaktadır. Rize'nin Çamlıhemşin ilçesinin Şenyuva köyünde üç katlı bir tane serander bulunmaktadır. 1903 yılında yapılan bu serander Mehmet Nured Efendiye aittir. İki katlı seranderlerin alt kısmı oda yapılarak misafirlerin ağırlandığı bir mekan olarak kullanılır. Bu kısım bazen de kiler, depo olarak kullanılmaktadır (Karpuz, 1999).

5 SEÇİLEN KONUT ÖRNEKLERİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

5.1 Zeki Ekşioğlu Konutu

Zeki Ekşioğlu'na ait olan yapı sahipleri tarafından yaz aylarında da kullanılmaktadır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1: Zeki Ekşioğlu konutu

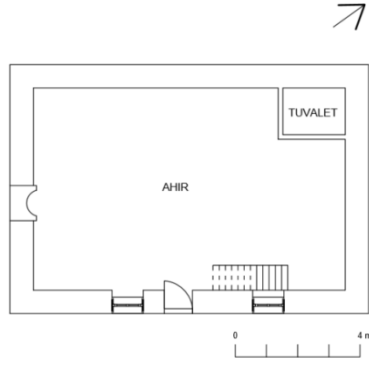
5.1.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

Yapı İkizdere Yeşilyurt mahallesi, Ekşioğlu mevkiinde yer almaktadır. Sahipleri tarafından 150 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi kuzey doğu tarafında yer almaktadır. Bahçeli olan yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Girişin arka tarafında bir giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı mutfağa yani aşhaneye açılmaktadır. Bu kapıdan merdivenle yapının ahır kısmına inilmektedir. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

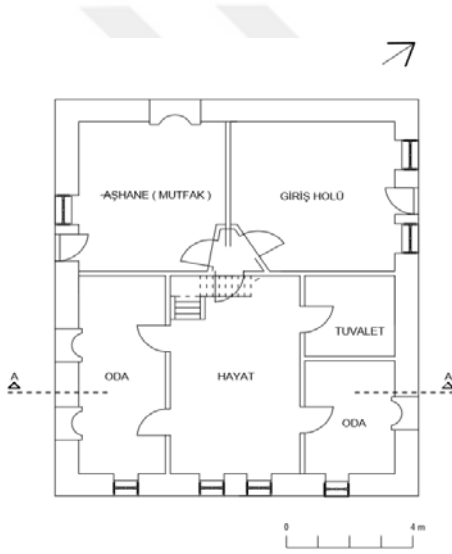
5.1.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri zemin kat ve üst kattan oluşur (Şekil 5.2) (Şekil 5.3) (Şekil 5.4). Yapının plan şeması "geçiş hayatı aşhaneye dik" olan plandır. Zemin

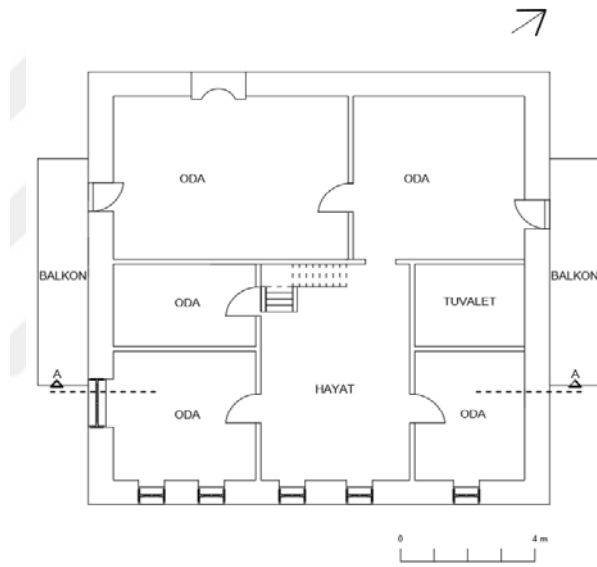
kattan üst kata çıkış hayat mekanındandır. Merdiven ahşap malzemeden yapılmıştır (Şekil 5.6. Sol) (Şekil 5.6. Sağ)

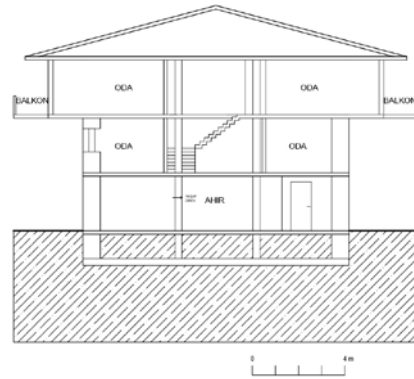
Şekil 5.2: Ahır katı planı

Şekil 5.3: Zemin kat planı

Şekil 5.4: Üst kat planı

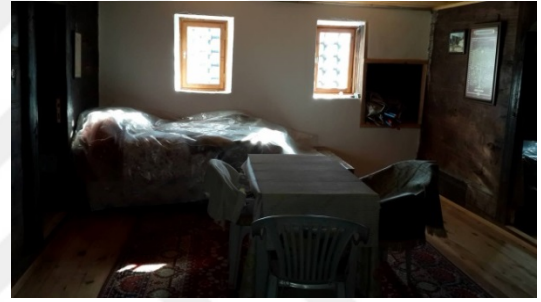

Şekil 5.5: Sol: Hayat mekânındaki üst kat merdivenleri. Sağ: A-A kesiti

Yapının taban oturumu 150 m² dir. Zemin kat planında, aşhane, hayat mekanı, odalar, tuvalet, üst kata çıkış merdiveni ve giriş kapısının açıldığı büyük oda şeklinde giriş holü bulunmaktadır (Şekil 5.6) (Şekil 5.7) (Şekil 5.8) (Şekil 5.9).

Şekil 5.6: Yapıya girişi sağlayan ana giriş kapısı **Şekil 5.7:** Aşhane kapısı

Şekil 5.8: Üst kat merdiveni

Şekil 5.9: Hayat

Zemin katta 2 tane giriş kapısı bulunmaktadır. Biri giriş kapısı diğeri aşhaneden giriştir. Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır. Ahır kısmında sonradan eklenen bir tuvalet bölümüde yer almaktadır. Üst katta odalar ve tuvalet bulunmaktadır. Aşhanede ve her odada birer ocak bulunmaktadır (Şekil 5.10) (Şekil 5.11) (Şekil 5.12).

Şekil 5.10: Giriş bölümünde bulunan ocak **Şekil 5.11:** Aşhanede bulunan ocak

Şekil 5.12: Odalarda bulunan ocaklar

5.1.3 Yapım Sistemi

Yapının zemin kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup üst kat duvar örgüsü göz dolması sistemdir. Göz dolması sistem, taşıyıcı sistemdeki düşey ve yataydaki bağlantılar düz şekilde yapılarak araları küçük kesitli parçalarla bölünmekte ve kare kare boşluklar oluşmaktadır. Bu boşlukların içi de ya kırıklı taş parçalarıyla ya da bütün taşlarla doldurulup üzeri sıvanmaktadır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13: Göz dolma sistem

Şekil 5.14: Yapının çatı sistemi

Yapının çatısı iki yana kırma yani semer çatıdır (Şekil 5.14). Meyile yapılan yapıların çatıları semer yada üç omuz çatıdır. Bunun nedeni ise çatıdan gelecek yağmur ve kar sularının temele gitmemesi için bayır yukarı kısma isabet edecek şekilde iki meyilli yapılarak sular yanlara verilir.

5.1.4 Cephe Özellikleri

Yapının üst kat duvar örgüsü göz dolması sistemidir. Üst katta 3 tane balkon bulunmaktadır (Şekil 5.15) (Şekil 5.16). Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır. Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapısının yanında bir tane pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır.

Şekil 5.15: Balkonlar (ön ve yan cephe)

Şekil 5.16: Balkon (yan cephe)

5.2 Hacı Rifat Tavukçuoğlu Konutu

Hacı Rifat Tavukçuoğlu'na ait olan yapı sahipleri tarafından yaz aylarında kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.17).

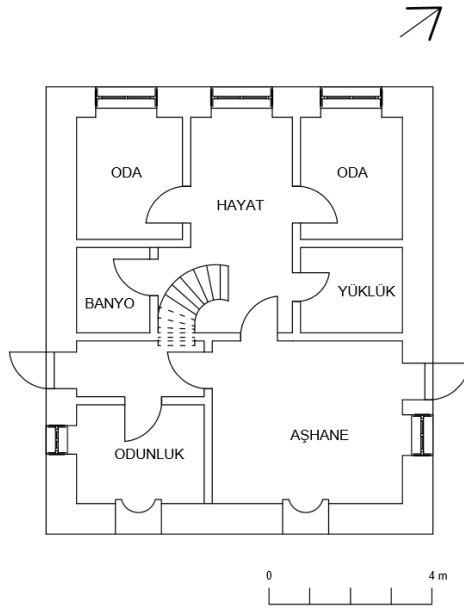
Şekil 5.17: Hacı Rıfat Tavukçuoğlu konutu

5.2.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

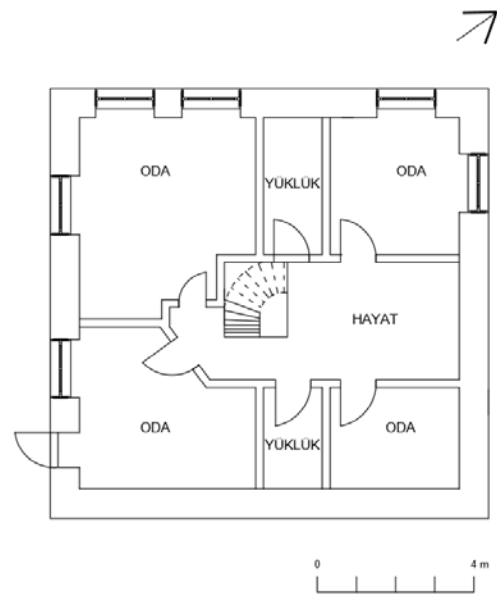
Sahipleri tarafından 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi, kuzey batı tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Yapıya ait ana giriş aşhane kısmındadır. Girişin arka tarafında bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Yapıya üst kottan patika bir yolla gidilmektedir. Bu kottan da yapıya giriş bulunmaktadır. Üst kattan yapıya merdivenle yapının ana giriş kapısına inilmektedir. Ahır kısmına yine merdivenle inilmektedir. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

5.2.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri zemin kat ve üst kattan oluşur (Şekil 5.18) (Şekil 5.19). “Geçiş hayatı aşhaneye dik” plan şemasına göre inşa edilmiş olan yapının üst kat merdiveleri hayat’ta bulunur. Üst kata çıkış merdivenleri ahşaptır (Şekil 5.18) (Şekil 5.19) (Şekil 5.22).

Şekil 5.18: Zemin kat planı

Şekil 5.19: Üst kat planı

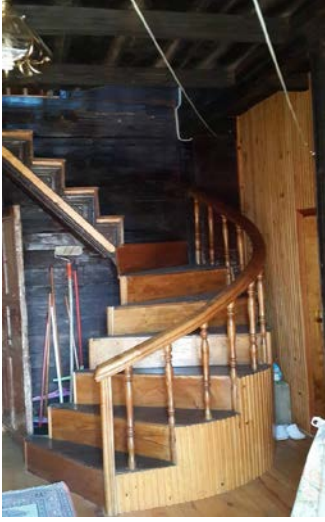

Şekil 5.20: Zemin kata açılan giriş kapıları

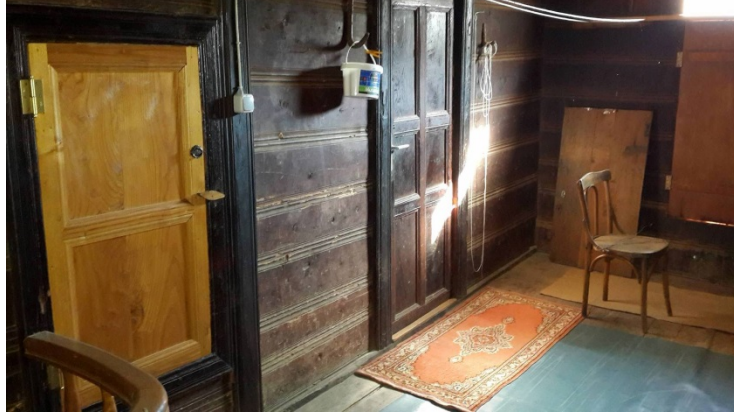

Şekil 5.21: Aşhanedeki ocak

Yapının taban oturumu 105 m² dir. Zemin kat planında, aşhane, hayat mekanı, odalar, tuvalet merdiven ve odunluk bulunmaktadır. Giriş kapısı aşhaneye açılmaktadır. Zemin katta 2 tane giriş kapısı bulunmaktadır (Şekil 5.20). Girişlerden biri aşhaneye açılırken diğeri odunluğun önündeki geçiş holüne açılır. Bu yapıda ocak sadece aşhanede bulunmaktadır (Şekil 5.21).

Şekil 5.22: Merdiven

Şekil 5.23: Hayat

Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır. Üst katta odalar, hayat mekanı ve oda büyüklüğünde olan ama dışardan gömme dolap gibi görülen yüklükler bulunmaktadır (Şekil 5.23). Hayat mekanının bir köşesinden de çatı kısmına çıkabilmek için tavanda bir kapak vardır. Taşınabilir merdivenle bu kapak sayesinde çatı katına çıkılabilmektedir.

5.2.3 Yapım Sistemi

Yapı çakatura sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.24). Çakatura sistem, kuruluş ve strüktür bakımından muskalı sistemin özelliklerini göstermektedir. Aradaki fark ise çakatura sistemde dış duvar yüzeyinin bağdadi çitalarıyla ya da çitalar olmadan sıvanması durumudur. Taş temel üzerine yapılan yapının duvarları moloz taş duvardır. Yapının çatısı ise semer çatıdır.

Şekil 5.24: Yapının cephe ve çatı sistemi

5.2.4 Cephe Özellikleri

Zemin kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup ön cephe üst katın yan cephelerinin bir kısmının duvar örgüsü çakatura sistemdir. Üst katta 1 tane balkon bulunmaktadır (Şekil 5.25). Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır. Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapılarının yanında bir tane küçük pencere bulunmaktadır. Yapıdaki giriş kapılarının yanlarında bulunan pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Üst kattaki pencereler dikdörtgen giyotin penceredir. Pencereleri çevreleyen ahşap söveleri mevcuttur. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır (Şekil 5.26) .

Şekil 5.25: Sol: Üst kat giyotin pencereler ve giriş kat yanları küçük parmaklıklı pencere

Şekil 5.26: Sağ: Yapının ön cephesindeki balkon

5.3 Süleyman - Havva Ekşi Konutu

Yapı İkizdere Homez Demirkapı köyünde yer almaktadır. Yapı hane sahipleri tarafından yaz aylarında da kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.27).

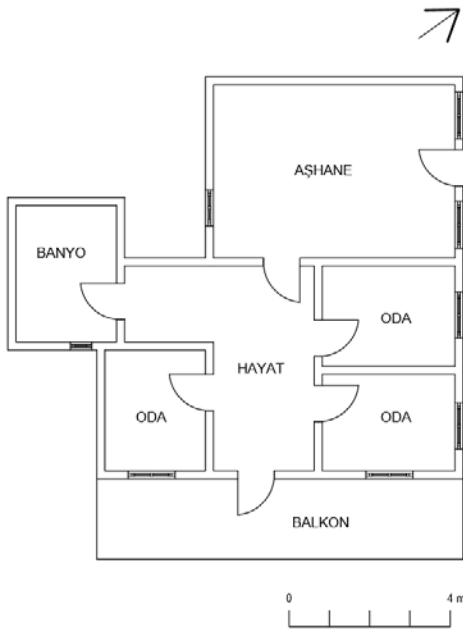
Şekil 5.27: Süleyman - Havva Ekşi konutu girişi

5.3.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

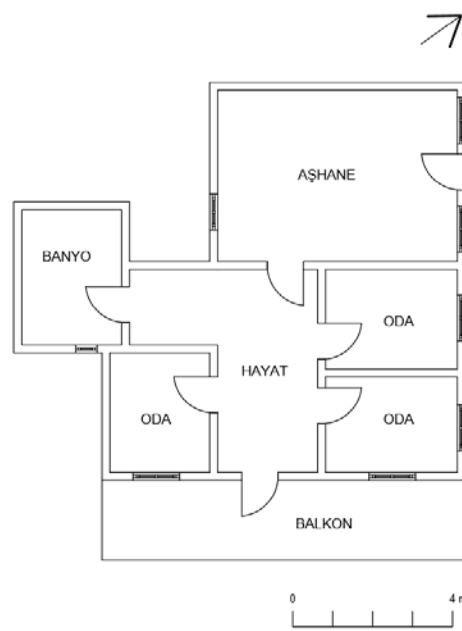
Sahipleri tarafından ortalama 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapı yakın zamanda tadilattan geçmiş ve iç bölümleri modernleştirilmiştir. Yapının girişi güneyde yer almaktadır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu vadi manzarasına yöneliktir. Yapıya ait ana giriş oturma alanının ve mutfağın bulunduğu yani aşhane kısmındadır. Yapıya alt kottan patika bir yolla gidilmektedir. Alt kottan da yapıya giriş bulunmaktadır. Yapı yamaca yapılmıştır. Her katın girişi dışardandır. Yapının en alt katında ahır bulunmaktadır. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

5.3.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri zemin kat ve üst kattan oluşur (Şekil 5. 28) (Şekil 5.29). Konut yapısı "geçiş hayatı aşhaneye dik" olan plan şemasına göre yapılmıştır. Zemin katla alt kat arasında bağlantı bulunmamaktadır. Yapının taban oturumu 70 m² dir. Zemin kat ve alt katın planında, aşhane, hayat mekanı, odalar, tuvalet bulunmaktadır (Şekil 5.30) (Şekil 5.31). Giriş kapısı aşhaneye açılmaktadır. Yapı tadilattan geçtiği için ocak bulunmamaktadır. Alt katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.28: Zemin kat planı

Şekil 5.29: Alt kat planı

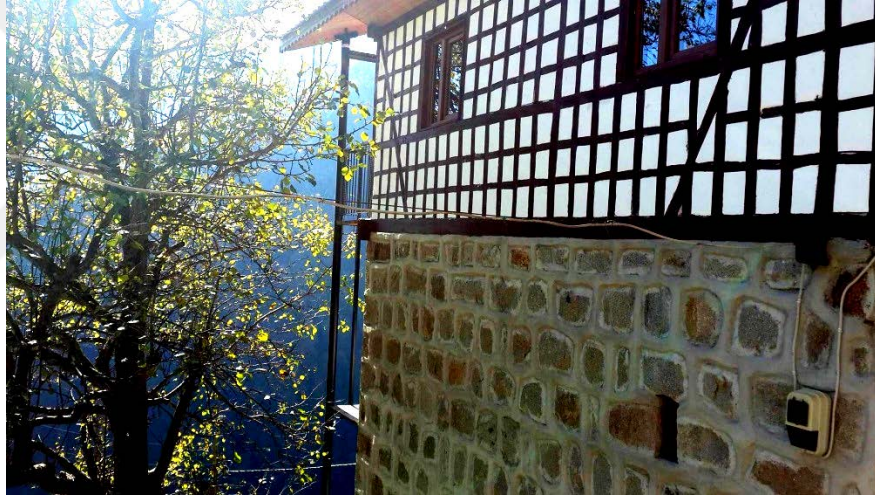
Şekil 5.30: Aşhane

Şekil 5.31: Hayat

5.3.3 Yapım Sistemi

Yapı yığma taş bir bodrum katı üzerine göz dolma sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.32). Yapının çatısı ise semer çatıdır.

Şekil 5.32: Cephede görülen karma sistem

5.3.4 Cephe Özellikleri

Alt kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup zemin kat duvar örgüsü göz dolması sistemdir. Zemin katta ve alt katta birer tane balkon bulunmaktadır. Balkon kısmı sonradan eklenerek demir konstrüksiyonla yapıya eklenmiştir (Şekil 5.33). Balkon döşemesi tahtadır. Giriş kapısının yanında bir tane demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları tadilat gördüğü için günümüz malzemeleri kullanılmıştır. Pencerelem pimapen kapı ahşap kapıdır.

Şekil 5.33: Yapının balkonu

5.4 Yusuf - Emine Ekşi Konutu

Yusuf-Emine Ekşi çiftine ait olan konut Rize'nin İkizdere ilçesi Homez Demir kapı köyünde yer almaktadır. Yapı hane sahipleri tarafından yaz-kış kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.34).

Şekil 5.34: Yusuf - Emine Ekşi konutu

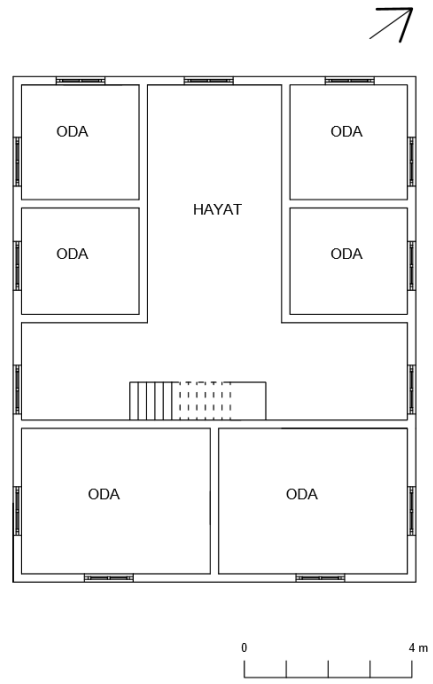
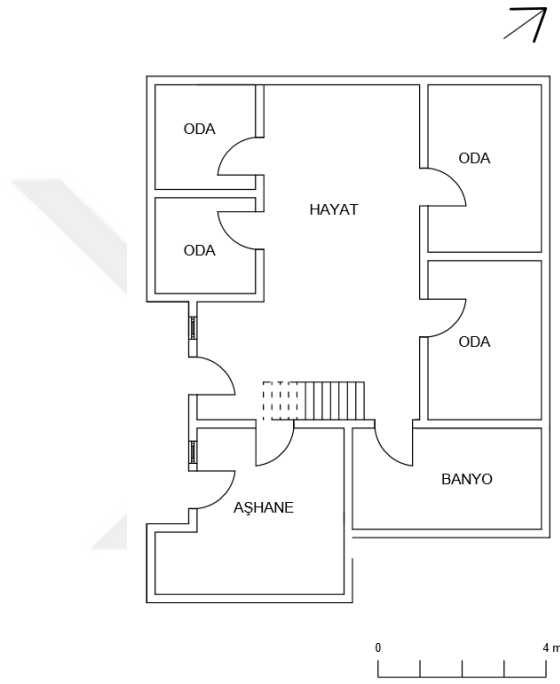
5.4.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

Sahipleri tarafından 200-250 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi güneyde tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu vadi manzarasına yöneliktir. Yapıya ait 2 ana giriş vardır. Yapıya ait ana giriş şuan hayat kısmındadır. Aşhane kısmından da yapıya giriş bulunmaktadır. Yapıya

alt kottan patika bir yolla gidilmektedir. Bu kottandan yapıya giriş iki basamaklı bir merdivenle sağlanmaktadır. Ahır kısmına rampa gibi olan dar patika yoldan inilmektedir. Ahır kısmı şuan kullanılmamaktadır.

4.4.2. Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri zemin kat ve üst kattan oluşur (Şekil 5.35) (Şekil 5.36). "Geçiş hayatı aşhaneye dik" plan şemasına göre yapılmış olan konutun üst kat merdivenleri planın karakteristiği olarak hayat mekanında bulunur (Şekil 5.40).

Şekil 5.37: Aşhane kapısı

Şekil 5.38: Hayata açılan kapı

Yapının taban oturumu 95 m² dir. Zemin kat planında, aşhane, hayat mekanı, odalar, tuvalet merdiven bulunmaktadır. Zemin katta 2 tane giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısı şuan hayata açılmaktadır (Şekil 5.38) (Şekil 5.42). Yapıya aşhaneden de girilebilmektedir (Şekil 5.37). Yapıda odalarda ve aşhanede ocak bulunmaktadır. Ayrıca yapının zemin katında da 4 oda bulunur.

Şekil 5.39: Hayat

Şekil 5.40: Hayat'ta bulunan
üst kata çıkış merdiveni

Şekil 5.41: Oda kapısı

Şekil 5.42: Hayata açılan kapı

Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır. Ahır katına iniş zemin kattan da yapılmaktadır. Üst katta

odalar ve hayat mekanı bulunur (Şekil 5.39) (Şekil 5.41). Merdiven çürüdüğü için üst kata çıkılamamıştır. Alınan bilgilere göre üst kat planı çizilmiştir. Yapı duvarları ve döşemeler ahşaptır.

5.4.2 Yapım Sistemi

Yapı moloz taş duvarlı temel üzerine göz dolması sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.43). Bu yapıda göz dolmaların arası sıvanmamıştır. Yapının çatısı iki yana kırma yani semer çatıdır.

Şekil 5.43: Karma sistem

5.4.3 Cephe Özellikleri

Zemin kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup üst kat duvar örgüsü göz dolması sistemdir. Giriş kapısının yanında bir tane küçük pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Aşhane giriş kapısı taş kemerden yapılmıştır. Kapısı ise ahşaptır. Yapının hayata açılan giriş kapısı, ahır kapısı ve odaların kapıları ve pencere pervazları ahşaptır (Şekil 5.44).

Şekil 5.44: Cephede pencere düzeni

5.5 Sevim - Resmiye Ekşioğlu Konutu

Sevim-Resmiye Ekşioğlu konutu hane sahipleri tarafından yaz aylarında da kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.45).

Şekil 5.45: Sevim-Resmiye Ekşioğlu konutu

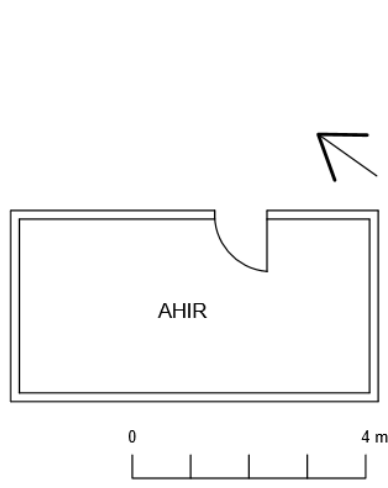
5.5.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

Çevreden alınan bilgilere göre ortalama 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi güney tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Yapı yamaca yapılmıştır. Yapıya ait ana giriş aşhane kısmındadır. Yapıya alt kottan patika bir yolla gidilmektedir. Yapıya giriş 8 basamaklı merdivenden çıkıldıktan sonra yapılmaktadır. Alt kattan üst kata ahşap merdivenle çıkılmaktadır. Yapının alt kısmı ahır katıdır. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

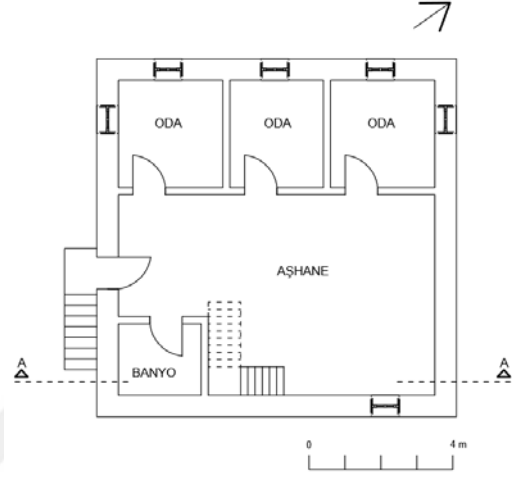
5.5.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri tek kattan oluşur (Şekil 5.46) (Şekil 5.47) (Şekil 5.48). “Aşhanalı (Dış sofalı)” plan şemasına göre inşa edilmiş olan yapının üst katına aşhanada bulunan ahşap merdiven ile ulaşılır. Sahipleri İkizdere’de olmadığından dolayı yapının içinde fotoğraf çekilememiştir. Yapının taban oturumu 100 m² dir. Zemin kat planında, aşhane, odalar, tuvalet ve merdiven

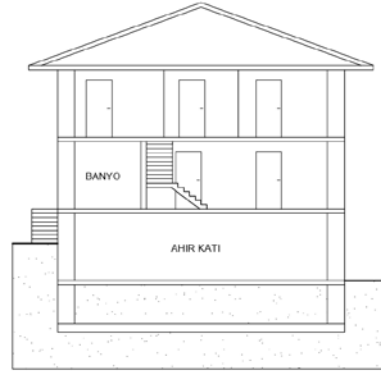
bulunmaktadır (Şekil 5.47). Giriş kapısı aşhaneye açılmaktadır (Şekil 5.49). Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.50). Alınan bilgiye göre üst katta odalar ve balkon bulunmaktadır (Yapının içine girilememiştir).

Şekil 5.46: Ahır kat planı

Şekil 5.47: Zemin kat planı

Şekil 5.48: A-A kesiti

Şekil 5.49: Giriş merdiveni

Şekil 5.50: Ahır kapısı

5.5.3 Yapım Sistemi

Yapı moloz taş duvarlı temel üzerine göz dolması sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.51). Yapının duvar kalınlığı 75 cm'dir. Yapının çatısı iki yana kırma yani semer çatıdır.

Şekil 5.51: Yapının göz dolma yapım sistemi

5.5.4 Cephe Özellikleri

Zemin kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup zemin katın ve üst katın ön duvar örgüsü göz dolması sistemdir (Şekil 5.52). Üst katta 1 tane balkon bulunmaktadır. Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır. Giriş kapısının yanında bir tane pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır.

Şekil 5.52: Cephedeki karma sistem

5.6 Ömer Zorbozan Konutu

Rize'nin İkizdere ilçesinde Homez Demirkapı köyünde bulunan yapı konut sahipleri tarafından yaz kış kullanılmaya devam etmektedir (Şekil 5.53).

Şekil 5.53: Ömer Zorbozan konutu

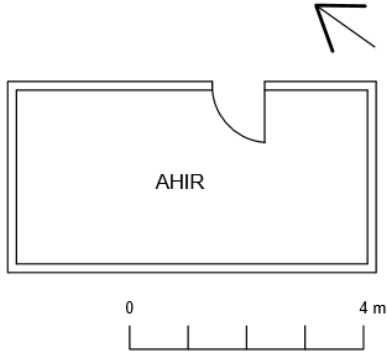
5.6.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

Sahipleri tarafından 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi güney batı tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında küçük bir bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Yapıya ait ana giriş aşhane kısmındadır. Girişin arka tarafında bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Yapıya alt kottan üst kotta doğru çıkan bir patika yolla gidilmektedir. Yapı üst kotta yer almaktadır. Bu kottanda yapıya giriş bulunmaktadır. Ahır kısmı yapının altında bulunmaktadır. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

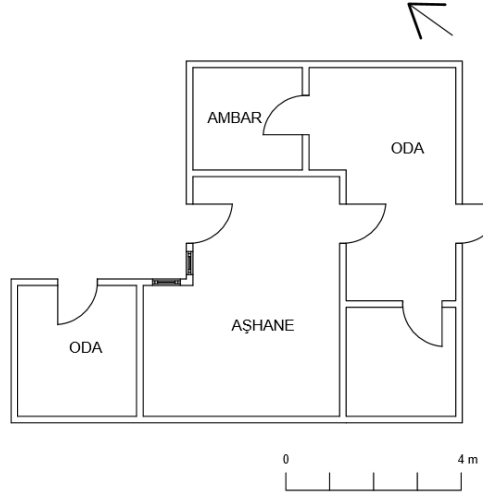
5.6.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri tek kattan oluşur (Şekil 5.54) (Şekil 5.55). “Aşhanalı (Dış sofalı)” plan şemasına göre inşa edilmiş olan yapının taban oturumu 60 m² dir (Şekil 5.55). Zemin kat planında, aşhane (mutfak), odalar ve ambar-odunluk bulunmaktadır. Yapının 2 girişi bulunur. Bunlardan biri planın arketipi olarak direk aşhaneye (mutfak) açılan giriştir (Şekil 5.56) (Şekil 5.57). Diğeri ise aşhanenin etrafındaki odalardan birinden sağlanan giriştir. Bu yapıda ocak sadece aşhanede bulunmaktadır. Ocağın bulunmamasının nedeni yapının içinde

değişiklikler olmasından dolayıdır. Aşhane kısmı mutfak, oturma alanı ve yatma alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.58) (Şekil 5.59).

Şekil 5.54: Ahır kat planı

Şekil 5.55: Zemin kat planı

Şekil 5.56: Aşhane yapıya giriş

Şekil 5.57: Aşhane (mutfak)

Şekil 5.58: Aşhane yatma alanı

Şekil 5.59: Ambarın yanındaki oda

5.6.3 Yapım Sistemi

Yapı karma sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.60). Ahır katı duvarı moloz taş duvardır. Duvar örgüsünde üst kat ahşap yığma sistemde yapılmıştır. Ahşap yığma sistem, dikmeler kullanılmadan ahşabın yatay olarak kullanıldığı ve

birbiri üzerine bindirilmesiyle ve köşe kısımlardaki çeşitli geçme detaylarıyla oluşturulan sistemdir. Yapının çatısı semer çatıdır.

Şekil 5.60: Karma sistem

5.6.4 Cephe Özellikleri

Ahır katı cephesi moloz taş olup zemin kat duvar örgüsü ahşap karkas sistemdir. Ahır kapısının üzerine ahşap kirişlerle sundurma yapılmıştır (Şekil 5.60). Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapısının yanında bir tane pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır.

5.7 Osman Özkan Konutu

Osman Özkan'a ait olan yapı sahipleri tarafından yaz aylarında kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.61).

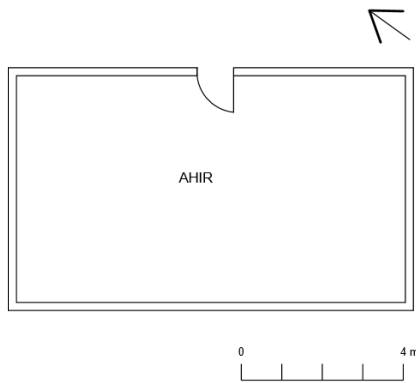
Şekil 5.61: Osman Özkan konutu

5.7.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

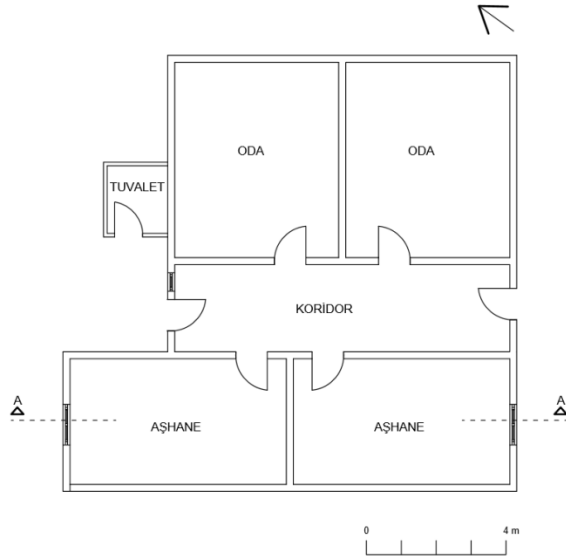
Sahipleri tarafından 70 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının yapım tarihi 1946 dır. Yapının girişi güney batı tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında küçük bir bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Hayat mekanına ait iki giriş bulunmaktadır. Yapıya alt kottan üst kotta doğru çıkan bir patika yolla bir yere kadar daha sonrada merdivenle girişe kadar gidilmektedir. Yapı üst kotta yer almaktadır. Bu kottanda yapıya giriş bulunmaktadır. Ahır kısmı yapının altında bulunmaktadır. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

5.7.2 Plan Özellikleri

Yapı ahır katı üzeri tek katlıdır (Şekil 5.62) (Şekil 5.63). “iç koridorlu” plan şemasına göre yapılmış olan yapının taban oturumu 137 m² dir (Şekil 5.63). Zemin kat planında, aşhane (mutfak) ve odalar bulunmakta tuvalet ise dışarda bulunmaktadır. Yapıya koridor olarak da adlandırılan hayat mekanının karşılıklı iki kısa kenarında bulunan birer kapıdan ulaşılır (Şekil 5.64) (Şekil 5.65). Bu yapıda ocak hem aşhanede hem de odalarda bulunmaktadır. Aşhane kısmı mutfak, oturma alanı ve yatma alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.66).

Şekil 5.62: Ahır kat planı

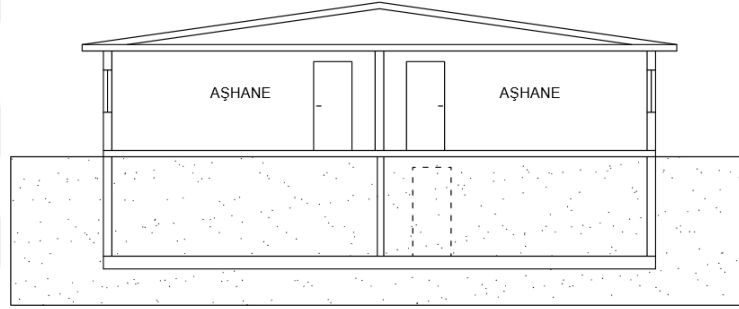
Şekil 5.63: Zemin kat planı

Şekil 5.64: Koridora giriş

Şekil 5.65: Koridor/Hayat

Şekil 5.66: A-A kesiti

5.7.3 Yapım Sistemi

Yapı karma sistemde inşa edilmiştir. Yapıda kurtboğaz geçme tekniği kullanılmıştır (Şekil 5.67). Yapının çatısı semer çatıdır (Şekil 5.68).

Şekil 5.67: Kurtboğaz geçme Şekil 5.68: Çatı

5.7.4 Cephe Özellikleri

Zemin kat, alt kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup üst kat duvar örgüsünde ahşap karkas sistemde bulunmaktadır. Zemin katta ahşap kirişlerle balkon kısmı zamanında oluşturulmuş fakat ahşaplar zamanla bozulmuş. Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır (Şekil 5.69). Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapısının yanında iki tane pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır (Şekil 5.70).

Şekil 5.69: Ahşap pervazlı demir

Şekil 5.70: Balkon çıkıntısı parmaklıklı pencereler

5.8 Mehmet Özkan Konutu

Yapı farklı aileler tarafından kullanılan her ikisinde aynı planda, bitişik 2 yapıdan oluşur. Bugün yapının sadece sağ tarafta bulunan kısmı kullanılmaktadır (Şekil 5.71).

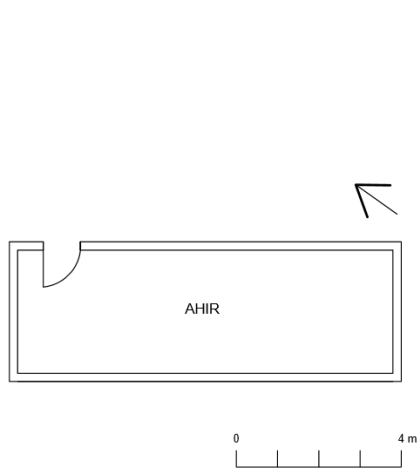
Şekil 5.71: Mehmet Özkan konutu

5.8.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

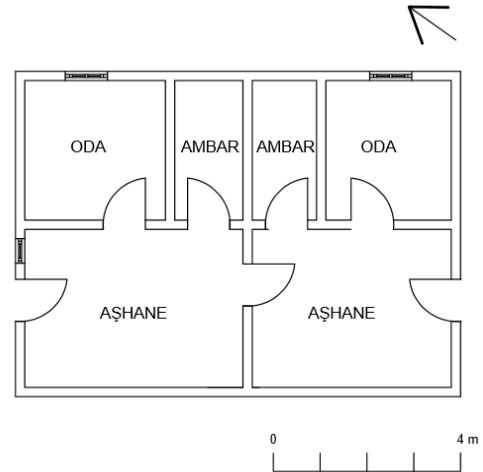
Yapı Rize ili İkizdere ilçesi yer almaktadır. Sahipleri tarafından 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişleri yandandır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu manzaraya yöneliktir. Girişin arka tarafında bir giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı mutfağa yani aşhaneye açılmaktadır. Ahır kısmı zamanında yüklük olarak kullanılırken şu an boş durmakta ve kullanılmamaktadır.

5.8.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri tek katlı olarak inşa edilmiştir (Şekil 5.72) (Şekil 5.73). Farklı aileler tarafından kullanılan bitişik 2 binadan oluşan bu yapıda her 2 konut ta “aşhanalı (Dış sofalı) plan” tipinde yapılmıştır (Şekil 5.73). Her 2 yapının aşhanelerinden açılan 1 kapı ile iç bağlantıları mevcuttur. Yapının taban oturumu 67 m² dir. Zemin kat planında aşhane, odalar ve ambar bulunmaktadır (Şekil 5.74) (Şekil 5.75). Zemin katta 2 tane giriş kapısı bulunmaktadır. Biri giriş kapısı diğeri aşhaneden giriştir (Şekil 5.76). Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım şuan kullanılmamaktadır.

Şekil 5.72: Ahır katı planı

Şekil 5.73: Zemin kat planı

Şekil 5.74: Yapının ashaneeye açılan kapısı

Şekil 5.75: Ashaneleri bağlayan ara kapı

Şekil 5.76: Ashaneden oda kapısı

5.8.3 Yapım Sistemi

Yapı karma sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.77). Taş temel üzerine yapılan bina duvarları moloz taş duvardır. Duvar örgüsünde üst kat ahşap yığma sistemde yapılmıştır. Yapının çatısı ise yine semer çatıdır. Yapıda çatıyı örtmek için ahşap dikmelerin üstü saçla kapatılmıştır.

Şekil 5.77: Karma sistem ve Kurtboğaz geçme detayı

5.8.4 Cephe Özellikleri

Ahır katı cephesi moloz taş olup zemin kat duvar örgüsü ahşap karkas sistemdir (Şekil 5.78). Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapısının sol yanında bir tane küçük pencere bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır (Şekil 5.79).

Şekil 5.78: Karma sistem

Şekil 5.79: Cephede pencereler

5.9 Ekrem - Yusuf Özkan Konutu

Ekrem-Yusuf Özkan konutu sahipleri tarafından yaz aylarında kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.80).

Şekil 5.80: Ekrem - Yusuf Özkan Konutu

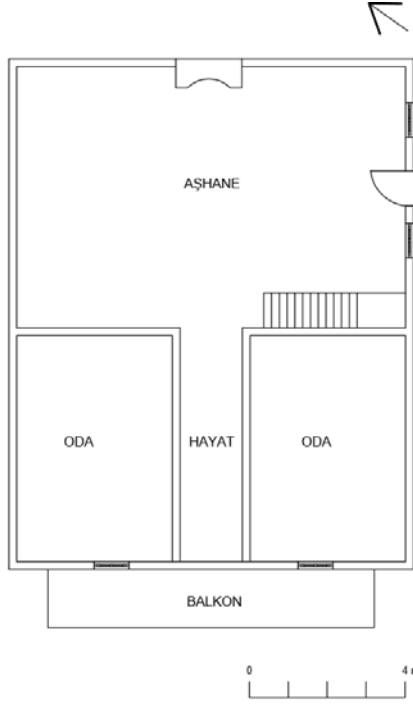
5.9.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

Sahipleri tarafından 100-150 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yapının girişi güneyde tarafında yer almaktadır. Yapının etrafında bahçesi mevcuttur. Yapının arazi üzerindeki konumu vadi manzarasına yöneliktir. Yapıya ait 2 ana giriş vardır. Yapıya ait ana giriş şuan hayat kısmındandır. Aşhane kısmından da yapıya giriş bulunmaktadır. Yapıya alt kottan patika bir yolla gidilmektedir. Bu kottandan yapıya giriş bir merdivenle sağlanmaktadır. Ahır kısmı şuan kullanılmamaktadır.

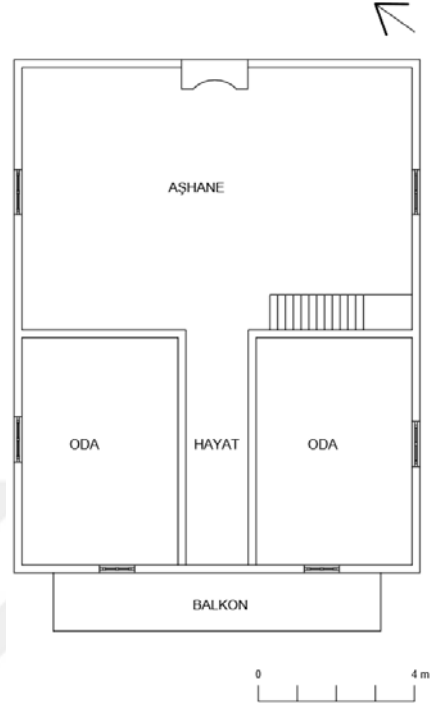
5.9.2 Plan Özellikleri

Yapı, ahır üzeri 2 katlıdır. Konut "Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik" plan tipine göre inşa edilmiştir (Şekil 5.81) (Şekil 5.82) Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım eskiden yüklük olarak kullanılmaktadır. Zemin kattan üst kata çıkış aşhanadandır. Yapının taban oturumu 130 m² dir. Zemin kat planında, aşhane, hayat mekanı, odalar, tuvalet merdiven bulunmaktadır. Üst katta odalar, hayat mekanı bulunmaktadır. Zemin katta 1 tane giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısı aşhaneye açılmaktadır (Şekil 5.83). Yapıda şuan

yaşayan kimse olmadığı için alınan bilgilere göre yapının planı çizilmiştir. Yapı duvarları ve döşemeler ahşaptır (Yapıya girilememiştir).

Şekil 5.81: Zemin kat planı

Şekil 5.82: Üst kat planı

Şekil 5.83: Aşhane girişi

5.9.3 Yapım Sistemi

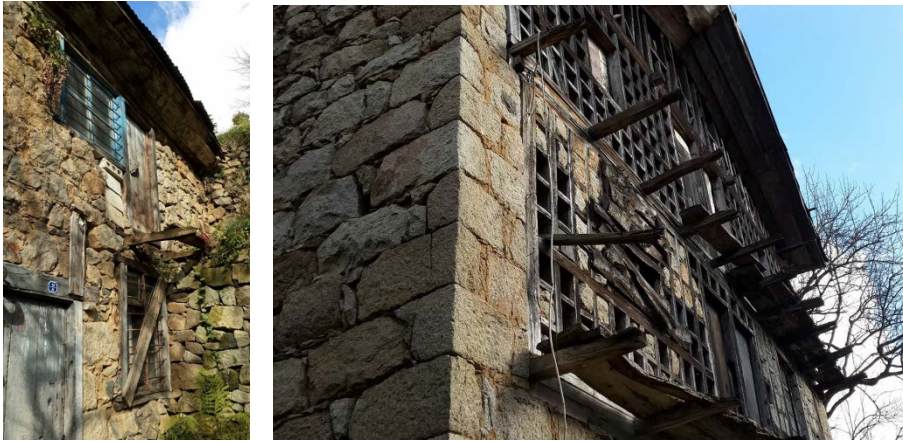
Taş temel üzerine yapılan yapının duvarları üst katta göz dolma sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.84). Yapıda göz dolmaların arası sıvanmamıştır. Yapının çatısı iki yana kırma yani semer çatıdır.

Şekil 5.84: Cephede görülen yapım sistemi

5.9.4 Cephe Özellikleri

Zemin kat ve ahır katı cephesi moloz taş olup zemin katın bir kısmında ve üst kat duvar örgüsünde göz dolması sistem bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler dıştan ahşap parmaklıkla örülmüştür. Yapıda bulunan dış kapılar ahşaptır. Yapının aşhaneye açılan giriş kapısı, ahır kapısı ve odaların kapıları ve pencere pervazları ahşaptır. Ahır kısmında 3 tane giriş kapısı vardır. Ahır katında giriş kapılarının üzerinde havalandırma pencereleri bulunmaktadır. Üst katta bir giriş kapısı bulunmaktadır. Zemin kat giriş ve üst kat giriş kapılarının yanında birer tane pencere bulunmaktadır. Zemin kat ve üst katta birer tane balkon bulunmaktadır. Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır (Şekil 5.85).

Şekil 5.85: Ön ve yan cephe (balkon iskeleti)

5.10 Halis Dervişoğlu Konutu

Halis Dervişoğlu'na ait yapı sahipleri tarafından yaz aylarında kullanıma devam etmektedir (Şekil 5.86).

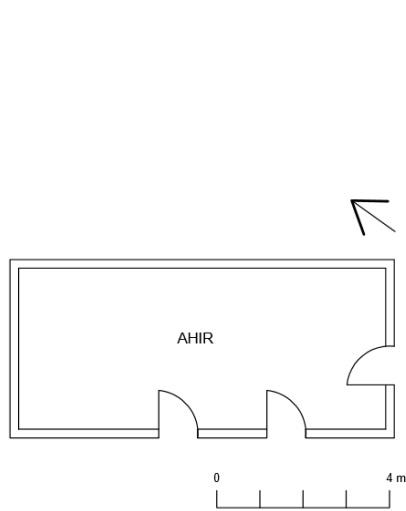
Şekil 5.86: Halis Dervişoğlu konutu

5.10.1 Yapım Tarihi, Konumu ve Yerleşim Özellikleri

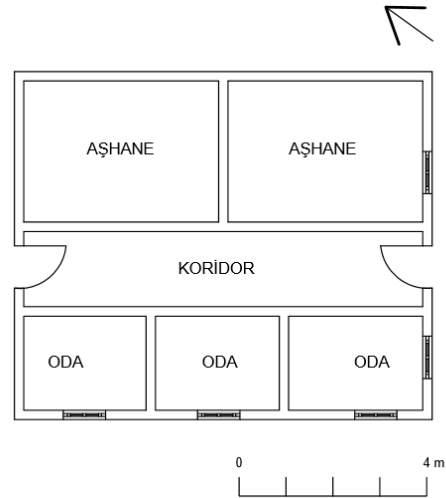
Sahipleri tarafından 100 yıldır ayakta olduğu bilinen yapının, kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Yapının girişi güney doğu tarafında bulunur. Yapının etrafında bahçesi bulunur. Ahır kısmı şuan yüklük olarak kullanılmaktadır.

5.10.2 Plan Özellikleri

Yapı ahır üzeri, tek katlıdır (Şekil 5.87) (Şekil 5.88). Yapı “İç Koridorlu” plan şemasına göre yapılmıştır. Yapının taban oturumu 60 m² dir. Zemin kat planında aşhane, koridor da denilen hayat ve odalar bulunmaktadır. İç koridorlu plan tipinin karakteristiği olarak yapıya koridor olarak adlandırılan mekanın karşılıklı 2 ucundan girilmektedir (Yapıya girilememiştir).

Şekil 5.87: Ahır kat planı

Şekil 5.88: Zemin kat planı

Zemin katta 2 tane giriş kapısı bulunmaktadır (Şekil 5.89). İki giriş kapısında hayat mekanına açılmaktadır. Zemin katın altında ahır kısmı bulunmakta ve bu kısım yüklük olarak kullanılmaktadır. Ahır katına 3 kapıdan giriş bulunmaktadır. İki giriş kapısı önde bir girişi kapısında yanda bulunmaktadır . Aşhanede ve her odada birer ocak bulunmaktadır.

Şekil 5.89: İç koridora açılan her 2 yöndeki kapılar

5.10.3 Yapım Sistemi

Yapı karma sistemde inşa edilmiştir (Şekil 5.90). Taş temel üzerine yapılan binanın duvarları moloz taş duvardır. Duvar örgüsünde zemin katın ön cephesi ve üst kat yani çatı katının ön yüzü ahşap yığma sistemde yapılmıştır.

Şekil 5.90: Cephede görünen karma sistem

Yapının çatısı iki yana kırma yani semer çatıdır. Yapıda çatıyı örtmek için ahşap dikmelerin üstü saçla kapatılmıştır.

5.10.4 Cephe Özellikleri

Ahır katı cephesi moloz taş olup zemin katın ve üst kat yani çatı katının ön cephesinin duvar örgüsü ahşap karkas sistemdir (Şekil 5.91). Döşeme ve duvarların ahşap bağlantıları dışardan okunmaktadır. Giriş kapısının her iki yanınada da bir tane pencere bulunmaktadır. Yapıdaki kapı ve pencere pervazları ahşaptır. Balkon kısmı ahşap kiriş çıkıntısıyla yapılmıştır (Şekil 5.92).

Şekil 5.91: Karma sistem

Şekil 5.92: Balkon çıkıntısı

6 DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu tez çalışmasında geleneksel Rize İkizdere evleri plan tipolojisi, plan elemanları, yapım sistemi ve malzeme açısından incelenerek bölgenin konut mimarisi hakkında bilgi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma konusunun seçilmesinin temel nedeni, Doğu Karadeniz bölgesinin Anadolu geleneksel konut mimarlığı açısından zengin örnekler sunmasıdır. Bu amaçla pilot bölge olarak seçilen Rize İkizdere bölgesinde 10 konut örneği seçilmiş ve bu örnekler yönlendirme, arazi konumu, plan tipi, plan elemanları, yapım sistemi, malzeme ve cephe özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

İkizdere Kalkolitik Çağ'dan beri yerleşim merkezi olarak kullanılmaktadır. Uzun seneler Bizans egemenliği altında kalan bölge o dönemlerde Rize'ye bağlı bir manastırla idare edilmekteydi. Latinlerin İstanbul'u 1204'te işgalinden sonra, Gürcülerden yardım alan Alexios Komnenos, Trabzon'da 1204-1461 yılları arasında yaşamış bağımsız bir Trabzon-Rum Devleti kurmuştur. Malazgirt savaşından sonra Selçuklular'ın kontrolüne girse de Rize ve çevresi daha sonra yine Trabzon Rum Devleti hakimiyetine geçmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u ele geçirmesiyle 1461'de Osmanlı topraklarına katılmıştır.

İkizdere Bölgesi genel olarak dağlık ve engebelidir. Topoğrafik yapıyı derin vadilerin açtığı yüksek dağlık alanlar oluşturur. Bölge her mevsim yağışlı olup tipik Karadeniz iklimini yaşamaktadır. İkizdere ekonomisi için tarım önemlidir. İlçenin başlıca tarım ürünleri çay ve patatestir. Yaylacılık bölgede aktiftir. Genel olarak sığır ve koyun beslenmektedir. Bölgede arıcılık da gelişmiştir.

Karadeniz bölgesi iklimi, ılıman ve nemli özellik taşımaktadır. Bölgenin yağış oranı fazladır. Nemin etkisini azaltmak için yapılar ayrık düzeyde yapılmaktadır. Bu şekilde hava sirkülasyonu sağlamaktadır. Yağmur ve nemin zararlı etkisinden korunmak için yüzeyler dayanıklı malzemedен yapılmış ve geniş saçaklar kullanılmıştır.

Doğu Karadeniz bölgesinde yerleşme topografyanın engebeli oluşundan dolayı dağınıktır. Genellikle yamaçta olan evler çoğu zaman aile ölçeğinde birkaç ev

bir arada toplanmışken bazen de birbirinden bir iki kilometre mesafede konumlandırılırlar. Topoğrafyaya bağlı olarak yerleşmeler vadi yamaçlarına ve rüzgar almayan bölgelere yapılmıştır. Kuvvetli rüzgar alan bölgeler, uzun zaman gölgede kalan yerler ve sel tehlikesi ile karşılaşılan vadi tabanları yerleşim için uygun bulunmamıştır. Bölgenin genel özelliğini oluşturan engebeli arazi yapısı, yapının yönlendirilmesinde, manzara ve güneşten daha etkili olmuştur. Eğime bakan cepheler daima ön cephe olmuştur. Yapı-arazi ilişkisine bakıldığında yapı araziye göre yapıldığı için arazi zorlanmamıştır. Bu doğal oluşum yapının bir yanının araziye gömülü, dikdörtgen formlu, zemin kat duvarı taş, üst kat ise ahşaptan meydana gelen bölgeye has ev tipi ortaya çıkmıştır.

Bölgede iki ana inşaat malzemesi bulunmaktadır. Bunlar ahşap ve taştır. Kerpiç ise bağlayıcı olarak kullanılmıştır. Bölgede ahır ve depo olarak kullanılan temel üstünde olan katın duvarlarında istisnasız taş kullanılmaktadır. Yaşama katının duvarları ise ahşaptır. Bölgede yüksek nem oluşundan dolayı zeminde kullanılan malzeme taştır. Yaşam katında ise neme ve ısı değişimine ve uzun ömürlü olan kestane ağacı kullanılmaktadır. Ahşabın kullanım amacı kendini yenileyebilen, nefes alan ve havayı temizleyebilen tek yapı malzemesi olmasıdır. Ahşap taşıyıcılık, estetik, kullanım ve ekolojik açıdan kaliteli ve çok özellikli bir malzemedir.

Bölge konutlarının plan elemanları aşhane, hayat, başoda, köşk oda, ocak, ambar ve diğer odalardır. Evin en önemli mekanı aşhanedir. Aşhane evin bütün mekanlarının açıldığı ya da geçişin sağlandığı kısımdır. Aşhane evin mutfağı olmanın yanı sıra günlük yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği bir mekandır. Evin giriş kısmı genellikle aşhaneye açılmaktadır. Aşhanenin döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Bu mekana yapının yan iki tarafından girilir. Aşhanada sabit eleman ocağın yanı sıra olarak kestane ağacından dolap ve raflar bulunur. Yapının arazi üzerindeki oturumunda aşhane daima sırtını yamaca, dağa yaslar durumda yerleştirilmektedir. Bu lokasyon bu mekanı kışın soğuk, rüzgar, kar ve yağmurdan korumaktadır. Yaşam katı, yıkanma yeri ve helaya geçiş bu mekanla bağlantılıdır.

Bölge konutlarının bir diğer plan elemanı Hayat'tır. Hayat evin kat yaşam alanıdır. Yapının denize yada manzaraya açılan yönüne göre konumlandırılır. Hayat konutun merkezdedir. Hayat kısmının her iki tarafında da odalar bulunur.

Hayat'ın etrafındaki odalardan en büyük olanına "başoda" denilmektedir. Bu mekan bazen ortak mekan-aşhaneye doğrudan ilişkili bazende dolaydı yönden ilişkili olmaktadır. Dolaylı olduğunda Hayat'tan girilen odalar ve uzun koridorla hela mekanına bağlanır. Hayat'ın etrafındaki odalardan manzaraya yönelik olan odaya ise "köşk oda" denilir. Köşk oda genellikle evin genç evli çiftleri tarafından kullanılır.

Aşhane, Hayat ve başoda dışında yapılar da diğer odalar da bulunur. Eğimli arazide oda eğime doğru ise bu odaya "aşağıki oda", eğim yukarı doğru ise bu oda ya "yukariki oda" denilir. Eğer Hayat'ta bulunan odalardan biri direk olarak ortak mekana açılıyorsa bu odaya da Mabeyn oda ismi verilir. Ambar kısmı evin en alt bölümüdür. Ev sahibinin hayvanı varsa bu kısım ahır olarak da kullanılır onun haricinde yiyeceklerin saklandığı kısım olarak kullanılır. Bazen ahırda bir ocak bulunabilir.

Bölge konutlarında Aşhanalı (Dış sofalı), Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik ve İç Koridorlu/Sofalı olmak üzere 3 plan şeması kullanılmıştır. İncelenen 5 konut Geçiş Hayatı Aşhanaya Dik planda, üçü Aşhanalı (Dış sofalı), ikisi ise İç Koridorlu plan tipinde inşa edilmiştir (Tablo 1). Bölge konutlarında en yaygın kullanılan plan şeması "Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik" olan tiptir. Bu tipte Hayati aşhananın bir tarafında bulunan odaların arasındaki bir geçiş mekanı veya oturma alanıdır. Bölgede kullanılan bir diğer plan da bölgede "Aşhanalı (Dış sofalı)" olarak bilinen plandır. Bu tipte bölgenin en karakteristik mekanı olan aşhananın vadiye bakan yönünde odalar bulunur. Bölgede daha az görülen son plan şablonu da "İç Koridorlu" plan tipi olup burada da yapının merkezinde karşılıklı iki uzun kanadı boyunca odaların bulunduğu koridor (sofa) bulunur.

Doğu Karadeniz Bölgesi yapım sistemi açısından zengin olup bölgede çakatura, ahşap yığma sistem, ahşap karkas/iskelet sistem ve karma sistem olmak üzere 4 farklı yapım sistemi kullanılmaktadır. Bu yapım sistemlerinden ahşap karkas/iskelet sistemde cephede dolgu tekniğine göre; göz dolma, blok dolma ve muskalı dolma olmak üzere 3 farklı şekilde cephe düzeni görülür. Cephede yapım sisteminden kaynaklanan bu desen bölgeye kendi özgün cephe karakterini verir. Çalışma kapsamındaki örneklerin çoğu karma sistemde yapılmıştır. Sadece 1 örnek ise bölgenin Kalkolitik Çağı'nın geç evrelerine kadar inen en eski yapım sistemi olan çakatura sistemde inşa edilmiştir (Tablo 1).

Bölge konutlarında genel olarak iki yöne eğimli semer çatı kullanılır. Yapıların pencereleri yukarı doğru sürmeli olarak açılan giyotin penceredir. Aydınlatmayı arttırmak için pencerelerin üzerine tepe pencereleri (revzen) konulmuştur.

Sonuç olarak, bu tez çalışmasında Rize İkizdere konutlarının geleneksel plan tipolojisi, yapım sistemi ve genel özellikleri incelenmiştir. Geleneksel Rize İkizdere konutları, Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konut mimarisi içerisinde plan tipleri, yapım sistemi ve malzeme olarak ortak özellikler taşımaktadır. Bölgenin konut mimarisi, plan ve yapım sistemi ile hala yaşatılmaktadır. Bugün yapıların bir kısmı terkedilmişken bir kısmı sahipleri tarafından hala kullanılmaktadır. Konut sakinleri maddi olanaksızlıklardan dolayı yapılarında yeterli tadilat ve onarım yapamadıklarını belirtmektedir. Anadolu geleneksel konut mimarlığının en özgün örneklerini barındıran Rize İkizdere konutları bu halleriyle korunmalıdır. Bu çalışma ile bu amaca bir katkı yapılmış ve bölge konutlarının gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla belgelenmesi sağlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Aydın, Ö. ve Alemdağ, E.** (2014). “Karadeniz Geleneksel Mimarisinde Sürdürülebilir Malzemeler; Ahşap ve Taş”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt:7 Sayı: 35*, s.396-404.
- Akdemir, Z.** (1997). *Batı Karadeniz Bölgesi Yerleşmelerinde Geleneksel Konut Kültürüne Bağlı Biçimsel ve Yapısal Kurgu Özelliklerine Ait Ölçüler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akdemir, M. Z. ve Korkmaz, E.** (2010). "Geleneksel Konut Dokularında Malzemenin Çatı ve Cephe Kuruluşuna Etkileri: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği", *5.Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu*, 15-16 Nisan 2010, Buca, İzmir, s.1-19.
- Akdemir, Z. ve Keskin, M.** (1994). “A’dan Z’ye Anadolu Evleri”, *Arkitekt*, 414, s.46-51.
- Bayram, Ö. F.** (2014). *Doğu Karadeniz Bölgesinde Geçmişten Günümüze Vernaküler Mimari*, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı.
- Batur, A. ve Gür, Ş. Ö.** (2005). *Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari*, Mas Matbaacılık Milli Reasürans Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul.
- Bilgi, Ö.** (1994). “İkiztepe Kazıları, 1993 Çalışmaları”, *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*: s.137-161.
- Bilgi, Ö.** (1999). “Karadeniz Bölgesi Kıyı Kesimi İlk Tunç Çağı Mimarisi”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul, (Ed). Yıldız Sey, s.63-74.
- Blunt, A. ve Dowling, R. M.** (2006). *Home*, Routledge.
- Bretonne, C.** (1979). “An Interview with Amos Rapoport on Vernacular Architecture”, *M.B.T.U. Journal of the Faculty of Architecture, Volume 5, Number 2, Fall*: s.113-126.
- Canseven, A.** (2012). *Trabzon Kenti Geleneksel Konut Mimarisi: Sürmene Konakları*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Ceylan, S.** (2007). *Büyükdere (SENOZ) Vadisi Örneğinde Yöresel Mimarlığın Tarihsel Süreklilik Kavramındaki Rolü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Coşkun, O. ve Zaman, S.** (2008). Rize İlinin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Coğrafya Dergisi*, 12 (2), s.263-283.
- Çakır-Sümer, G.** (2014). “Rize’de Kentleşme Süreci”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10, Yıl 10, Sayı 1, s.163-183.

- Çevik, N. S.** (2014). "Özgün Seramik Uygulamalarda Doğu Karadeniz Ahşap Mimarisinin Konstrüksiyon Özelliklerinin Bireysel Yorumları", *Karadeniz Araştırmaları Sayı 42*: 23-26.
- Çevik, S. ve Kantar, Z.** (2000). "Artvin İli Kırsal Yerleşmelerinde Konut ve Yakın Çevresi", *Arkitekt 32*: s.44-54.
- Çobancıoğlu, T.** (1998). *Türkiye'de Ahşap Ev'in Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, yayınlanmamış, Doktora Tezi.
- Danışman, G.** (1986). "Samsun Yöresi Ahşap Mimarisinin Gelenekselliği. Bafra, İkiztepe Arkeolojik Verilerinin Işığında Çarşamba, Gökçeli Camiinin İncelenmesi", *IX. Türk Tarih Kongresi, Cilt I*, s.135-144.
- Demir, N.** (1985). "Trabzon ve Yöresinde Serenderler", *Erdem, Sayı:14*, s.99-115.
- Demir, N.** (2005). *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Alt Yapısı*, Genelkurmay Basım Evi, Ankara.
- Demir, N.** (2005). "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Serendi/Serender'ler", *Rize Anadolu Lisesi Dergisi, Mart*: s.2-19.
- Demirel, E.** (2014). *Konaklar Kenti Rize*, Kaçkar Turizm Birliği, Trabzon.
- Dönmez, Ş.** (1999). "Sinop'ta Çantı Yapılar", *Arredamento Mimarlık 1999/07-08*, s.112-114.
- Dönmez, Ş. ve Dönmez, N. E.** (2005). "Aspects of traditional village architecture in the central Black Sea region", *Ethnoarchaeological Investigations in Rural Anatolia, Volume 2*, (ed). Turan Takaoğlu, Ege Yayınları, s.152-167.
- Dönmez, Ş. ve Dönmez, N. E.** (2007), "Geç Kalkolitik Çağdan Günümüze Orta Karadeniz Bölgesi Kıyıları Kırsal Kesiminde Geleneksel Ahşap Mimari", *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan. VITA. Festschrift in Honor of Belkıs Dinçol and Ali Dinçol.*, (eds). M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, H. Peker, Ege Yayınları, s.219-236.
- Düzcan, E.** (2012). *Türkiye'deki Güncel Konut Araştırmalarında "Ev" Olgusu*, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasarım Programı.
- Eres, Z.** (2013). "Türkiye'de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç Yasal Boyut", *Prof.Dr. Nur Akın'a Armağan – Mimari ve Kentsel Koruma*, (yay.) K.K. Eyüpgiller ve Z. Eres, YEM Yayınları, s.457-469.
- Eruzun, C.** (1977). "Doğu Karadeniz'de Serenderler", *Birinci Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara (5): 125-140.
- Eruzun, C. ve Sözen, M.** (1996). *Anadolu'da Ev ve İnsan*, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Ertürk, Z. ve Sumerkan, M. R.** (1987). *Doğu Karadeniz Geleneksel Mimarisinin Plan Tipolojileri ve Yapı Karakteristikleri*, Yayınlanmamış Araştırma Raporu, K.T.U Mimarlık Bölümü, Trabzon.
- Eskiçırak, E.** (2009). *Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Konutlarının İyileştirilmesine Yönelik Yapım Sistemi ve Malzeme Kullanımı Analizi – Örnek Konutların Mevcut Durum Değerlendirmesi*, İstanbul Teknik

Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü, yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi.

- Germen, A.** (1974). “Yöre Mimarisi”, *Mimarlık*, Sayı: 5, Mayıs, s.5-9.
- Güler, K. ve Bilge, A. C.** (2013). “Doğu Karadeniz Ahşap Karkas Yapı Geleneği ve Koruma Sorunları”, *Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyumu 2*, Bildiri Kitabı s.178-189.
- Gür, Ş. Ö.** (1982). “Mimarlıkta Ekonomi ve Ekoloji Paradoksu”, *Mimarlık ve Ekonomi*, M. Özdeniz (der), KTÜ, Trabzon, s.87-102.
- Gür, Ş. Ö.** (1990). “The Concept of Typology Standardization and Modular Coordination in the Eastern Black-Sea Vernacular Architecture”, *II. Uluslararası Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi*, Samsun 19 Mayıs Ü.Ed.Fak. s.322-340.
- Gür, Ş. Ö.** (1993a). “Konutta Yaşam Kalitesini Etkileyen İlkeler ve Ölçütler. DKB Bir Kullanım Sonrası Değerlendirme Çalışması”, *D.P.T, DKB Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö.Gür ve S.E.Aydemir (Yön), KTÜ, Trabzon
- Gür, Ş. Ö.** (1993b). “Konutta Yaşam Niteliğini Belirleyen Boyutlara Genel Bir Bakış”, *D.P.T, Doğu Karadeniz Bölgesi Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö.Gür ve S.E.Aydemir (Yön), K.T.Ü. Trabzon, Cilt:4, s.1-60.
- Gür, Ş. Ö.** (1993c). “Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Uygulanabilecek Dinamik ve Adaptif Konut Öneri Paket ve Ayrıntıları”, *D.P.T, DKB Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö.Gür ve S.E.Aydemir (Yön.), Cilt: 6, s.1-62, K.T.Ü. Trabzon.
- Gür, Ş. Ö.** (2000) *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, Yapı - Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Gür, Ş. Ö. ve Batur, A.** (2005). *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, Milli Reasürans T.A.Ş.
- Gür, Ş. Ö. ve Gümüş, E.** (2010). “Çamlıdere'nin Mimari, Jeolojik ve Jeomorfolojik Değerleri”, *Bilim ve Teknik, Temmuz 2012*, s.49-55.
- Gündüzalp, N. ve Çakıroğlu, B.** (1993). “Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Konutlarında Mimari Süslemeler”, *D.P.T, DKB Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö.Gür, S.Aydemir (Yön.) K.T.Ü, Trabzon, Cilt 47, s.8-203.
- Hacıhasanoğlu, O., Özorhon, G. ve Özorhon, İ. F.** (2013). *10 Yerelden Öğrenmek. Anadolu*, Özyeğin Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul.
- Karpuz, H.** (1981). “Trabzon Köy Evlerinin Bölmeleri”, *Türk Folklor Araştırmaları (1981/2)*: s.37-48.
- Karpuz, H.** (1990). “Trabzon Evlerinin Mimari Özellikleri”, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Mart 1990*, Konya, s.115-135.
- Karpuz, H.** (1999). “Serander' ve 'Loft’: Türk ve Norveç Halk Mimarisinde Eşdeğerli İki Yapı”, *ODTU MFD 1999 (19:1-2)*: s.71-82.

- Kayhan, Y. ve Güler, K.** (2015). "Fındıklı Aydınöglü Evi ve Yöresel Yapı Terminolojisi", *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırma Dergisi*, Eylül 2015. s.4-28
- Kazmaoğlu, M. ve Tanyeli U.** (1979). "Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar", *Yapı, Sayı 33*, s.29-45.
- Kıyamet, K.** (2004). *MÖ. II Binde Orta Karadeniz Bölgesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Köroğlu, N., Kır, T., Kalemci, A., Altınkaya, U., Erkan, F., Kandemir, M., Karayılan, M., Aydın, L., Hatinoğlu, M., Şanal, S. ve Aslıyürek, H. O.** (2011). *2011 Çevre Durum Raporu*, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Rize Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Küçükerman, Ö.** (1985). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş.** (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayınevi, İstanbul.
- Okman, İ., Asasoğlu, A., Kuloğlu, N. ve Ural, S. E.** (1993). "Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Konut Tipolojileri" *D.P.T, DKB Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö. Gür, S.Aydemir (Yön.) K.T.Ü, Trabzon, Cilt 4 s.107-164.
- Özdemir, İ. M.** (1994). *Mimari Mekanın Değerlendirilmesinde Mekan Örgütlemesi Kavramı: Konutta Yaşama Mekanları*, Yayınlanmamış, Doktora Tezi, K.T.Ü., Trabzon.
- Özgüner, O.** (1970). "Köyde Mimari Doğu Karadeniz", *Mimarlık 62*, sayı:12, yıl:6, s.19-27
- Perker, Z. S. ve Akıncıtürk, N.** (2011). "Geleneksel Konutlarda Fiziksel Değişim: Bursa'da Üç Örnek Yapı", *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1: s.29-40.
- Rapoport, A.** (1969). *House Form and Culture*, Englewood Cliffs, N.J, Prentice Hall.
- Rapoport, A.** (1977). *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*, Pergamon Press, Oxford.
- Rapoport, A.** (1980). "Cross-Cultural Aspects of Environmental Design", *Environment and Culture*, I. Altman, A. Rapoport ve J. Wohlwill (ed), N.Y. Plenum Press, s.7-46.
- Rapoport.A.**, (2004), *Kültür Mimarlık Tasarım*, (Çev.Batur, S.), Yapı Yayınları.
- Reis, S., Bayrak, T., Yalçın, A., Atasoy, M., Nişancı, R. ve Ekercin, S.** (2008). "Rize Bölgesinde Yağış Heyelan İlişkisi", *Jeodezi, Jeinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi Sayı: 99*, s.5-9
- Şahiner, Y.** (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Tarihi Kentler Birliği, Çekül Vakfı.
- Sezgin, H.** (1984). "Vernaküler Mimari ve Günümüz Koşullarındaki Durumu", *Mimarlık Dergisi (201/22)*, s. 44-47.

- Sözen, M. ve Eruzun, C.** (1992). *Anadolu'da Ev ve İnsan*, Emlak Bankası Yayınları, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Sözen, M., Eruzun, C., Alioğlu, F., Alper, B., Alper, M. ve Sakaoğlu, N.** (2001). *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Sümerkan, M. R.** (1989a). *Doğu Karadeniz Geleneksel Yapı Sanatında İlginç Çözümler*, Trabzon 1988-89 Kültür ve Sanat Yıllığı, Trabzonlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği, İstanbul.
- Sümerkan, M. R.** (1989b). "Gelenekselden Betonarmeye Trabzon Kırsal Mimarlığı", *Mimarlık 83: Sayı 89/2*, s.82-86
- Sümerkan, M. R.** (1990a). *Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri*, KTÜ FBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.
- Sümerkan, M. R.** (1990b). "Doğu Karadeniz'de Ev Plan Tipleri", *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Mart 1990, Konya, s.173-184.
- Sümerkan, M. R.** (1991d). "Doğu Karadeniz'de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı", *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.
- Sümerkan, M. R., Özdemir, İ. M., Keleş, G. ve Usta, G.** (1993). "Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Konut Tipolojileri", *D.P.T. DKB Nitelikli Konut Araştırması*, Ş.Ö. Gür, S. E. Aydemir (Yön.), K.T.Ü, Trabzon, Cilt 4 s.62-76.
- Tayla, H.** (2007). *Geleneksel Türk Mimarisinde Yapım Sistemi ve Elemanları II*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Tuna, C.** (2008). *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tuna, C.** (2009). *İkiztepe Kazıları Işığında M.Ö 2 Bin Yıl Öncesi Orta Karadeniz Bölgesi Kıyı Kesimi Mimarisi İkiztepe Yapıları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tunç, M.** (1997). *Trabzon'da Kırsal Alanlardaki Daimi Yerleşmelerde Mesken Tipleri ve Eklentileri*, Türk Coğrafya Dergisi, İstanbul Üniversitesi Yayını, No: 1183, Sayı:32, s.143-159.
- Tunçdilek, N.** (1967). *Türkiye İskan Coğrafyası. Kır İskanı*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Y.N. 1280. İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu.** (2014). *Seçilmiş Göstergelerle Rize 2013*, Türkiye İstatistik Kurumu.
- Usta, G. Onur, D. ve Ziyrek, B. E.** (2012). "The Impact of Physical and Socio-Cultural Factors on Structuring Vernacular Dwellings in Eastern Black Sea Region", *Scientific Research and Essays, Vol 7(8)*: s. 839-851.
- Yakar,J.,** (1975), "Northern Anatolia in the Bronze Age", *Tel Aviv*, 2: s.133-145.
- Uzun, U., Yomralıoğlu, T.** (2005). "Doğu Karadeniz Bölgesinde Dağınık Yerleşim Sorunlarının Mülkiyet Açısından İrdelenmesi ve Kırsal

Arazi Düzenleme Modeli”, *Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Sempozyumu 2005*, KTÜ, 23-34.

Yakar, J. ve Garzon, J. L. (1976). “The Survival of Ancient Traditions in the Popular Architecture of North-Central Turkey”, *Expedition 18*: s.43-47.

Yıldırımkaya, Y. ve Sarıhan, Z. (2008). *Rize'de Fındıklı ve Güneysu Kırsal Mimarisi*, Rize.

Yılmaz, A. (2007). *Karadeniz'in İncisi Serander -Nayla*, Trabzon Dernekler Birliği, İstanbul.

Zehiroğlu, A. M. (1999). *Antik Çağlarda Doğu Karadeniz*, İstanbul.

Zorlu, T. ve Faiz, S. (2012). "Ekolojik Mimarlık: Doğu Karadeniz Kırsal Konutu", *Mimarlık 367*, Eylül-Ekim: s.56-60.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL. (1).** <http://ikizdere.net/ikizderemiz/ilcemizin-tarihi-ve-konumu/> adresinden alındı. Erişim Tarihi :28.05.2015
- URL. (2).** <http://rizeprovince.blogspot.com.tr/p/ikizdere.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi :28.05.2015
- URL. (3).** <http://muratmuratoglu.blogcu.com/ikizdere-nin-tarihi/970341> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 29.05.2015
- URL. (4).** <http://www.aktuelarkeoloji.com.tr/?/=229> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 18.11.2015
- URL. (5).** <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=92302> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 10.12.2015
- URL. (6).** <http://www.rizenufus.gov.tr/Haber/Rizenin-Yeni-Nufusu-Belli-Oldu-22.html> Erişim Tarihi: 08-06-2017
- URL. (7).** <http://rizenincografyasi.blogspot.com.tr/> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 20.03.2016
- URL. (8).** <http://www.rizekulturturizm.gov.tr/TR,55288/cografi-konumu.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 20.03.2016
- URL. (9).** <http://www.diyadinnet.com/YararlıBilgiler-608&Bilgi=rizenin-co% C4% 9Frafı-yap% C4% B1s% C4% B1> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 22.03.2016
- URL. (10).** <http://rize.tarim.gov.tr/Menu/11/Rizenin-Tarihcesi> adresinden alındı. Erişim Tarih : 25.03.2016
- URL. (11).** <http://rize.tarim.gov.tr/Menu/11/Rizenin-Tarihcesi> adresinden alındı. Erişim Tarihi : 25.03.2016
- URL. (12).** <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=52151> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 13.12.2015
- URL. (13).** <http://ikizdere.org/ikizdere-iklimi.html> adresinden alındı. Erişim Tarih: 27.03.2016
- URL. (14).** <http://docplayer.biz.tr/4584941-Yapi-isleri-genel-mudurlugu-yoresel-mimari-ozelliklere-uygun-tip-konut-projesi-trabzon-rize-evleri.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 29.03.2016
- URL. (15).** <https://www.forumlordum.net/misafir-soru-ve-cevaplari/40612-dogu-karadeniz-de-dagınik-yerlesmelerin-olmasinin-nedenleri-nelerdir.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi : 05.04.2016
- URL. (16).** http://www.firtinavadisi.net/?page_id=32 Erişim Tarihi: 05.04.2016
- URL. (17).** <http://www.rizedio.com/listeler/rize-evleri> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 20.10.2016
- URL. (18).** <http://www.on5yirmi5.com/dosya/turkiyenin-illeri/53-rize-hakkında-genel-bilgi> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 27.03.2016

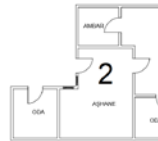

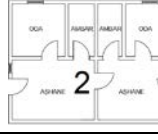

EKLER

EK A1: Rize İkizdere evleri

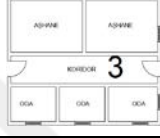
Çizelge a1: İncelenen Rize İkizdere evlerinin genel tablosu

KONUTUN ADI VE YAPIM YILI	KONUTUN GENEL GÖRÜNÜMÜ	KAT SAYISI	PLANI	PLAN TİPİ	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	CEPHE ÖZELLİKLERİ VE SÜSLEME
ZEKİ EKŞİOĞLU EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		GEÇİŞ HAYATLI AŞHANEYE DİK	GÖZ DOLMA SİSTEM	3 CEPHE KONSOLLAR ÜZERİNE OTURAN BALKONLAR PLASTİK BİR ETKİ YARATIR.
HACI RIFAT TAVUKÇUOĞLU EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		GEÇİŞ HAYATLI AŞHANEYE DİK	ÇAKATURA SİSTEM	ÖN CEPHEDE PLASTİK EFEKT YARARATAN VE KONSOL ÜZERİNE OTURAN 1 BALKON. ARKA GİRİŞ KAPISI TAŞ KEMERDİR.
SÜLEYMAN-HAVVA EKŞİ EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		GEÇİŞ HAYATLI AŞHANEYE DİK	GÖZ DOLMA SİSTEM	3 CEPHE BULUNAN BALKONLAR PLASTİK BİR ETKİ YARATIR.

Çizelge A1: (devam) İncelenen Rize İkizdere evlerinin genel tablosu

YUSUF-EMİNE EKŞİ EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		GEÇİŞ HAYATLI AŞHANEYE DİK	GÖZ DOLMA SİSTEM	TAŞ KEMER GİRİŞ KAPISI VE DEMİR PARMAKLIKLIL PENCERELER VARDIR.
SEVİM-RESMİYE EKŞİOĞLU EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		AŞHANELİ (DIŞ SOFALI)	GÖZ DOLMA SİSTEM	ÖN CEPHEDE PLASTİK EFEKT YARARATAN KONSOL ÜSTÜNE OTURAN 1 BALKON.
ÖMER ZORBOZAN EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 1 KAT		AŞHANELİ (DIŞ SOFALI)	KARMA SİSTEM	CEPHE DÜZDÜR
OSMAN ÖZKAN EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 1 KAT		İÇ KORİDORLU	KARMA SİSTEM	ÖN CEPHEDE KONSOL ÜSTÜNE OTURAN 1 BALKON
MEHMET ÖZKAN EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 1 KAT		AŞHANELİ (DIŞ SOFALI)	KARMA SİSTEM	CEPHE DÜZDÜR
EKREM-YUSUF ÖZKAN EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		GEÇİŞ HAYATLI AŞHANEYE DİK	GÖZ DOLMA SİSTEM	ÖN CEPHEDE PLASTİK GÖRÜNÜM OLUŞTURAN KONSOL KİRİŞE OTURAN 1 BALKON.

Çizelge A1: (devam) İncelenen Rize İkizdere evlerinin genel tablosu

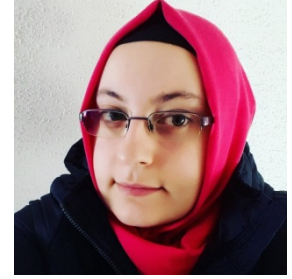
HALİS DERVİŞOĞLU EVİ		AHIR KATI ÜSTÜ 2 KAT		İÇ KORİDORLU	KARMA SİSTEM	ÖN CEPHEDE KONSOL KİRİŞE OTURAN 1 BALKON
-------------------------	---	-------------------------	---	--------------	-----------------	--

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Ecem İrem DEMİRRENK

Doğum Tarihi ve Yeri: 10.09.1991 RİZE

E-posta: ecemmiremdemirrenk@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: 2014- İstanbul Aydın Üniversitesi- Mimarlık bölüm

Yüksek lisans: 2017-İstanbul Aydın Üniversitesi-Mimarlık Ana Bilim Dalı

MESLEKİ DENEYİM

01.07.2010 - 01.08.2010 / ÖZ-AY İnşaat - Stajyer - Rize

10.07.2011 - 10.08.2011 / İmge Mimarlık - Stajyer - Rize

01.10.2012 - 28.01.2013 / Özpetek İnşaat - Stajyer - İstanbul

03.03.2013 - 24.06.2014 / Gülpetek İnşaat - Stajyer - İstanbul

YABANCI DİL

İngilizce: Intermediate

KATILDIĞI SEMİNERLER

Yeşil Çatı (2015)

